

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Права людини: досягнення, проблеми, перспективи

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

2 жовтня 2013 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2013**

Права людини: досягнення, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2013.- 126 с.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОПРЕДЕЛЕНИЙ ПОНЯТИЯ
"КОНКУРЕНЦИЯ"**

*Сагиров Константин Константинович
студент Мариупольского государственного университета*

В научной литературе существует немало различных определений конкуренции, которые отражают отдельные признаки этой сложной категории.

Первые наиболее целостные теоретические положения о движущих силах конкуренции появились в середине XVIII в. в классическом направлении экономической мысли. Конкуренция трактовалась в концепциях того времени как сила, ограничивающая стихийную борьбу хозяйствующих индивидов и способствующая активизации экономической жизни общества. Ранние представители классической политической экономии и, прежде всего, Уильям Петти, Пьер Л. де Буагильбер с функционированием и развитием конкурентных отношений связывали реализацию принципа социальной справедливости, обосновывая в этой связи понимание капиталистического строя как вечного и естественного.

Теория же классической конкуренции была обобщена Адамом Смитом в работе «Исследования о природе и причинах богатства народов»[1], где он впервые доказал, что конкуренция приводит к оптимальному распределению труда и капитала. Она должна уравнивать частные интересы и экономический эффект, и в этом смысле А.Смит отождествлял конкуренцию с «невидимой рукой» рынка — автоматическим равновесным механизмом. Другим наиболее ярким представителем классической политэкономии является Давид Рикардо, который рассматривал конкуренцию как необходимое условие рыночного ценообразования[2]. Определенный вклад в обоснование и развитие новых концепций «монополистической» и «несовершенной» конкуренции внесли Э. Чемберлин, Дж. Робинсон, Й. Шумпетер и другие представители классической экономической теории. Одно из основных теоретических положений Э. Чемберлина состоит в том, что сутью монополистической конкуренции является контроль над предложением, а значит, и ценой, который достигается усилением взаимозаменяемости конкурирующих товаров, т.е. «дифференциацией продукта»[3].

Вообще XX век в мировом экономическом развитии без сомнения можно назвать веком конкуренции. Именно в этом цикле явление

конкуренции приобрело международную и глобальную значимость. Марксизм продолжил научную традицию А. Смита и Д. Рикардо, которые первыми обозначили, хотя и непоследовательно, грань между внутренними законами капитализма и внешними конкурентными механизмами их действия. Модель совершенной конкуренции была дополнена Марксом в работе «Капитал», но уже с позиции закона стоимости. Широко признано определение конкуренции, данное известным исследователем, профессором Гарвардской школы бизнеса, М. Портером: «Конкурентная стратегия должна основываться на всестороннем понимании структуры отрасли и процесса ее изменения»[4]. В любой отрасли экономики, — неважно, действует она только на внутреннем рынке или на внешнем тоже, — суть конкуренции выражается пятью силами: угрозой появления новых конкурентов; угрозой появления товаров-заменителей; способностью поставщиков комплектующих изделий торговаться; способностью покупателей торговаться; соперничеством уже имеющихся конкурентов между собой системе.

Конкуренция трактуется в экономической теории как механизм регулирования общественного производства, как форма взаимного соперничества субъектов рыночного хозяйства и как процесс продвижения вперед.

Таким образом, одни под конкуренцией понимают соперничество экономических субъектов, заинтересованных в достижении поставленной цели. С точки зрения предприятия такой целью является максимизация прибыли за счет завоевания предпочтений потребителей. Другие понимают конкуренцию как соперничество, или борьбу, часто между двумя более или менее четко обозначенными соперниками, способность обеспечить лучшее предложение по сравнению с конкурентами. Несмотря на указанные подходы, в научной литературе отмечается различие мнений относительно понимания конкуренции как таковой. Так, А.А. Амбарцумов и Ф.Ф. Стерликов определяют ее как «соперничество между участниками рыночного хозяйства за лучшие условия производства, купли и продажи товаров».

Определения конкуренции, данные разными авторами, как правило, не противоречат, а скорее дополняют друг друга. В то же время каждое из них, взятое в отдельности, невозможно признать достаточным. Это выражается в том, что многими экономистами упускается из виду общетеоретический аспект проблемы — суть присущих ей экономических отношений.

Таким образом, под конкуренцией понимается экономический процесс соперничества экономических субъектов за более выгодные условия существования на рынке. Осуществленный нами анализ позволяет утверждать, что конкуренция является определяющим

фактором упорядочення цін, стимулом для активизации инновационных процессов.

Література:

1. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. — М.: Наука, 1993.
2. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогообложения. — М., 1935.
3. Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции: реориентация теории стоимости. — М.: Экономика. — 1996. — С. 393.
4. Портер М. Международная конкуренция.- М.: Международные отношения.-1993.-с. 52-53

ЕТНІЧНИЙ ЧИННИК У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Тімашова Вікторія Михайлівна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Ще античні мислителі (Антифонт, Платон, Марк Аврелій та ін.) бачили в структурі особистості кілька різних осіб – людину економічну (*homo economicus*), людину етнічну (*homo ethnicus*), людину політичну (*homo politicus*), людину мислячу (*homo creations*), людину творчу (*homo indifferenticus*) і т. д. Платон у цьому людському «міксі» виокремлював політичного, етнічного і творчого чоловічків, стверджуючи, що рівновага і балансова стабільність людського співжиття можуть бути порушені, якщо всередині нас повстане один із них [1, с. 411].

З урахуванням того, що Україна є поліетнічною країною, актуальною є думка Л. Даймона, який зазначав, що говорити про політичну культуру нації можна, якщо розуміти її як суміш або рівновагу різних субкультур в межах однієї країни. При цьому різниця між основними культурними установками часто більша в межах однієї нації, ніж між ними [2, с. 884–885].

Саме приналежність до визначеної етнічної групи чи народності обумовлює неоднорідність, строкатість політичної культури, яку можна порівняти з ковдрою, виконаною у стилі «печворк», тобто зшитою з багатьох клаптиків різної тканини з багатоколірними візерунками. Це і пояснює існування в одній країні багатьох субкультур, що є явищем цілком природним. Особливо це притаманне транзитному суспільству, тобто суспільству, яке перебуває у перехідному стані, яким є і Україна.

Разом з тим, поліетнічне суспільство сучасної України неточно й некоректно назвати багатонаціональним, оскільки в його складі перебувають не тільки нації, а й донаціональні народи, тобто такі, які знаходяться на різних стадіях розвитку [3].

С. Ліпсет звертає увагу, що культурними факторами, пов'язаними з особливостями попереднього історичного розвитку, виключно важко маніпулювати. Політичні інститути (наприклад, виборчі системи) змінити значно легше, це потребує набагато менше часу, ніж зміна усталених моральних цінностей [4]. Але з встановленням демократичних інститутів автоматично не зміниться на краще мораль, етика, поведінка тощо, що є проявами культури людини. Деякі дослідники пишуть, що політична культура набувається в процесі політичного життя, тобто не залежить від попередньо сформованих моральних норм і цінностей людини. Але, чомусь здається, що з низькоморальної людини, яка нехтує беззаперечними людськими цінностями, аж ніяк не вийде політик, який опікується потребами суспільства.

Розглядаючи чинники впливу на політичну культуру, до них відносять регіональний менталітет, а також конфесійні особливості. Наприклад, населення Заходу України більш індивідуалістичне, тяжіє до влаштування особистого життя, побуту, внутрішньо більш дисципліноване, вимогливіше ставиться до себе та інших. Населенню Сходу України більш притаманне колективістське ставлення до проблем життя, прагнення до надособистісних цілей, милосердя, співчуття до слабих. При цьому відмінність від політичної культури європейських народів, проявляється насамперед у низькій законослухняності, вибіркової дії законів, емоційному ставленні до влади, тяжіння до авторитарного стилю управління. Звідси особливостями політичних процесів в Україні є такі: 1) політична сфера життя присутня тією чи іншою мірою в суспільних, і, навіть, особистих відносинах; 2) політичні партії виступають представниками певного світогляду; 3) опозиційні партії і еліти, які претендують на владу, часто стають ініціаторами революційних рухів; 4) високі темпи рекрутування нових політиків; 4) відсутність єдиної думки щодо легітимності цілей і засобів; 5) процес прийняття політичних рішень майже не залежить від масштабності й інтенсивності політичних дискусій; 6) при розв'язанні державних проблем часто переважають емоції; 7) для значної частини громадян характерна повна і безумовна відданість харизматичним лідерам і т. п. Ураховуючи вплив «етнічного чоловічка», можна стверджувати наявність фрагментарної політичної культури, політичної пасивності і патерналізму, що означає майже повну відсутність демократії.

До цього можна додати, що майже все населення України межує або животіє на межі бідності, а бідняк, жебрак не можуть бути патріотами,

політичними громадянами, особою, свідомою своєї державотворчої місії. У політиці взагалі, в державотворчій політиці зокрема, вони – безликі асуб'єкти, маргінали, у кращому випадку – аморфні учасники охлократичних «витівок» та «диких страйків» [1]. Це й обумовлює ланцюг волаючих нонсенсів і дисфункцій: з геополітичної точки зору Україна є європейською, з економічної – центрально-азійською державою, а реальний зміст державної політики є антигуманно-деспотичним.

Література:

1. Варзар І.М. Із контекстів минулих літ: Вибране в концептуальних і мемуарних вимірах. – К. : ФАДА, ЛТД, 2003. – Кн. 1 : Держава і етнос у політологічному дискурсу. – 592 с.: іл., портр. – Укр., рос. – бібліогр.: с. 520-547. – С. 411.
2. Даймонд Л. Консолідація демократії і політична культура // Демократія : антологія / упор. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005.
3. Сильверстов В. Закордонні пани ліпше нас знають, аніж ми самі себе... // Молода гвардія. – 1991. – 19 берез.
4. Липсет С.М. Роль политической культуры / Липсет С.М. // Пределы власти. – 1994. – № 2–3.

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тімашов Віктор Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансового та
адміністративного права Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ*

Права людини в сучасному світі – це не просто актуальна тема для дискусій, це проблема, розв’язання якої перебуває на вістрі практичної діяльності міжнародного співтовариства. Людство, що пройшло крізь бійню двох світових воєн, безліч кривавих локальних конфліктів, пережило жорстокі диктатури, нарешті дійшло висновку, що не може бути миру і злагоди на Землі й організованого, цивілізованого життя без поваги до людини, її прав, свобод і потреб. Людина, громадянин, індивід має бути найважливішою цінністю будь-якого суспільства. Лише за такою формулою можливе його (суспільства) подальше процвітання та безтурботне співіснування з навколишнім світом.

Формування уявлень і понять про права людини почалося з найдавніших часів – витоків людської цивілізації. Першим і, безумовно, найважливішим письмовим свідченням цього тривалого процесу є Біблія, в якій стверджувалося найголовніша істина: людина – найцінніше з-поміж усього, створеного Богом. У Біблії часто йдеться про необхідність забезпечення рівності людей; неабияка увага приділяється праву на власність та його охорону; регулюються людські взаємини; чільне місце посідають правила судового розгляду суперечок, конфліктів. Низки фундаментальних положень Загальної декларації прав людини за змістом збігаються з Біблією, що пояснюється наявністю об’єктивних закономірностей існування суспільства загалом і кожної людини зокрема [1].

Пізніше, в VI–V ст. до н. е. ідеї рівності усіх людей обстоювалися давньогрецькими філософами-софістами (Лікофрон, Антифон, Алкідам та ін.), які доводили, що всі люди від народження мають однакові, зумовлені природою права, оскільки створені Космосом і над усіма «рівно тяжіє доля» [2]. Наприклад, відомий філософ Сенека вважав, що всі люди є співтоваришами як раби долі [3]. Подібні ідеї з’явилися і на Сході. Так, китайський мислитель Мо-Цзи (V ст. до н. е.) доводив, що всі люди рівні перед небом, держава ж є результатом їх угоди. Проте так звана небесна рівність аж ніяк не розповсюджувалась на грішну Землю [4].

Перше закріплення низки ідей щодо прав людини в законодавстві пов'язується з англійською Великою хартією вільностей (Magna Charta Libertatum), яку підписав у 1215 році в Англії король Іоан Безземельний внаслідок угоди між ним і повсталими проти нього англійськими баронами. Статті хартії захищали право на приватну власність, недоторканність і свободу особистості від абсолютизму – таким чином обмежувалася влада монарха над людиною. Цей важливий правовий документ і сьогодні є одним із чинних конституційних законів у Великій Британії.

У «Петиції про права» (Англія, 1628 р.) конкретизувалося положення про неможливість позбавити волі та ув'язнити вільного громадянина без законних підстав і, що особливо важливо, підкреслюється незаконність функціонування будь-яких таємних чи спеціальних судів, які не керувалися б загальним законодавством, і неприпустимість позасудових репресій [5]. «Біль про права» 1689 року став юридичною основою конституційної парламентської монархії у Великобританії, в якому було закладено основи демократичного парламент-таризму, зокрема вільні вибори членів парламенту, їх недоторканність [6].

Усередині XX ст. у світі відбулися процеси, пов'язані насамперед з утворенням Організації Об'єднаних Націй, які започаткували затвердження в сучасних міжнародних відносинах принципу всезагальної поваги прав і головних свобод людини без жодних винятків і дискримінацій. Поступово поширювалося визнання цього принципу як норми взаємин між державами, що було закріплено в низці міжнародних документів. Головними серед них є Загальна декларація прав людини (1948), Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1963), міжнародні Пакти про права людини, прийняті ООН в 1966 році.

Отже, основні права людини – це певні можливості людини, необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх людей. Вони класифікуються насамперед за сферою суспільних відносин і характером потреб або цінностей, що виступають їх об'єктом, на фізичні (життєво необхідні), особистісні (морально-психологічні), культурні, економічні (матеріальні), політичні (державно-громадські). Сучасне міжнародне право класифікує права людини як соціальні претензії і можливості особи, об'єктивно обумовлені системою суспільних відносин, визначальними ідеалами, суттєві для характеристики правового положення індивіда в будь-якому сучасному суспільстві.

Література:

1. Загальна декларація прав людини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Культура Византиї. Друга половина VII–XII в. – М., 1989. – С. 203.
3. Грималь П. Сенека, или Совесть империи / Грималь П. ; пер. с фр. (ЖЗЛ). – М.: Молодая гвардия, 2003.
4. Титаренко М.Л. Древнекитайский философ Мо Цзи, его школа и учение / Титаренко М.Л. – М.: Наука, 1985.
5. Петиція про права (1628) // Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія : навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре». – 2002. – 716 с.
6. Томсинов В. А. Славная революция 1688–1689 годов в Англии и Билль о правах / Томсинов В. А. – М. : Зерцало-М, 2010.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ЄС З РАДОЮ ЄВРОПИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Фалалєєва Людмила Григорівна

кандидат юридичних наук доцент, Академія адвокатури України

Права людини є основоположними загальнолюдськими цінностями, для яких характерне встановлення єдиних міжнародних стандартів на універсальному та регіональному рівнях. Одним з основних призначень міжнародного права є формування оптимальних міжнародних умов для національного розвитку, зокрема у сфері забезпечення захисту прав людини. Сучасна практика міжнародного права підкреслює значення міжнародно-правового регулювання на регіональному рівні, важливу роль в якому відіграють Рада Європи (далі – РЄ) та ЄС.

Еволюція основоположних прав людини та їх правового забезпечення в рамках правопорядку ЄС пройшла тривалий шлях від повного невизнання до поступового утвердження поваги прав людини як провідного принципу права ЄС, однієї з цінностей ЄС, закріплених на рівні установчих договорів. На сучасному етапі актуалізувалась співпраця європейських міжнародних організацій у сфері захисту прав людини, що набуває нових форм, насамперед у зв'язку з приєднанням ЄС до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція 1950 р.).

Поточна співпраця між ЄС та РЄ практично реалізується у формі спільних програм, обміну інформацією, координації оперативних дій, консультацій держав-членів щодо пріоритетних сфер співробітництва та

оцінки його ефективності. Правові основи такої взаємодії закладено Спільною Декларацією про співробітництво та партнерство між РЄ та Європейською Комісією від 03 квітня 2001 р. (Joint Declaration on Cooperation and Partnership between the Council of Europe and the European Commission).

Привертає увагу можливість використання спільного досвіду, а також напрацювань Венеціанської комісії в сфері забезпечення та захисту прав людини, освітньої діяльності (в рамках Болонського процесу), молодіжної політики, міжкультурного діалогу, збереження культурної спадщини тощо. Крім того, виокремлюється сфера соціальної єдності для вироблення ефективної спільної політики на основі Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р. та Хартії ЄС про основоположні права 2007 р. (далі – Хартія 2007 р.), передусім щодо захисту малозахищених верств, боротьби з насиллям, бідністю, соціальною маргіналізацією.

На 117-тій сесії Комітету Міністрів РЄ у травні 2007 р. було підписано базовий документ – Меморандум про взаєморозуміння між РЄ та ЄС (Memorandum of Understanding between the Council of Europe and the European Union, далі – Меморандум), що окреслив цілі, принципи, спільні пріоритети, сфери співпраці зазначених міжнародних організацій, а також заклав підвалини для посиленого співробітництва і політичного діалогу між ними.

РЄ та ЄС підтвердили свої зобов'язання щодо встановлення посиленого співробітництва в сфері прав людини на принципах єдності, неподільності та універсальності, поваги стандартів, закріплених у засадничих міжнародно-правових актах ООН та РЄ. Меморандум підтвердив основоположну роль РЄ у сферах прав людини, демократії та верховенства права в Європі. Відповідно до нього необхідно забезпечити узгодженість між правом ЄС і договірною базою РЄ у сфері прав людини. Йдеться про можливість консультацій між ЄС та РЄ на стадіях підготовки ними міжнародно-правових актів.

У Меморандумі підкреслено, що ЄС невдовзі приєднається до Конвенції 1950 р., це знайшло підтвердження у Договорі про ЄС у редакції Лісабонського договору 2007 р., а також у Протоколі №14 (набув чинності 01 червня 2010 р.), що додається до Конвенції 1950 р. Співпраця між ЄС та РЄ охоплюватиме захист осіб, які належать до меншин, захист прав дітей, розвиток права на освіту, захист свободи висловлювань думок і поширення інформації, протидію дискримінації, расизму, ксенофобії та нетерпимості, катуванням і нелюдському поводженню, торгівлі людьми тощо. Має місце спроба встановити спільні стандарти на шляху створення європейського правового простору [3], єдності та узгодженості між правом ЄС і міжнародними стандартами РЄ.

Приєднання ЄС до Конвенції 1950 р. обговорювалось протягом понад 30 років [2], упродовж яких Судом європейських співтовариств надано Висновок 2/94, в якому він визнав, що Європейське Співтовариство не наділене необхідною компетенцією для приєднання до Конвенції 1950 р. Ще однією перешкодою стала відсутність у тексті Конвенції 1950 р. можливості приєднання до неї міжнародних організацій. З набуттям чинності Лісабонським договором 2007 р. та Протоколом №14, що додається до Конвенції 1950 р., було усунуто основні перешкоди для приєднання ЄС до останньої. Відтак, 07 липня 2010 р. розпочались офіційні переговори з цього питання, а 05 квітня 2013 р. було оголошено про завершення роботи над Проектом угоди про приєднання ЄС до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Після надання Судом ЄС висновку про відповідність Проекту угоди установчим договорам ЄС, вказаний акт потребуватиме одностайного схвалення Радою ЄС, а також ратифікації державами-членами.

Співпраця між ЄС та РЄ у сфері прав людини на інституційному рівні відбувається в рамках Європейського Парламенту і Парламентської Асамблеї РЄ, за участю Комісара РЄ з прав людини, Європейського комітету із запобігання катуванням, Комісії проти расизму та нетерпимості, Конгресу місцевих та регіональних влад Європи, Комітету Регіонів ЄС та ін. структур. Підвищенню рівня забезпечення прав людини на рівні ЄС сприяло заснування 1 березня 2007 р. на основі Європейської комісії проти расизму і ксенофобії Агентства ЄС з основоположних прав людини (далі – Агентство), повноваження якого подібні повноваженням Комісара РЄ з прав людини. Агентство є основною установою ЄС, покликаною забезпечити реалізацію загальноєвропейського принципу поваги прав людини в рамках ЄС [1]. Згідно з Директивою Ради ЄС № 168/2007 від 15 лютого 2007 р. Агентство займається збором інформації, дослідницькою та аналітичною роботою, консультує інституції, органи, установи ЄС, а також держав-членів, співпрацює з громадянським суспільством, заохочує розвиток правосвідомості громадян ЄС і не уповноважене розглядати індивідуальні скарги. У діяльності Агентство керується каталогом прав і свобод людини, закріпленим у Хартії 2007 р., а також положеннями Конвенції 1950 р. як загальними принципами.

Водночас у ЄС запроваджено посаду Спеціального представника ЄС з прав людини, яку можна порівняти з посадою Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. 01 вересня 2012 р. Ставрос Ламбрінідіс (Греція), колишній віце-президент Європейського Парламенту, приступив до виконання обов'язків, що свідчить про підготовку ЄС до обстоювання своїх інтересів у Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що паралельне існування двох основоположних актів у сфері прав людини: Конвенції 1950 р. та Хартії 2007 р., а також приєднання ЄС до Конвенції 1950 р., можуть зумовити проблему різного тлумачення змістового наповнення прав людини ЄСПЛ та Судом ЄС, що призведе до зростання ризику формування подвійних стандартів у рамках європейського правового простору. Відтак, конструктивна взаємодія механізмів захисту прав людини, що функціонують у рамках РЄ та ЄС забезпечить успішне партнерство між ними в новому форматі співробітництва.

Література:

1. Цанава Л.В. Взаимодействие Совета Европы и Европейского Союза в области прав человека: основные проблемы / Л.В. Цанава // Московский журнал международного права. – 2008. – № 3. – С. 211-222.
2. Lock T. EU Accession to the ECHR: Implications for Judicial Review in Strasbourg / T. Lock // European Law Review. – Issue 6, 2010. – P. 777-798.
3. Margaritis K. The Framework for Fundamental Rights Protection in Europe under the Prospect of EU Accession to ECHR / K. Margaritis // Journal of Politics and Law. – Vol. 6, No.1, 2013. – P. 64-79.

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Федоренко Вікторія Василівна

аспірантка кафедри конституційного права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Правосуддя – самостійна галузь державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду й вирішення в судових засіданнях в особливій встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ.

У загальному вигляді основні засади, принципи здійснення правосуддя можна розглядати як закріплені Конституцією України або такі, що впливають з її норм основоположні правові ідеї, які визначають організацію й діяльність державних органів, які здійснюють судову владу.

Тобто, основні засади судочинства в Україні – це сукупність принципів, що нормативно визначають сутність і зміст судочинства загалом та встановлюють особливості здійснення цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства в Україні

Принципи здійснення правосуддя в Україні отримали нормативне закріплення в ст. 129 Конституції України, Розділі I «Засади організації судової влади» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших нормативно-правових актах.

У найбільш загальному вигляді систему принципів здійснення судочинства визначає ст. 129 Конституції України. Основними засадами судочинства в Україні за Конституцією є : 1) законність; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) забезпечення доведеності вини; 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором; 6) забезпечення обвинуваченому права на захист; 7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; 9) обов'язковість рішень суду [1]. Конституційні принципи судочинства розвиваються і деталізуються в статтях 1-16 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших законах України та підзаконних нормативно-правових актах.

Судова влада – відповідно до теорії поділу влади самостійна і незалежна сфера публічної влади. Це самостійна гілка державної влади, суб'єктом якої є суд, що займає особливе місце в системі державних органів і реалізує свої функції в особливій процесуальній формі. Самостійність і незалежність судової влади не варто розуміти так, ніби вона ніяк не залежить від двох інших гілок влади. Законодавча влада визначає структуру судової системи, компетенцію судів, статус суддів, а також вона бере участь у формуванні суддівського корпусу. У деяких країнах від виконавчої влади залежить створення належних умов для роботи судів, підготовка кадрів для заміщення суддівських посад і ряд інших організаційних питань. У багатьох державах призначення на судові посади здійснює глава держави (президент або монарх) [2].

Існування судової влади поряд із законодавчою та виконавчою є ознакою демократичності держави. Головне призначення судової влади – охорона членів суспільства від будь-якого свавілля – як від свавілля громадян, так і від неправильних дій власне держави, її органів, посадових осіб. Без здійснення такої діяльності держава не може вважатися правовою.

Разом із законодавчою й виконавчою гілками влади судова входить у систему народовладдя. Вона забезпечує реалізацію важливих конституційних прав і свобод людини й громадянина, прав колективів і народу загалом. Демократичні засади організації та діяльності судової влади (участь суддів із народу – присяжних і засідателів, гласність,

незалежність суддів, змагальність і рівноправність сторін) дають змогу розглядати її як особливий канал реалізації волі народу [3].

Основою законодавчої регламентації судової влади є конституція. Практично немає такої сучасної конституції, в якій не було б розділу про цю гілку публічної влади («Про судову владу» – конституції Іспанії, Франції, Японії; «Правосуддя» – Основний закон ФРН; «Суди» – конституція Португалії; «Судочинство» – конституція Угорщини; «Судова система» – конституція Македонії тощо), де в стислій формі встановлено те, що прийнято об'єднати під назвою «конституційні засади судової влади». Сюди входять: визначення судової влади як однієї зі складових системи розподілу влад; основні принципи організації та діяльності судової системи; правовий статус суддів; судові гарантії прав і законних інтересів громадян.

Ці конституційні засади детально розвинуті в законах про судоустрій (наприклад, у ФРН – Закон про судоустрій (у редакції 1975 р.); у Франції – Кодекс судоустрою 1978 р.; в США – «Судоустрій і судочинство», розділ 28 зводу Законів США; в Іспанії – «Органічний закон про судову владу» 1981 р. та ін.), а також у законах про статус суддів (у Франції – «Органічний закон про статус магістратури» 1958 р., у ФРН – «Закон про суддів» 1961 р. та ін.) [4].

Зрозуміло, що обсяг конституційного регулювання судової влади у різних державах неоднаковий.

Конституція Франції, наприклад, до розділу про судову владу включає лише три статті. У ст. 64 йде мова про те, що Президент Республіки є гарантом незалежності судової влади і про те, що йому допомагає Вища рада магістратури. В цій та наступних двох статтях декларуються деякі загальні принципи правосуддя, і зокрема про незмінюваність суддів і про те, що ніхто не може бути безпідставно позбавлений свободи. Про судову владу в цій Конституції говориться як про «охоронця особистої свободи, яка забезпечує дотримання цього принципу згідно з умовами, передбаченими законом» (ст. 66). Усі інші питання, що стосуються порядку висування кандидатів на суддівські посади, призначення суддів, їх правового статусу і структури судової системи, делеговані органічним законом (Закон про Вищу раду магістратури 1958 р., Закон про статус магістратури 1958 р., Закон про Високу палату правосуддя 1959 р., Закон про Конституційну Раду 1958 р.). Окрім цих законів, організація судів регулюється Кодексом судоустрою, затвердженого Декретом від 16 березня 1978 р. [5].

Зовсім інакше здійснене конституційне регулювання судів у ФРН. Розділ IX Основного закону, під назвою «Правосуддя» містить досить докладні положення стосовно юрисдикції судів і основних принципів здійснення правосуддя судами, а також правових гарантій громадян.

Широко трактується в Основному законі поняття судової влади. Згідно ст. 92 юрисдикційно влада доручається суддям; вона здійснюється конституційним судом, федеральними судами і судами земель. Для здійснення правосуддя в галузі загальної, адміністративної, фінансової, трудової та соціальної юрисдикції відповідно до ст. 95, Федерація заснувала в якості вищих судових інстанцій: Федеральну судову палату, Федеральний адміністративний, Федеральний фінансовий, Федеральний трудовий і Федеральний соціальний суди. Крім того, ст. 96 дозволила Федерації заснувати федеральний суд для правового захисту комерційної діяльності, військово-кримінальні суди для Збройних сил, а також суди щодо розгляду у дисциплінарному порядку та розгляду скарг [6].

Ще одну модель конституційного регулювання судової влади виявляє Основний закон Іспанії. П. 1 ст. 117 проголошує, що «Судова влада походить від народу і здійснюється від імені Короля суддями і магістратами, які незалежні, незмінювані, відповідальні перед законом і підкоряються тільки закону». В ньому проголошується принцип єдності судової влади, яка очолюється Генеральною радою як вищим керівним органом (п. 2 ст. 122) – Вищою судовою інстанцією єдиної для всієї Іспанії і для всіх сфер судової діяльності є Верховний суд (ст. 123). В Іспанії є також Конституційний суд, який є єдиним верховним тлумачем Конституції для всієї країни. Конституція у розділі IX підкреслює виняткову незалежність Конституційного суду не тільки від судової влади, але і від законодавчої та виконавчої влад [7].

З точки зору конституційної організації судів з-поміж європейських держав особливе місце посідає Великобританія. Оскільки тут немає писаної конституції, викладеної у вигляді єдиного акта, питання організації судів регламентуються Законами про судоустрій 1873-1875 рр. і Законом 1971 р. про суди Англії та Уельсу, в яких встановлена чітка судова ієрархія. Усі суди тут поділені на вищі та нижчі судові установи, а повноваження окремих судових установ регулюються відповідними парламентськими актами. На чолі всієї судової системи, включаючи суди спеціальної юрисдикції, стоїть Лорд-канцлер, який входить до складу уряду (є членом Кабінету міністрів), і одночасно головою Палати лордів Парламенту. Повноваження, якими він володіє щодо судів, делегуються йому парламентськими актами [8].

Із неєвропейських держав доцільно зупинитися на аналізі конституцій США та Японії.

У США, наприклад, конституційне регулювання організації федеральних судів і судів штатів відрізняється. Так, згідно з Конституцією США 1787 р., судова влада здійснюється Верховним судом США і тими нижчими судами, які будуть час від часу створюватися Конгресом. Через два роки після прийняття Конституції нижчі федеральні суди були

засновані у вигляді судів двох рівнів: районних судів (суди першої інстанції) та окружних судів (апеляційна інстанція). Щодо судових систем окремих штатів, то обсяг конституційного регулювання їх організації розв'язується по-різному. В штаті Нью-Йорк Конституція лише коротко окреслює загальну структуру судів. Конституція же штату Іллінойс, навпаки докладно викладає усно структуру судів цього штату, їх повноваження, порядок обрання і призначення суддів тощо) [9].

Конституція Японії 1947 р. присвячує судовій системі VI розділ під назвою «Судова влада». Ст. 76 проголошує, що «уся повнота судової влади належить Верховному суду і таким судам нижчих інстанцій, які будуть засновані законом" (це норма, як бачимо, запозичена з Конституції США). Найважливішими є два положення, які встановлені у цій же статті : 1) жоден адміністративний орган не може здійснювати судову владу з правом остаточного розв'язання (абз. 2); 2) усі судді незалежні і діють, додержуючись своєї совісті, при цьому вони керуються тільки Конституцією і законами (абз. 3). В Японії створена багаторівнева судова система – суди в префектурах, апеляційні суди та Верховний суд. Крім того, діють суди у сімейних справах та суди сумарної юрисдикції. Інакше кажучи, зовні судова система схожа на аналогічні структури в інших зарубіжних країнах [10].

Отже, трактування поняття судової влади та її конституційне регулювання в різних країнах різне. Законодавці розглянутих держав додержувалися своїх конституційних традицій. І все ж порівняльний аналіз відповідних положень дає підставу відзначити деякі загальні риси. До них, насамперед, можна віднести : а) заборона на запровадження надзвичайних судів; б) в окремих державах (США, Японія та ін.) повноваженнями конституційного контролю володіють суди загальної конституції на чолі з Верховним судом; в) конституційне регулювання діяльності судів значно повніше відображене у писаних конституціях.

Література:

1. Конституція України. – С. : ТОВ «ВВП Нотіс», 2012. – 48 с.
2. Василевич Г. А. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / Г. А. Василевич, М. М. Кондратович, Л. А. Приходько. – Мн. : Книжковий Дім, 2006. – 480 с.
3. Годованець В. Ф. Конституційне право України : навч. посіб. / В. Ф. Годованець. – К. : МАУП, 2005. – 360 с.
4. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / А. З. Георгіца. – Тернопіль : Астон, 2003. – 432 с.
5. Конституция Французской Республики от 04 октября 1958 года [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/France_W.HTM

6. Основной Закон Федеративной Республики Германии от 23 мая 1949 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.1000dokumente.de/?c=dokument_ru&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru
7. Конституция Испании от 29 декабря 1978 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>
8. Конституция Великобритании [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uznal.org/constitution/United_Kingdom
9. Конституция Соединённых Штатов Америки от 17 сентября 1787 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnstUS.htm>
10. Конституция Японии от 03 мая 1947 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uznal.org/constitution/Japan/R.ZIP>

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Федоренко Вікторія Василівна

аспірантка кафедри конституційного права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Конституція України закріпила поділ влади в Україні на законодавчу, виконавчу та судову, а Закон України від 07 липня 2010 року «Про судоустрій і статус суддів», конкретизуючи конституційні положення щодо здійснення судової влади, зазначив, що судова влада в Україні здійснюється незалежними та безсторонніми судами. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на захист гарантованих Конституцією і законами України прав і свобод, захист інтересів юридичних осіб, суспільства, держави. Закон визначив правові засади організації судової влади [1].

Відповідно до Закону судова влада реалізується шляхом правосуддя у формі цивільного, господарського, кримінального та адміністративного судочинства, здійснюваного судами загальної юрисдикції, і конституційного – Конституційним Судом України. Правосуддя здійснюється в рамках відповідних судових процедур, встановлених Законом України «Про Конституційний Суд України», а також цивільним процесуальним та кримінальним процесуальним кодексами України, господарським кодексом України, кодексом адміністративного судочинства України.

Діяльність суду спирається на принципи, які закріплені у більшості зарубіжних конституцій. Серед таких принципів виділяють ті, що стосуються, передусім, організації судових систем (здійснення правосуддя

лише судом із заборобою надзвичайних судів, інстанційність, яка виявляється через загальне право на оскарження судових рішень, принципи, які стосуються правового статусу судів (магістратів) – незалежність, яка реалізується через гарантії незмінності та суддівського імунітету і т.п.), а також принципи, якими суд повинен керуватися при здійсненні правосуддя. Це так звані принципи судового процесу, тобто встановленого законом порядку розгляду і вирішення судових справ. У певному обсязі ці принципи визначаються у судово-процесуальному законодавстві, у розділах конституцій, в яких мова йде про судово-процесуальні гарантії прав людини. Такі принципи, а також гарантії, закріплені у основних міжнародно-правових актах у галузі захисту прав людини: Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р., Європейській конвенції із захисту прав і основних свобод людини 1950 р. [2]

Принцип (від лат. *prīncipio* – основа, початок) у загальнонауковому розумінні – це основне, вихідне положення теорії, вчення, головне правило діяльності, тобто принципи – основні ідеї, базові положення, керівні засади, що вказують на шляхи, способи регулювання суспільних відносин державою. На підставі принципів права приймаються норми, які їх конкретизують і за допомогою цих норм вони опосередковано стають регуляторами суспільних відносин. Тому принципи ще й окреслити як норми права найбільш загального характеру, які визначають способи і форми регулювання тієї чи іншої галузі права. Хронологічно принципи виникають швидше ніж сама галузь права, вони вказують на призначення певної галузі права як такої. Зокрема в кримінально-процесуальному праві вони визначають процесуальну форму діяльності суду, тобто такий хід судового процесу, при якому максимально ефективно забезпечуються права сторони захисту і сторони обвинувачення, право особи на судовий захист, і як результат – законне і обґрунтоване рішення суду. Засади судочинства визначають діяльність інших учасників процесу, для досягнення того ж таки результату – законного і обґрунтованого рішення суду. Тобто якщо простіше принципи вказують яким повинен бути суд і правосуддя, які його мета і завдання. Закріплені у нормах права, вони об'єднують їх в органічну цілісність. Оскільки принципи судочинства визначають його загальний характер та вказують на перспективи його розвитку, тому вони є явищем стабільнішим ніж норми права і менш схильним до змін.

У тлумачному словнику української мови «засада – це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т.і.» [3].

Отже, конституційні засади (принципи) судочинства – це закріплені у Конституції та конкретизовані у Законі про судоустрій і статус суддів та

процесуальному законодавстві основні, фундаментальні положення про мету, завдання, способи і форму діяльності суду, а також форми діяльності інших учасників судового процесу для досягнення єдиного і необхідного результату здійснення правосуддя – законного і обґрунтованого рішення суду і його виконання.

Схематично можна виділити такі напрямки здійснення судової влади :

- охорона прав і законних інтересів громадян;
- охорона правопорядку від злочинних та інших правопорушень;
- контроль за тим, щоб діяльність державних органів не виходила за правові межі.

Основа судової влади – це передусім сукупність судових органів, які можуть бути наділені різною компетенцією.

Слід зауважити, що судова влада належить не судовій установі будь-якого, навіть найвищого рангу, а судовій колегії (3-5 професійним суддям) або «одноособовому» судді, які розглядають справу.

В конституціях різних держав перераховуються принципи, на основі яких здійснюється судова влада (правосуддя), але більшість з них зводиться до наступних:

- *незалежність суду* (забезпечується рядом гарантій, в тому числі незмінністю суду);
- *колегіальність* при розгляді більшості справ;
- *професіоналізм суддів*;
- *право на оскарження рішень*;
- *гласність* при розгляді абсолютної більшості справ;
- *рівноправність* сторін в процесі і *змагальність* при розгляді справи.

Повноваження суду, (судова юрисдикція) ділиться на 2 напрями :

- 1) загальна юрисдикція (сфера кримінального і цивільного права);
- 2) спеціальна юрисдикція (сфера адміністративного і конституційного права).

Але в різних країнах цей поділ є різним, наприклад, в Німеччині виділяють 5 напрямків діяльності в сфері правосуддя: загальна, адміністративна, фінансова, трудова і соціальна юстиція, та, крім того, існує 6-тий напрям – конституційна юстиція, яку реалізує Федеральний конституційний суд. Кожну із цих сфер очолює спеціальний суд та утворюється спеціальна система судів по цих основних напрямках.

Основою законодавчої регламентації діяльності судів є, передусім, конституція. Більшість сучасних конституцій містить принаймні загальні положення щодо статусу судової влади («Про судову владу» – конституції Франції, Іспанії, «Правосуддя» – конституція ФРН, «Суди» – конституція

Португалії). Ці положення визначають загальні конституційні засади судової влади конкретної країни і встановлюють :

а) визначення судової влади як однієї зі складових єдиної системи розподілу влади (місце судової влади у загальній єдиній системі розподілу влад);

б) основні принципи організації і діяльності судової системи;

в) правовий статус судів;

г) судові гарантії прав і законних інтересів громадян.

Конституція США визначає лише загальні засади формування судової системи. У кожному штаті вона набуває конкретного вигляду на основі місцевих правових звичаїв і спеціальних законів. Сполучені Штати – федеративна держава. Тому судова система у цій країні пристосована саме до цієї форми територіального устрою. У невеликих штатах існує дворівнева, а у великих – трьохрівнева судова система. У США паралельно функціонують федеративна судова система і система судів кожного штату. Однак в обох випадках суди здійснюють усі види судочинства, їх компетенція відрізняється тим, яка норма застосовується у конкретній справі: федерального законодавства або законодавства штату.

Судова влада у Франції регламентована, передусім, конституцією П'ятої республіки 1958 року. Проте, Конституція містить досить лаконічні положення щодо організації судової системи, її ієрархічної структури, інстанційності тощо.

Згідно зі ст. 92 Основного Закону ФРН судова влада здійснюється федеральним конституційним судом, федеральними судами й судами земель. Для здійснення правосуддя у сфері загальної (цивільної і кримінальної), адміністративної, фінансової, трудової й соціальної юстиції у відповідності із ст. 95 Конституції ФРН створені федеральні й земельні суди загальної юрисдикції, адміністративні суди, фінансові суди, суди з трудових справ, суди із соціальних питань.

Загалом можна сказати, що лаконічність висвітлення у нормах основних законів положень про організацію судової влади, її ієрархічної побудови, інстанційності тощо пов'язана, насамперед, із тим, що хоча у сучасних демократичних країнах склалися та існують усталені, традиційні моделі судової організації, однак може виникати об'єктивна потреба вносити зміни у судові структури, не змінюючи при цьому конституційні тексти. Тому у багатьох країнах існує спеціальне законодавство, що детально розвиває конституційні засади судової влади. Наприклад, це спеціальні закони про судоустрій : «Закон про судоустрій» 1975 р. у ФРН; «Органічний закон про судову владу» 1981 р. в Іспанії; «Судоустрій і судові провадження» розд. 28 Зводу Законів США; або закони, що визначають статус суддів : «Органічний закон про статус магістратури»

1978 р. у Франції, а також Кодекс судоустрою Французької республіки від 16 березня 1978 р.

Література:

1. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2453-17>
2. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., допов. і перероб. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
3. Чернишова Н. В. Судова влада в Україні : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 104 с.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ОГРАНИЧЕНИЯ МОНОПОЛИЗМА И ЗАЩИТЫ КОНКУРЕНЦИИ

Городовенко Артур Викторович

*економіко-правовий факультет, Маріупольський державний
університет*

Одним из главных положений хозяйственного права является государственное обеспечение защиты конкуренции. Согласно ст. 42 Конституции Украины не допускается злоупотребление монопольным положением на рынке, неправомерное ограничение конкуренции и недобросовестная конкуренция.

Проблематика относительно становления и развития антимонопольно - конкурентного законодательства, его совершенствование и повышение эффективности находятся в центре внимания науки хозяйственного права и является относительно новым направлением.

Начиная рассмотрение организационно - хозяйственных обязательств в сфере антимонопольно - конкурентного регулирования прежде уместно напомнить характерные признаки названных обязательств - общие, присущие им по обязательствам любой другой отраслевой принадлежности, и специфические, характерные только для таких обязательств. К общим признакам организационно - хозяйственных обязательств относится относительный характер, то есть наличие двух или более конкретно определенных субъектов, который всегда отличает обязательства от других типов правоотношений. А специфическими признаками организационно - хозяйственных обязательств, вытекающих из закрепленного в ч. 1 ст. 176 ХК Украины их легального определения, является специфическая сфера существования (процесс управления хозяйственной деятельностью, ее организации и регулирования), особый субъектный состав (одним из участников всегда субъект организационно - хозяйственных полномочий, вторым - предприятие), управленческо - хозяйственный (организационный) характер действий (воздержание от действий), которые выступают объектами этих обязательств.

При осуществлении органами Антимонопольного комитета контроля за соблюдением антимонопольно - конкурентного законодательства между этими органами и субъектами хозяйствования возникают организационно-хозяйственные обязательства. Органы

Антимонопольного комитета в указанных обязательствах выступают в качестве субъектов организационно-хозяйственных полномочий. Итак, организационно - хозяйственные обязательства по осуществлению контроля за соблюдением антимонопольно - конкурентного законодательства (именно так их целесообразно назвать) имеют признаки организационно - хозяйственных обязательств.

Основаниями возникновения организационно-хозяйственных обязательств по предоставлению разрешений на согласованные действия и разрешений на экономическую концентрацию выступают заявления субъектов хозяйствования о предоставлении соответствующих разрешений, в том числе предоставление ими органам Антимонопольного комитета для согласования учредительных документов хозяйственных обществ, объединений или изменений к ним.

Подводя итог целесообразно подчеркнуть, что правоотношения, складывающиеся между субъектами хозяйствования и органами Антимонопольного комитета при осуществлении этими органами своих задач, функций и полномочий, приобретают характер организационно-хозяйственных обязательств, в которых право требования одной стороны противостоят соответствующие обязанности другой. Основными организационно - хозяйственными обязательствами в области ограничения монополизма и защиты конкуренции являются: обязательства по осуществлению контроля за соблюдением антимонопольно - конкурентного законодательства, обязательства по применению мер ответственности и иных мер воздействия, обязательства по предоставлению разрешений на согласованные действия, обязательства по предоставлению разрешений на экономическую концентрацию. Указанные обязательства занимают важное место в механизме правового регулирования хозяйственной деятельности, они выполняют функцию реализации норм антимонопольно-конкурентного законодательства и обеспечивают проведение государственной экономической политики в этой сфере. Дальнейшие исследования в этом направлении связано, как представляется, с более глубоким научно - теоретическим и практическим анализом названных обязательств.

Литература:

1. Валитов С.С. К вопросу о механизме правового регулирования конкуренции в Украине / С.С. Валитов // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка та право. - 2006. - № 3. - С. 12 – 17.
2. Каштанов О. Антиконтурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання: сутність, форми та суб'єкти / О. Каштанов // Підприємництво, господарство і право. - 2004. - № 7. - С. 56 – 59.

3. Віхров О.П. Організаційно-господарські зобов'язання у сфері обмеження монополізму і захисту конкуренції / О.П. Віхров. – Донецьк : Вісник Донецького національного університету, 2011. С. 377-382.

НЕУСТОЙКА ЯК ВИД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

*Коломієць Олена Германівна
студентка Маріупольського державного університету*

Цивільний кодекс України передбачає ряд способів забезпечення зобов'язань, хоча не всі ці способи відносяться до санкцій, але всі прямо чи опосередковано створюють додаткові обтяження для боржника. Провідне місце серед способів забезпечення зобов'язання займає неустойка, так згідно зі статтею 549 ЦКУ, одним із засобів забезпечення зобов'язання є неустойка. Неустойка також є і форою цивільної відповідальності, та може застосовуватися разом із відшкодуванням збитків, так ч. 2 ст. 552 ЦК України передбачає їх одночасне застосування в разі порушення зобов'язання.

В свою чергу ГК України, а саме ч. 1 ст. 232 передбачає, що якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями.

Таким чином ГК України встановив правило, що в разі відсутності іншої домовленості між сторонами, неустойка матиме заліковий характер.

Неустойка може виконувати функцію відповідальності та забезпечувальну функцію. Функцію відповідальності неустойка починає виконувати з моменту невиконання або неналежного виконання боржником свого зобов'язання, коли виявляється, що забезпечувальна функція неустойки не виконана або виконана не в повному обсязі.

Сплата неустойки як наслідок порушення зобов'язання визначена ст. 611 ЦК України. Як заходи цивільно-правової відповідальності неустойці властиві всі риси цивільно-правової відповідальності, визначені її предметом та методом правового регулювання, а саме:

- майновий характер (ЦК України визначає неустойку як грошову суму або іншу майнову цінність);
- надходження суми стягненої (сплаченої) неустойки на користь особи, право якої порушено;
- можливість бути передбаченою угодою сторін;

- залежність застосування до боржника неустойки від розсуду кредитору;
- компенсаційний характер;
- можливість виконання обов'язку сплатити неустойку правопорушником.

На відміну від загального виду цивільно-правової відповідальності - відшкодування збитків, для застосування якого необхідна наявність чотирьох умов: протиправної поведінки, шкоди (збитків), причинного зв'язку між протиправною поведінкою і шкодою та вини порушника, для покладення на боржника цивільно-правової відповідальності у вигляді неустойки необхідною та достатньою є наявність лише двох умов:

- а) протиправної поведінки;
- б) вини боржника.

При цьому наявність чи відсутність у кредитора збитків, а також причинний зв'язок між протиправною поведінкою та збитками, що виникли, не беруться до уваги при вирішенні спору про стягнення з боржника суми неустойки (ч. 1 ст. 550 ЦК України).

Таким чином, неустойка є одним з дієвих засобів забезпечення зобов'язання, одним із провідних способів відповідальності за порушення цивільного зобов'язання, та може застосовуватися як самостійно так і окремо від відшкодування збитків.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144
2. Цивільний кодекс України: за станом на 11 серпня 2013р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР) , 2003, № 40-44. – Ст.356.
3. Пучковська І. Проти подвійної природи неустойки / І. Пучковська // Вісник Академії правових наук України. - №4. - 2011. - С. 105-113.

ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ПИТАННЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Короєд Сергій Олександрович

кандидат юридичних наук, заступник начальника науково-дослідної частини Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (м. Київ)

Закріплення в Конституції України права кожного на судовий захист вимагає від держави при проведенні чергового етапу судово-правової

реформи створення таких процедур розгляду і вирішення цивільних справ в судах, які б були здатні забезпечити реальний захист прав та інтересів громадян. Рівень правової захищеності громадян та реалізація ними прав на справедливий судовий розгляд та ефективний засіб захисту безпосередньо залежить від того, наскільки є ефективною модель розгляду і вирішення цивільних справ в судах.

Вивчаючи питання ефективності судової процесуальної діяльності щодо розгляду і вирішення цивільних справ в аспекті підвищення її результативності, перед нами об'єктивно постає питання про об'єкт такого дослідження. В юридичній літературі застосовується декілька понять цього, зокрема: «ефективність правосуддя»; «ефективність правосуддя в цивільних справах»; «ефективність цивільного судочинства»; «ефективність судового захисту». Навіть в межах одного літературного джерела вживаються одночасно поняття «ефективність судового захисту», «ефективність правосуддя в цивільних справах» та «ефективність цивільного процесу» [1]. Проте відсутня однозначна відповідь на запитання, що вважати об'єктом дослідження при вивченні питань ефективності судового розгляду цивільних справ: «правосуддя в цивільних справах» або «цивільне судочинство» чи «цивільний процес» та яким чином ці процесуальні категорії співвідносяться між собою. Також варто зазначити, що оскільки А.В. Цихоцький, докторська дисертація якого присвячена проблемам ефективності правосуддя в цивільних справах [2], розглядає теорію ефективності як систему узагальненого знання про результативність цивільного судочинства, тому для вивчення проблеми ефективності необхідно з'ясувати, яке із понять («правосуддя в цивільних справах», «цивільне судочинство» або «цивільний процес») стосується результативності судового розгляду цивільних справ.

Проаналізувавши літературу з цивільного процесу та з'ясувавши думки провідних вчених процесуалістів з приводу порушених питань, ми дійшли висновку, що «цивільний процес» визначається двояко: по-перше, як порядок вчинення процесуальних дій, тобто як встановлені законом правила поведінки суду та інших учасників процесу; а по-друге, як процесуальна діяльність щодо розгляду і вирішення цивільних справ.

Спробуємо розібратися з питанням, а чи може поняття «цивільний процес» стосуватися порядку вчинення процесуальних дій. Тобто, чи можна стверджувати, що «цивільний процес» є правилами поведінки суду та інших учасників процесу, тобто статичним явищем? Якщо виходити з етимологічного значення слова «процес», воно в перекладі з латині означає течію, хід, просування. Крім того, в юридичній літературі з цивільного процесу зазначається: «для того, щоб почати процес заінтересована особа має пред'явити позов, подати скаргу або заяву» [3]. З

цього впливає, що процес «починається». Все це вказує на те, що процес є динамічним явищем, тобто діяльністю (сукупністю дій).

В свою чергу, порядком, або сукупністю правил розгляду і вирішення цивільних справ, є саме цивільне процесуальне право, його норми [4]. Тому «цивільний процес» не може бути порядком (або правилами поведінки), тому що це призведе до його ототожнення із цивільним процесуальним правом, що наукою цивільного процесуального права не підтримується. Оскільки поняття «цивільний процес» і «цивільне судочинство» вчені вживають як синоніми, незалежно від того, який зміст вони вкладають в це поняття, тому можна зробити висновок, що цивільне судочинство теж являє собою врегульовану нормами цивільного процесуального права діяльність суду та інших учасників процесу, пов'язану з розглядом та вирішенням по суті цивільних справ.

Разом з тим, виходячи із широкого трактування цивільного процесу, до нього провідні вчені-процесуалісти включають не лише розгляд і вирішення цивільних справ судами, але й позасудові цивільні провадження (нотаріат, третейське судочинство, міжнародний комерційний арбітраж). Поняттям «цивільний процес» охоплюється й господарське судочинство [1].

За таких обставин, поняття «цивільний процес» є ширшим за поняття «цивільне судочинство», а відтак, ці терміни не можуть бути синонімами. Що ж стосується терміну «правосуддя», то він визначається зазвичай як діяльність судових органів. Тому «правосуддя в цивільних справах» являє собою діяльність суду щодо розгляду і вирішення цивільних справ. Тобто, є динамічним поняттям, так само, як й «цивільне судочинство», та охоплює процесуальну діяльність щодо розгляду і вирішення цивільних справ судами.

Як зазначає А.В. Цихоцький, саме суспільно значиму діяльність людини та її соціальних інститутів характеризує функціонально-цільова категорія – ефективність [5]. Звідси випливає, що поняття «ефективність» може бути застосовано для характеристики результативності як цивільного судочинства, так й правосуддя в цивільних справах, які, як ми вже встановили, є синонімами, та означають процесуальну діяльність. Але, з огляду на положення статті 1 ЦПК, правильним буде застосування поняття саме «цивільне судочинство».

Таким чином, з'ясувавши зміст понять «правосуддя в цивільних справах», «цивільне судочинство», «цивільний процес», ми дійшли висновку, що для характеристики результативності розгляду і вирішення цивільних справ судами має застосовуватися термін «ефективність цивільного судочинства» або «ефективність правосуддя в цивільних справах». Разом з тим, враховуючи статтю 1 ЦПК, для оцінки сучасного стану правосуддя в цивільних справах має застосовуватись поняття

«ефективність цивільного судочинства», критеріями оцінки якого як раз й є закріплені у статті 1 ЦПК завдання і мета цивільного судочинства.

Разом з тим, варто зауважити, що вивчення питання ефективності судової процесуальної діяльності щодо розгляду і вирішення цивільних справ не виключає необхідність дослідження питань ефективності цивільного процесуального регулювання, яке пов'язане із ефективністю цивільних процесуальних норм, як передумови ефективності цивільного судочинства, а також ефективності судового захисту прав як матеріально-правового наслідку ефективності цивільного судочинства.

Література:

1. Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – С. 5, 7, 8.
2. Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам: Дис... д-ра юрид наук / А. В. Цихоцкий. – Новосибирск, 1998. – С. 191.
3. Гражданский процесс. Учебник / Под ред. В.А. Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М. Чечота. – М.: «Проспект», 1997. – С. 5.
4. Цивільний процес України: Підручник. – Х.: Одісей, 2012. – С. 10.
5. Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам. – С. 210.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ТА ГОСПОДАРСЬКИМ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ

Костенко Ольга Олегівна

студентка Маріупольського державного університету

Розглядаючи питання про відповідальність суб'єктів правовідносин в Господарському (далі - ГК) та Цивільному (далі - ЦК) кодексах України слід зазначити, що в ЦК не систематизовано поняття інституту відповідальності, питання цивільно-правової відповідальності містяться в різних його розділах та главах. Натомість ГК виділяє питання відповідальності в окремий розділ «Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання».

Хоча ЦК не закріплює види відповідальності, він містить перелік способів захисту цивільних прав, ГК також не містить видів відповідальності, але він розмежовує спосіб впливу на порушника за господарськими санкціями, якими визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі наслідки.

Цікавим є розкриття поняття збитків. Згідно із п.2 ст.22 ЦК України збитками є: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Відповідно ж до п.2 ст.224 ГК України під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною. При цьому до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, згідно ст.225 ГК включаються: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом. Збитки за ГК ширші за змістом, що створюватиме труднощі в процесі правозастосування та визначення розміру збитків.

Але на цьому колізії не припиняються. Так, відповідно до п.2 ст.22 ЦК збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі. Господарський кодекс не передбачає останнього варіанта. Навпаки, його п.2. ст.224 вказує, що законом щодо окремих видів господарських зобов'язань може бути встановлено обмежену відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань.

Вартим уваги є питання про співвідношення збитків та неустойки, оскільки обидва кодекси встановили різні принципи щодо співвідношення неустойки (штрафних санкцій) і збитків.

За загальним правилом Цивільного кодексу за порушення зобов'язання неустойка підлягає стягненню у повному розмірі незалежно від відшкодування збитків. Згідно загального правила Господарського кодексу збитки відшкодовуються в частині, не покритій штрафними санкціями. Як бачимо, одне правило прямо суперечить іншому.

Таким чином, наведений вище аналіз показує, що Цивільний та Господарський кодекси не узгоджуються між собою в питанні застосування інституту збитків: наявне їх різне розуміння, встановлений

різний склад. Це характерно і для інших видів відповідальності, зокрема, неустойки.

До недоліків ЦК можна віднести те, що він не розкриває змісту складових частин збитків, що значно ускладнить застосування відповідних положень на практиці і негативно вплине на захист прав і інтересів потерпілої від порушення сторони. ГК частково розкриває поняття складових збитків, що доцільно було б зробити і в ЦК.

До позитивних моментів ГК можна віднести також те, що він більше чітко розписує умови і порядок відшкодування збитків, що дає змогу суб'єктам правовідносин та й суду орієнтуватися в спірних ситуаціях.

В цілому ж обидва кодекси містять суттєві колізії в питанні застосування інституту збитків, що негативно вплине на правозастосовчу практику. Позивач в суді буде обирати процедуру відшкодування збитків за тим кодексом, за яким збитків виходить більше. Відповідач же буде наголошувати на застосуванні іншого кодексу. І знайти “золоту середину”, яка б відповідала закону, буде дуже непросто.

Господарський кодекс містить систематизовані положення щодо відповідальності за порушення у сфері господарювання. В зв'язку з цим доцільним виглядає розмежування предмету регулювання обох кодексів, а також відповідна кодифікація положень ЦК, що стосуються цивільно-правової відповідальності.

В зв'язку із цим узгодження правових норм про збитки обох кодексів є нагальною проблемою. На мій погляд, положення про збитки слід вилучити з одного із кодексів. При цьому інший кодекс слід доповнити раціональними положеннями, які в ньому відсутні.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22.
2. Цивільний кодекс України : за станом на 11серпня 2013р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44.

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОВІДНОСИН В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Кушерець Дарина Василівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри «Менеджмент

зовнішньоекономічної діяльності» Університету сучасних знань м. Київ

Правова проблема захисту як майна, так і майнових прав фізичних та юридичних осіб лежить в сегменті загальної проблематики захисту цивільних

прав особи. Ця проблема є вічною, оскільки навряд чи знайдеться людина, якій потрібно доказувати значимість майна не лише в людському, але і економічному та правовому сенсі.

Інститут захисту майнових прав фізичних, юридичних осіб, а також держави донедавна був прямо пов'язаний з ідеологією марксизму, що була розвинута К. Марксом та Ф. Енгельсом на основі ідеї Г. Гегеля щодо абсолютизму держави по відношенню до своїх громадян в питаннях приватної власності. Суть такої ідеології полягала в перетворенні буржуазного суспільства в соціалістичне з переходом в комуністичне. Маркс удосконалив теорію Гегеля щодо положення про те, що держава є понад усе, запропонувавши теорію класової боротьби з відмовою від приватної власності та передачею її в повне управління державою.

Трансформація держави з суб'єкта, що здійснює оперативне управління майном до повноправного титульного власника призвела до того, що остання, по суті, перебрала на себе виключне право на охорону і захист своєї власності.

Продовжувачем даних ідей в кінці XIX – на початку XX століття був В. І. Ленін. Останній, підтримуючи ідею К. Маркса про те, що базисом суспільних відносин є власність, проголосив, що саме майновий базис визначає політичний курс, він же сформулював з цих підстав політичну ідею тотальної експропріації власності буржуа і передачу експропрійованого майна у власність соціалістичної держави. Уже в Декреті «Про землю», прийнятого 26 жовтня (8 листопада) 1917 року II з'їзд Рад, вказав, що яке б то не було псування конфіскованого майна, яке віднині належить всьому народу, об'являється злочином і карається революційним судом [1, 91]. Таким чином, країна Рад відразу після жовтневого перевороту 1917 року почала піклуватись про «свою власність», забезпечуючи її охорону заходами кримінального характеру.

В 1922 році в Україні було прийнято перший Кримінальний кодекс за яким відібране (експропрійоване) майно вважалось соціалістичною власністю. Не дивлячись на те, що така назва власності як «соціалістична власність» жодним чином не відображала ні природу, ні економічну її суть, оскільки не мала ні природних, ні економічних джерел, все ж така назва була прийнята за основу, виходячи із аналогії політичного лозунга «соціалістична революція».

Безумовно, держава, присвоївши собі всі природні і економічні ресурси, вимушена була охороняти і захищати своє майно від тих людей, які його обслуговували. В зв'язку з цим, держава обрала концепцію репресій, метою якої було залякування інших громадян з метою профілактики від посягань на таку власність.

Постановою РНК СРСР від 25 травня 1931 року було прийнято Положення про робітничо-селянську міліцію, основним завданням якої була «охорона державного і громадського майна» [2, 58].

Розробляючи все нові способи захисту майнових прав держави, законодавець продовжував здійснювати їх нормативне закріплення та посилював кримінальну відповідальність за посягання на майновий базис соціалістичного устрою.

7 серпня 1932 року ЦВК і РНК СРСР було прийнято Закон «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та зміцнення суспільної соціалістичної власності». При цьому «соціалістична власність» отримала вже сакральний зміст, оскільки оголошувалась основою радянського ладу, священною і недоторканною. Цей принцип згодом стане конституційним. Осіб, які посягали на суспільну власність чи проявили необачність по її втраті чи пошкодженні, закон тепер відносив до ворогів народу із застосуванням до них вищої міри покарання – розстрілу з конфіскацією всього майна [3, 125].

Стаття 13 Конституції СРСР 1936 року поклала обов'язок берегти і захищати соціалістичну власність, «как священную и неприкосновенную основу советского строя», на всіх громадян держави. Юриспруденція отримала нову правову конструкцію, за якою тепер держава вміняла кожному громадянину обов'язок по охороні і захисту своєї власності. Підставою до цього послуговувало проголошення державою для громадян віртуального їх права на соціалістичну власність на кшталт: «земля, заводи і фабрики належать кожній людині нашої держави».

Не дивлячись на те, що держава як власник всіх основних і оборотних засобів, які були об'єктами її охорони і захисту від незаконних посягань застосовувала жорстокі репресивні методи як на рівні кримінального, так і цивільного та адміністративного законодавства. Все ж, це так і не принесло тих результатів на які сподівався законодавець. З метою зміни тактики в питаннях охорони і захисту майнових прав щодо соціалістичної та колективної власності 25 грудня 1958 року в СРСР було прийнято Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік. Така необхідність диктувалася тим, що охороняти і захищати соціалістичну власність навіть репресивно-жорстокими методами з єдиного центру, яким була Москва, виявилось завданням неефективним. З метою децентралізації повноважень боротьби із злочинністю взагалі і охороною і захистом соціалістичної та колективної, а з нею – і особистої власності, зокрема і було прийнято Основи кримінального законодавства, які були зразком для республік в питаннях прийняття ними ідентичних кримінальних кодексів. Стаття 1 Основ зазначала, що їх завданням є охорона суспільного ладу СРСР, його політичної та економічної систем та соціалістичної власності [4, 396].

Пленум Верховного Суду Української РСР в своїй постанові «Про судову практику у справах про розкрадання соціалістичної власності» від 7 липня 1961 року зазначав: «Розкрадання державного або громадянського майна являє собою винятково небезпечне посягання на економічну основу радянського ладу. Тому рішуча боротьба з розкраданням взагалі і з

розкраданням соціалістичної власності є одним із найважливіших завдань судових органів» [5, 37]. Такий підхід виправдав себе, оскільки 28 грудня 1960 року в Україні було прийнято перший Кримінальний кодекс Української РСР [6], який по суті дублював Основи кримінального законодавства і відкривав широкі повноваження правоохоронним органам, особливо в питаннях захисту соціалістичної власності.

В подальшому шістдесяті роки ХХ століття ознаменувалися, з точки зору нашого дослідження, прийняттям цілого ряду законодавчих актів в різних галузях як матеріального, так і процесуального права. Такі законодавчі акти продовжували отримувати назву Основ. Характерною особливістю таких Основ було те, що вони являли собою прототипи різних кодексів, які в подальшому приймалися в Україні з одного боку, а з іншого – всі Основи акцентували увагу правоохоронних органів, судів та органів державної влади на охороні соціалістичної власності. Так, 8 грудня 1961 року в СРСР були затверджені Основи цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік. Стаття 1 Основ зазначала, що «основою майнових відносин в радянському суспільстві є соціалістична система господарювання та соціалістична власність на засоби виробництва» [4, 196].

13 квітня 1980 року в СРСР було прийнято Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративні правопорушення. Стаття 1 даних Основ (аналогічно як і Основи цивільного законодавства) передбачала, що завданням законодавства про адміністративні правопорушення є охорона суспільного ладу СРСР та соціалістичної власності [4, 375].

13 грудня 1968 року було прийнято Основи земельного законодавства Союзу РСР і союзних республік, завданням яких також була охорона прав державних підприємств, організацій та установ [4, 5].

Задачами цивільного і кримінального судочинства згідно відповідних Основ також була охорона суспільного ладу, соціалістичної системи господарювання та соціалістичної власності (ст. 20 Основ цивільного судочинства Союзу РСР і союзних республік, Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік) [4, 348].

Таким чином, вся законодавча система в СРСР, система правоохоронних органів була змодельована таким чином, щоб в кожному сегменті правовідносин держава змогла не лише охороняти, але і захищати свою власність. Таким чином, Радянський Союз вперше в історії людства став майновим монстром, який ні на секунду не втрачав пильності в питаннях захисту і охорони своїх майнових прав. Навіть на краю свого краху КПРС на своєму XXVII з'їзді знову приділяла увагу охороні свого майна, зазначаючи, що «не перевелись у нас «несуны» не считающие за преступление тащить с предприятий все, что попадает под руку. По отношению к ним нужно применить всю силу закона, всю силу общественного осуждения» [5, 40].

Таким чином, радянський період характеризувався тим, що:

1) соціалістична власність на майно, майнові комплекси, засоби виробництва, банки тощо виникла на основі зміни політичного устрою в державі і відібрання за рахунок націоналізацією всього майна в попереднього власника. В зв'язку з цим, СРСР перебрав на себе і всі майнові права, а з ним – і обов'язки по охороні і захисту такого майна. Громадянам було залишено лише їх індивідуальне майно та те майно, яке було необхідним для підтримання життя;

2) враховуючи той факт, що соціалістична власність належала лише одному власнику – державі, остання як власник і взяла на себе обов'язки по, забезпеченню охорони і захисту свого майна силами своєї правоохоронної системи та тих законодавчих ініціатив, які вона мала можливість прийняти.

а) законодавство, в якому соціалістична власність визнавалась священною, а особи, які посягали на неї оголошувались ворогами народу із застосуванням до них репресій і навіть самих крайніх її форм – розстрілу приймалась самим власником, а тому держава мала необмежені законодавчі можливості щодо спрямування правоохоронної діяльності в питаннях охорони і захисту соціалістичної власності;

б) була створена система правоохоронних органів: міліції, спецпідрозділів, прокуратури, судів, яким безпосередньо вмінялося в обов'язок захист соціалістичної власності від незаконних на неї посягань. Таким чином, в СРСР було сконструйовано репресивний апарат, який безпосередньо займався охороною соціалістичної власності;

в) були створені громадські формування: товариські суди, підрозділи по охороні соціалістичної власності, підрозділи по охороні громадських полів, тощо;

г) весь політичний апарат держави і управління був націлений на захист соціалістичної власності.

д) всім громадянам було вмінено в обов'язок захист соціалістичної власності.

Не дивлячись на такі безпрецедентні в історії людства міри по захисту «соціалістичної власності» Радянському Союзу так і не вдалося створити ефективну систему захисту своєї власності. Дана проблема супроводжувала СРСР на протязі всього його існування. Суть же проблеми полягала в тому, що майно за своєю природою не може належати всім і нікому конкретно, оскільки в питаннях захисту майна і майнових прав як у фізичних, так і юридичних осіб важливе місце займає інтерес. В СРСР на початковій фазі його становлення і розвитку за рахунок пропаганди інтерес держави і її людей співпадав і це приносило конкретні позитивні результати в питаннях охорони соціалістичної власності. В подальшому інтерес держави як власника всього майна і майнових прав в державі і громадян, які по суті були позбавлені приватної власності спочатку почав розмежовуватись, потім переріс у прихований конфлікт інтересів, а згодом переріс у протистояння.

Таким чином, історія свідчить, що держава не може бути виключним власником всього майна, яке розташоване і знаходиться в межах її кордонів.

Отже, питання власності, її охорони та захисту з урахуванням його комплексності є настільки складним питанням, що до нього будуть звертатися не одне покоління юристів, економістів, політиків вчених і просто людей.

Література:

1. Матишевский П. С. Уголовное право УССР Особенная часть: Учебник / под. ред. М. Н. Бажанова. – К.: Высшая школа Главное изд-во, 1989. – 503 с.
2. Положення про робітничо-селянську міліцію від 25 травня 1931 р. / Адміністративний кодекс Української РСР. – К.: Держвидав УРСР, 1956. – 211 с.
3. Суслó Д. С. Історія суду радянської України /1917-1967/. Вид-во Київський університет, 1968. – 233 с.
4. Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик. – М.: Юридическая литература, 1987. – 512 с.
5. Постанова Пленуму Верховного Суду Української РСР «Про судову практику у справах про розкрадання соціалістичної власності» від 7 липня 1961 року № 1 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду української РСР (1961-1965 р.р.). – К.: Вид-во «Політична література України», 1966. – 127 с.
6. Кримінальний кодекс Української РСР від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР, 1961. – № 2. – С. 14.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ

Саул Тетяна Володимирівна
студентка Маріупольського державного університету

Питання як цивільно-правової так і господарсько-правової відповідальності за порушення зобов'язання завжди викликали інтерес науковців. Відсутність легального визначення цивільної відповідальності в актах цивільного законодавства обумовлює наявність різних підходів при дослідженні цього правового інституту. В ЦК відсутні нормативно визначені випадки застосування інститутів цивільно-правової відповідальності не систематизовані і містяться в різних його розділах і главах. Натомість Господарський кодекс врегульовує сферу застосування господарсько-правової відповідальності, розкриваючи поняття та види господарсько-правових санкцій, їх застосування тощо. Так в п.1 ст.216 ГК

вказується: «учасники господарських правовідносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договорами». Хоча Цивільний кодекс безпосередньо не закріплює видів (форм) відповідальності, він містить перелік захисту цивільних прав. У господарському та цивільному законодавстві відповідальність може бути застосовано лише за наявності вини (принцип презумпції вини). ГК також не містить видів відповідальності, але він розмежовує спосіб впливу на порушника за господарськими санкціями, якими визнаються заходи впливу на правопорушника за господарськими санкціями, якими визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування, яких до нього настають несприятливі економічні та правові наслідки. Тепер слід розглянути у порівняльному аспекті відшкодування збитків. Як в цивільному і в господарському законодавстві передбачено, що особа, якій було завдано збитків, має право на їх відшкодування. За ЦК збитками є: 1. втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також втрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2. доходи, які особа могла би одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушено (упущена вигода). У ГК під збитками розуміються втрати, зроблені управленою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, яка управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

До збитків згідно ГК включаються: 1. вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; 2. додаткові витрати, понесені другою стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; 3. неодержаний прибуток (втрачена вигода); 4. матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом. Тобто «господарські збитки» ширші за змістом. На думку деяких авторів те, що до них віднесено відшкодування моральної шкоди, є не зовсім коректним. Різний зміст поняття створюватиме труднощі в процесі правозастосування та визначення розміру збитків. Отже слід зазначити, що Цивільний та Господарський кодекси не узгоджуються між собою в питанні застосування інституту збитків: наявне їх різне розуміння, встановлений різний склад. В цілому ж обидва кодекси містять суттєві колізії в питанні застосування інституту збитків, що негативно вплине на правозастосовчу

практику. Тобто узгодження правових норм про збитки обох кодексів є нагальною проблемою.

Література:

1. Юридична газета «Юргазета» №5, від 20.09.2003 р. Стаття «Цивільна» та «господарська» відповідальність. Цивільний та Господарський кодекси містять різні норми щодо відповідальності суб'єктів правовідносин». – автор Прядко Данило. – Інтернет ресурс: [Режим доступу]: <http://www.yur-gazeta.com./oarticle/155/>
2. Стаття «Відповідальність за порушення господарських зобов'язань. Проблеми застосування на практиці». – автор Роман Філоненко. – Інтернет ресурс: [Режим доступу]: <http://blog.liga.net/user/rfilonenko/article/5142.aspx>

СПІВВІДНОШЕННЯ НЕУСТОЙКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ

Чертova Олександра Сергіївна
студентка Маріупольського державного університету

Визначення неустойки у теорії цивільного та господарського права суттєво відрізняються одне від одного, що суттєво впливає на правильність її застосування та спричиняє правові колізії.

Наприклад, ч.1 ст.549 Цивільного кодексу України визнає неустойку як грошову суму або майно, які боржник має передати кредитору в разі порушення боржником зобов'язання. Неустойка за Цивільним Кодексом може виступати у вигляді штрафу та пені. Разом із тим Господарський кодекс використовує поняття «штрафні санкції». При цьому ГКУ виділяє такі види штрафних санкцій як неустойка, штраф, пеня. Але при цьому визначення видів штрафних санкцій ГКУ не містить. Відсутнє і чітке відмежування їх одна від одної. Є лише вказівка, що розмір штрафних санкцій може бути визначений договором: у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання; у певній визначеній грошовій сумі; у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання; у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг).

Тим не менше, виходячи з цієї вказівки неможливо визначити, що з перерахованого вище є неустойкою, що штрафом, а що пенею.

Ця прогалина могла б бути заповнена шляхом застосування до недостатньо чітких положень Господарського кодексу про штрафні

санкції положень про неустойку, що містяться в Цивільному кодексі України як у нормативному акті загального характеру.

Така можливість існує завдяки положенню Господарського кодексу України, яке визначає, що майнові зобов'язання, які виникають між учасниками господарських відносин регулюються Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України.

Але перешкодою цьому виступає те, що Цивільний кодекс України визначає штраф і пеню як види неустойки, тоді як Господарський кодекс визначає неустойку, штраф і пеню як окремі самостійні види санкцій.

Одним з найбільш цікавих питань є питання щодо розміру відповідальності за порушення зобов'язання. Так, згідно ст. 551 ЦКУ , встановлений законом розмір неустойки може бути збільшений у договорі за згодою сторін. Частина 2 вказаної статті передбачає заборону лише на зменшення встановленого законом розміру неустойки. Водночас ст.231 Господарського кодексу наголошує на тому, що передбачений законом розмір штрафних санкцій стосовно окремих видів зобов'язань не може бути змінений.

Стає незрозумілим, чи можуть сторони самостійно збільшити розмір штрафних санкцій (неустойки) у випадку, якщо це не передбачено законом. Але норма ЦКУ не передбачає будь-яких винятків із загального правила про збільшення розміру неустойки, до того ж цей пункт має не меншу силу, ніж ГКУ, тому це питання лишається відкритим.

Звернемося до колізії, яка виникає при вирішенні питання про порядок стягнення неустойки та відшкодування збитків. Так, ст. 624 ЦКУ передбачає, що неустойка підлягає стягненню в повному розмірі незалежно від стягнення збитків. Водночас ГКУ передбачає , що збитки стягуються в частині, яка не покрита штрафними санкціями. Можливість же відшкодування збитків у повному обсязі поряд зі стягненням неустойки має бути передбачена законом чи договором. Можна вважати, що ст.624 ЦКУ і є тим самим передбаченим законом варіантом.

Також незрозумілим є питання, чи можливо взагалі застосовувати визначення штрафу та пені, наведені в ЦК України стосовно господарських правовідносин. ГКУ оперує даними поняттями, але визначення їм не дає.

Більше того, Господарський кодекс визначає штрафні санкції виключно як господарські санкції у вигляді певної грошової суми, тоді як згідно Цивільного кодексу неустойкою (штрафом, пенею) може бути й інше майно, яке боржник має передати кредиторіві у випадку порушення зобов'язання. Майном же, в силу ст.190 Цивільного кодексу , можуть бути, наприклад, майнові права.

Якщо розглядати строки нарахування штрафних санкцій (неустойки), то ЦКУ не передбачає будь-яких строків, які обмежували б її нарахування, на відміну від ГКУ, який встановлює шестимісячний строк її нарахування з моменту порушення виконання зобов'язання. Тобто, можна припустити, що ця норма конкретизує загальні положення ЦКУ.

ЦКУ та ГКУ містять різний підхід до визначення співвідношення неустойки та збитків. Оскільки сплата (передача) неустойки та відшкодування збитків є самостійними формами цивільно-правової відповідальності, ч. 2 ст. 552 ЦК України передбачає їх одночасне застосування в разі порушення зобов'язання. В свою чергу ГК України, а саме ч. 1 ст. 232 передбачає, що якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями. Тобто ГКУ встановив правило, що в разі відсутності іншої домовленості між сторонами, неустойка матиме заліковий характер, а ЦКУ встановлює основним видом штрафу неустойку.

Таким чином поняття неустойки в цивільному та господарському законодавстві має ряд суттєвих відмінностей та неузгодженостей, які викликають певні труднощі у застосуванні. Ці неузгодженості у визначенні неустойки викликають виникнення правових колізій та прогалин у праві та потребують вирішення. А до їх вирішення ми маємо знати та враховувати їх.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144
2. Цивільний кодекс України : за станом на 11серпня 2013р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР) , 2003, № 40-44. – Ст.356.
3. Пучковська І. Проти подвійної природи неустойки / І. Пучковська // Вісник Академії правових наук України. - №4. - 2011. - С. 105-113

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ УГОД

Яцелдова Регіна Олександрівна

студентка ОКР «Магістр», Маріупольський державний університет

В сучасних умовах найважливішою проблемою будь-якого українського підприємства, що працює на міжнародному ринку є проблема його виживання та успішного розвитку на ньому. Великої уваги вимагають такі питання, як створення стабільної правової бази, сприятливого інвестиційного клімату, ефективної системи управління

зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємства, підвищення якості експортної продукції і багато інших. Особливої уваги вимагає підготовка спеціалістів для сфери зовнішньоекономічної діяльності. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні та реалізації конкурентних переваг, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі грамотно розроблених і ефективно втілених зовнішньоторговельних контрактів, які характеризуються високим рівнем складності, рухливості та невизначеності. Тому в сучасних умовах жорсткої конкурентної боротьби на світовому ринку потреба у реалізації зовнішньоторговельних контрактів значно зростає, а постійний аналіз та усунення проблем, що виникають при цьому, стає невід'ємною частиною роботи на кожному задіяному до зовнішньої торгівлі підприємстві.

Господарсько-правова природа міжнародної торгівлі зумовлює їх регулювання шляхом комплексного застосування публічно-правових і приватноправових інструментів, тобто нормативно-правових актів, які належать до різних галузей міжнародного та національного права: конституційного, цивільного, господарського, фінансового, адміністративного, природно-ресурсного. Підставою для встановлення відповідних економічних відносин між суб'єктами міжнародної торгівлі є укладання різноманітних міжнародних контрактів. Контракт – це письмово оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їхніх взаємних прав і обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

У міжнародній практиці використовується багато різновидів зовнішньоторгових договорів, серед яких зовнішньоторгові договори купівлі-продажу, підряду, франчайзингові, ліцензійні, лізингові та біржові угоди, договори страхування, перевезення, позики тощо. Найчастіше застосовується договір міжнародної купівлі-продажу. Однак не всяку зовнішньоторговельну угоду можна назвати міжнародною. А саме, договір купівлі-продажу не вважається міжнародним, якщо він підписаний між сторонами різної державної належності, підприємства яких знаходяться на території однієї держави. Разом з тим договір вважається міжнародним, якщо він підписаний між сторонами однієї державної належності, але підприємства яких знаходяться на території різних держав[1].

Укладання зовнішньоекономічної угоди являє собою досить об'ємний і складний процес, реалізація якого викликає немало труднощів і проблем, вимагає неабияких зусиль та знань.

Процес реалізації зовнішньоекономічних контрактів характеризується великою кількістю зворотних зв'язків між

різноманітними етапами і значними розбіжностями в рівні агрегування останніх.

В сучасних умовах організації не володіють необхідною для ефективної реалізації міжнародних контрактів інформацією ні про себе, ні, тим більше, про зовнішнє оточення і перспективи змін у ньому.

На підприємствах, як правило, немає компетентних менеджерів, юристів спроможних забезпечити розробку і реалізацію ефективної угоди співпраці підприємства з іноземним контрагентом.

Саме тому проблемам реалізації зовнішньоекономічних контрактів та пошуку шляхів їх вирішення відведено чільне місце у працях як багатьох американських, німецьких чи японських фахівців-економістів, так і у вітчизняних дослідників особливостей зовнішньоекономічних зв'язків.

Основним етапом реалізації зовнішньоекономічних контрактів є розроблення основних статей угоди, оскільки саме вони служать орієнтиром для наступних кроків.

Проблемними вважаються такі питання:

- що потрібно для того, щоб угода вважалася укладеною;
- коли переходить право власності на товар;
- коли переходить ризик випадкової втрати товару;
- хто зобов'язаний застрахувати товар і заплатити за страховку;
- хто зобов'язаний організувати транспортування товару і заплатити за транспортування;
- хто зобов'язаний сплатити мита, податки, збори;
- коли вважається, що сторона договору виконала усі свої зобов'язання, що виникли в результаті укладання договору;
- наслідки невиконання договору;
- відповідальність за порушення умов контракту та за яким законодавством буде вирішуватися спір у разі його виникнення.

Важливе місце при укладенні зовнішньоекономічного контракту займає питання про право якої держави застосовуватиметься для регулювання форми угоди і прав та обов'язків сторін. За українським законодавством права й обов'язки сторін за міжнародним контрактом визначаються правом країни, обраної сторонами при укладенні контракту або в результаті подальшого узгодження. За відсутності такої угоди до контракту застосовується право країни, де засновано, розташовано штаб-квартиру чи основне місце діяльності сторони, котра є: продавцем у контракті купівлі-продажу; комітентом (консигнантом) - у договорі комісії (консигнації); довірительом - у договорі доручення; перевізником - у договорі перевезення[2].

На сьогоднішній день вже розроблено багато типових контрактів, які застосовуються окремо під кожен випадок. Тому що, складання і реалізація контракту - це дуже трудомістка справа, що потребує великих витрат, зусиль і часу з боку контрагентів. Тому бажання якось уніфікувати, стандартизувати контракти, зробити їх типовими назріло вже давно. Ще наприкінці минулого сторіччя у Великобританії вперше з'явилися типові контракти, окремими з них користуються досі.

Для відображення інтересів всіх учасників міжнародної торгівлі незалежно від видів правових систем, без розподілу на розвинені правові системи і "колоніальні" були створені норми, які уніфікують міжнародні норми. У 1994 році Міжнародним інститутом уніфікації приватного права були створені Принципи міжнародних комерційних договорів, так звані Принципи УНІДРУА. По суті цей документ являє собою впорядкований та уніфікований перелік міжнародних торговельних звичаїв. Необхідно мати на увазі, що деякі положення Принципів вступають у протиріччя з українським законодавством.

Також з цілю однакового тлумачення міжнародних норм були розроблені офіційні правила тлумачення торговельних термінів (скорочено Інкотермс) стосуються типових умов договору купівлі-продажу[3].

Тому можна зробити висновок, що на даний момент в зовнішньоекономічних угодах найбільш актуальними є такі проблеми:

1) відсутність чіткої методики підготовки, розробки та реалізації зовнішньоекономічних контрактів;

2) відсутність необхідної для ефективної розробки та реалізації зовнішньоекономічних контрактів інформації про контрагентів, традиції їх контрактної діяльності, недостовірність наявних даних.

Література:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-12 від 16 квітня 1991 р.
2. Закон України «Про міжнародні договори України» від 22.12.1993 № 3767-XII.
3. Смирнов В. В. Экспортно-импортные операции в международном бизнесе. Правила «ИНКОТЕРМС-2000», условия договора, риски и переходных на страховщика. - М., 2006

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Богдан Ольга Юріївна

*здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

Про підстави проведення експертизи йдеться у ч. 1 ст. 242 КПК України. Експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Спеціальні знання можуть відноситися до будь-якої сфери людської діяльності – науки, техніки, мистецтва та ремесла [1, с. 539]. До них не належать загальновідомі та загальнодоступні наукові знання, а також знання в галузі матеріального та процесуального права, якими зобов'язані володіти слідчі, прокурори, судді. Саме тому в ч. 1 ст. 242 КПК України зазначено, що не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права.

Відповідно до ч. 2 ст. 242 КПК України, слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо: 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, що викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 155 КПК України.

У зв'язку з розглядом цього питання необхідно зазначити, що у кримінально-процесуальному законодавстві деяких країн передбачені й інші підстави для обов'язкового призначення експертизи.

Так, наприклад, згідно п. 4 ст. 196 КПК Російської Федерації, призначення судової експертизи є обов'язковим, якщо необхідно встановити психічний або фізичний стан потерпілого, коли виникає сумнів у його здатності правильно сприймати обставини, що мають значення для кримінальної справи, і давати показання [2].

Відповідно до п. 4 ст. 200 КПК Киргизької Республіки, призначення та проведення експертизи також є обов'язковим для встановлення психічного стану не тільки потерпілого, але і свідка, якщо виникає сумнів

у його здатності правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, і давати про них показання [3].

Вважаємо, що ст. 242 чинного КПК України також доцільно доповнити положенням, що призначення експертизи є обов'язковим, якщо необхідно встановити психічний або фізичний стан потерпілого, свідка, коли виникає сумнів у його здатності правильно сприймати факти, що мають доказове значення, і давати показання про них.

На наш погляд, також слід доповнити ст. 242 КПК України положенням, що призначення експертизи є обов'язковим для встановлення віку малолітньої особи, коли це має значення для вирішення питання про можливість застосування до нього примусових заходів виховного характеру, а іншим способом неможливо отримати ці дані.

Дану пропозицію можна обґрунтувати тим, що у параграфі 2 глави 38 КПК України йдеться про застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Такі заходи застосовуються до осіб, які після досягнення одинадцяти років вчинили суспільно небезпечне діяння. Таким чином, якщо немає документів, що підтверджують досягнення малолітньою особою цього віку і неможливо їх одержати, необхідно призначати експертизу.

Заслуговує на розгляд питання про процесуальну форму призначення експертизи. На стор. 620-621 науково-практичного коментаря КПК України (за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова) вірно відмічається, що виходячи зі змісту КПК, складно з'ясувати, яким саме процесуальним документом залучається експерт до кримінального провадження. Виходячи із прагнення забезпечити однаковість кримінальної процесуальної термінології та керуючись ч. 3 ст. 110, ч. 7 ст. 69, ст. 332 КПК України, зроблено висновок, що юридичною підставою для залучення експерта на стадії досудового розслідування повинна бути постанова слідчого або прокурора про доручення проведення експертизи [4, с. 620-621].

Необхідно зазначити, що КПК України не визначає, які саме дані мають бути наведені у цій постанові. У ч. 5 ст. 110 цього Кодексу викладені тільки загальні вимоги, що пред'являються до будь-якої постанови слідчого, прокурора.

Враховуючи викладене, пропонуємо доповнити КПК України статтею про вимоги до постанови слідчого, прокурора про доручення проведення експертизи. У даній статті слід передбачити, що при необхідності проведення експертизи слідчий, прокурор складає мотивовану постанову, у якій, окрім даних, зазначених у ч. 5 ст. 110 КПК України, вказує підстави для проведення експертизи, прізвище експерта або назву установи, експертам якої доручається провести

експертизу, питання, з яких експерт повинен дати висновок, об'єкти, які мають бути досліджені, а також перелічує матеріали, що пред'являються експертові для ознайомлення.

Експертиза у деяких випадках може проводитися не в експертній установі. Враховуючи це, вважаємо доцільним доповнити КПК України статтею, яка б регулювала дії слідчого або прокурора після винесення постанови про доручення проведення експертизи. У ній слід записати, що коли експертиза проводиться не в експертній установі, слідчий, упевнившись в особі експерта, вручає йому копію постанови про доручення проведення експертизи, роз'яснює обов'язки і права, встановлені ст. 69 КПК України, і попереджає його про кримінальну відповідальність за ст.ст. 384, 385 КПК України за відмову від виконання покладених на нього обов'язків, а також за дачу завідомо неправдивого висновку. Про виконання цих дій слідчий, прокурор складає протокол, у якому, окрім даних, передбачених ст. 104 КПК України, зазначає також відомості про особу експерта, його компетентність у певній галузі знань і зроблені ним заяви.

Як уявляється, КПК України необхідно доповнити статтею про права підозрюваного при призначенні та проведенні експертизи у стадії досудового розслідування. У цій статті слід вказати, що підозрюваний має право : 1) ознайомитися з постановою про доручення проведення експертизи; 2) заявити відвід експертові; 3) клопотати про призначення експерта з числа вказаних ним осіб; 4) клопотати про постановку перед експертизою додаткових питань; 5) давати пояснення експертові; 6) пред'являти додаткові документи; 7) ознайомлюватися з матеріалами експертизи і висновком експерта після закінчення експертизи; 8) заявляти клопотання про доручення проведення нової, додаткової або повторної експертизи.

Також КПК України слід доповнити статтею про такі ж права свідка, потерпілого при призначенні та проведенні експертизи. Це потрібно зробити тоді, коли ч. 2 ст. 242 КПК України буде доповнено нормою про обов'язкове призначення судової експертизи для встановлення психічного або фізичного стану потерпілого, свідка, коли виникає сумнів у його здатності правильно сприймати факти, що мають доказове значення, і давати показання про них.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України науково-практичний коментар / за загальною редакцією В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
2. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. – М. : Проспект, КНОРУС, 2009. – 224 с.

3. Научно-практический комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Кыргызской Республики. – Бишкек, 2008. – 704 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевой, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664с.

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ ГРОШЕЙ

Івасік Роман Михайлович

здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ

Сучасна теорія протидії злочинності виділяє три основні напрями вдосконалення боротьби з відмиванням брудних грошей, що характерні для всіх країн світу, а саме :

– удосконалення національної кримінально-процесуальної системи, яку становлять законодавство та система установ, що здійснюють боротьбу з відмиванням брудних грошей;

– подальша криміналізація не тільки самого процесу відмивання брудних грошей, а й супутніх дій осіб, які причетні до цього процесу: створення умов для відмивання грошей, допомога в нелегальних операціях з грішми, збут коштів, отриманих незаконним шляхом, фінансування злочинних і терористичних організацій. Окремо варто виділити те положення, що основні зусилля в боротьбі з цим видом злочинної діяльності необхідно спрямовувати саме на виявлення, конфіскацію та спрямування до державного бюджету грошових коштів і матеріальних цінностей, що виявлені у процесі розслідування у справах про відмивання брудних грошей;

– посилення ролі міжнародних і недержавних організацій та установ у попередженні та боротьбі з відмиванням брудних грошей та його наслідками.

Функції міжнародних організацій у процесі протидії відмиванню грошей є різноманітними. Так, наприклад, основний інструмент ООН – розроблення міжнародних конвенцій (Конвенція ООН проти наркозлочинності від 1 листопада 1990 р., яку підписали понад ста країн світу, що визначає засади міжнародної взаємодії у протидії легалізації брудних грошей, а також численні модельні угоди для країн-учасниць з окремих питань взаємодії).

Серед інших організацій, що не мають наднаціональної компетенції, а скоріше мають функції консультаційних організацій, рішення яких не є обов'язковими для країн, наприклад, ФАТФ (Група розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів), Егмонтська група, Євразійська група з протидії легалізації брудних доходів та фінансування тероризму, Світовий банк, Базельський комітет, Вольфсберзька група тощо.

Організаціями, що мають безпосередні повноваження із встановлення взаємодії правоохоронних органів країн світу у боротьбі з відмиванням брудних грошей, є Інтерпол та Європол.

Інтерпол, крім розроблення модельних угод з питань транскордонного та поліцейського співробітництва, є практичним органом із протидії відмиванню брудних грошей. Так, до повноважень Національного центрального бюро Інтерполу деяких країн входить можливість «заморожування» підозрілих банківських рахунків на час слідства та накладання заборони на відчуження майна, яке, можливо, було отримано під час здійснення злочинної діяльності. У вересні 1983 року у складі Інтерполу утворено підрозділ по боротьбі з фінансовими злочинами «FORAC» (Група розроблення фінансових заходів щодо боротьби з відмиванням брудних грошей), головною функцією якої став кримінальний аналіз фактів відмивання брудних грошей, розроблення методики протидії легалізації брудних грошей, проведення навчання, співробітництво з іншими організаціями, а також публікація бюлетеня «FORAC» – видання, що містить інформацію про нові способи та факти відмивання грошей, а також заходи, що вживають правоохоронні органи у протидії цьому виду злочинної діяльності. Видається також «Енциклопедія фінансових активів», до якої входить інформація про законодавство країн світу з протидії фінансовим злочинам, а також про систему підготовки та навчання співробітників правоохоронних органів з цієї проблеми. У зв'язку з реорганізацією Генерального секретаріату Інтерполу, у 2001 році підрозділ було ліквідовано, а його повноваження в повному обсязі надано Субдиректорату фінансової злочинності та злочинності у сфері високих технологій Генерального секретаріату Інтерполу.

Європол з моменту свого створення мав певні функції щодо протидії легалізації брудних коштів. Сьогодні у його складі функціонує бюро кримінальних фінансових активів, що входить до підрозділу фінансових та майнових злочинів департаменту серйозних злочинів Європолу. Головною функцією цього підрозділу є надання допомоги в розслідуванні фінансових злочинів, а також підтримання Камденської міжвідомчої мережі повернення фінансових активів (CARIN) – міжнародної мережі обміну інформацією співробітників правоохоронних органів, що

спеціалізуються на розслідуванні відмивання брудних грошей. Вона дозволяє здійснювати оперативний обмін інформацією між представниками правоохоронних органів країн Європи та третіх країн, координувати транскордонне співробітництво, відслідковувати й арештовувати активи та майно, отримані злочинним шляхом.

Окремої уваги заслуговує загальна інформаційна система Європолу «Info Ex», яка є, по суті, європейською базою даних розслідувань, що підтримує логічний пошук за пов'язаними назвами, тобто, розшукуючи особу за номером її паспорта або за прізвищем, можна отримати інформацію не тільки про анкетні дані особи, а й про попередні розслідування, ознайомитись з матеріалами щодо особи або організації.

Систему обміну інформацією в Європолі ми розглядаємо як найбільш ефективну та захищену, порівняно з іншими системами (насамперед Інтерполу), по-перше, тому що, використовуючи систему індексів, країна-розповсюджувач інформації надає її не в повному обсязі, а лише у вигляді основної інформації, розкриваючи її зміст лише за запитом тієї країни, для якої ця інформація становить інтерес. По-друге, інформація в Європолі надходить до контактних офіцерів (представники всіх країн-членів Європолу, які працюють у штаб-квартирі), тобто про неї поінформовані всі країни-учасниці цієї організації, система Інтерполу ж розуміє під собою лише двосторонній обмін інформацією або декількох країн, оскільки роботу над інформаційною системою у вигляді індексів «I-Link» в Інтерполі не закінчено.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ

Івасік Роман Михайлович

*здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

На сьогодні, у відкритому фінансовому світі з високою мобільністю коштів та швидким розвитком технологій платіжних операцій, засоби для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, а також їх анонімного захисту в певних країнах чи на певних територіях роблять фінансову злочинність транснаціональною.

Під час трансформації та оновлення національної економіки збільшується частка тіньових, кримінальних капіталів, власники яких намагаються їх легалізувати. Внаслідок чого, відбувається проникнення таких коштів у різні сфери економіки країни, здійснюється приховування

частини доходів, що призводить до зменшення податкових надходжень до державного бюджету. Проблема відмивання «брудних» грошей набула глобального характеру та викликає стурбованість світової спільноти.

Актуальність досліджуваної теми зумовлена постійним ускладненням схем легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. У зв'язку з чим, виникає необхідність в об'єднанні зусиль правоохоронних органів різних країн у процесах запобігання та протидії відмиванню.

У юридичній літературі питанням протидії легалізації злочинних доходів приділялась увага в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, а саме: П. П. Андрушка, М. В. Бондаревої, Б. С. Болотського, В. І. Борисова, В. П. Головіної, О. О. Дудорова, Е. А. Іванова, Н. С. Карпова, Ю. В. Короткова, В. В. Лаврова, А. А. Музики, В. О. Навроцького, І. Б. Осмаєва, В. М. Поповича, Б. Г. Розовського, М. В. Салтевського, Є. Л. Стрельцова, А. А. Шебунова, В. Ю. Шепітька, А. П. Шеремета, О. О. Чаричанського й інших авторів.

За останні роки значно зросла кількість країн, фінансові структури яких пропонують фінансові послуги без відповідного контролю чи регулювання. Вони також захищені банківською таємницею. Швидке збільшення кількості таких країн (територій), які не бажають співпрацювати і не беруть участі або беруть лише незначну участь у двосторонньому чи міжнародному співробітництві для подолання фінансової злочинності, посилює конкуренцію між офшорними центрами та ще більш погіршує ситуацію, що склалася на ринку фінансових послуг.

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом становить серйозну небезпеку для розвитку національної економіки, у тому числі її кредитно-фінансової системи, утвердження демократичних засад діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Ставить під загрозу національну безпеку та послаблює міжнародний авторитет України.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28 листопада 2002 року (зі змінами, станом на 16 травня 2013 року), під доходами, одержаними злочинним шляхом, розуміється будь-яка економічна вигода, одержана внаслідок вчинення суспільно небезпечного діяння, що передуює легалізації (відмиванню) доходів, яка може складатися з матеріальної власності чи власності, що виражена в правах, а також включати рухоме чи нерухоме майно та документи, які підтверджують право на таку власність або частку в ній [1].

Частина 1 статті 209 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачає кримінальну відповідальність за вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що

передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів. Під суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, відповідно до цієї статті є діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (за винятком діянь, передбачених статтями 212 і 212-1 Кримінального кодексу України), або діяння, вчинене за межами України, якщо воно визнається суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, за кримінальним законом держави, де воно було вчинене, і є злочином за Кримінальним кодексом України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи [2].

Загальновідомо, що предмет доказування змістовніше за склад злочину. У процесі виявлення фактичних даних, в яких містяться ознаки легалізації злочинних доходів, необхідно *конкретизувати злочинне походження цих доходів*, тобто встановлювати зв'язок між діями з легалізації і предикатним злочином. Якщо легалізація майна відбувається по частинах, тобто є продовжуваним злочином, то достатньо встановити, що завершена (або здійснений замах на це) хоча б одна з передбачених диспозицією ст. 209 КК України форм протиправних дій (фінансова операція чи правочин) з будь-якою частиною злочинного доходу.

Здійснюючи досудове розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України, слідчому стосовно *предмета легалізації* необхідно встановити, що найменш, такі групи обставин :

а) чітко розмежувати, що конкретно – гроші (найменування валюти, сума тощо) або інше майно (якого виду, сорту, класу, кількості, вартості тощо) здобуті в наслідок вчинення предикатного злочину і яким чином (частково чи повністю, у якому кількісно-якісному вираженні, яким способом кожна частина чи усі разом, коли і т. ін.) саме вони були легалізовані;

б) чи передбачено законом легальне використання цих грошей або майна.

Відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК України, у кримінальному провадженні підлягають доказуванню :

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання [3].

При досудовому розслідуванні злочинів даного виду необхідно оцінювати *форму легалізації злочинних доходів*. За змістом ст. 209 КК України використання грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, може відбуватись лише в ході здійснення законних видів фінансових операцій чи укладення угод. Якщо злочинні доходи використовуються злочинцями на продовження кримінального бізнесу (закупівлі сировини для нелегального виробництва алкогольних виробів, фальсифікованих товарів; розрахунків за викрадені витвори мистецтва, нові партії зброї тощо) – це вже не легалізація злочинних доходів, тому що не задіяна законна сфера господарських відносин, тобто вказані дії не спрямовані на об'єкт, що захищений ст. 209 КК України. В останньому випадку мова йде про самостійні склади злочинів і, можливо, охоплює стадію їх підготовки.

Грошові кошти та інше майно виступають предметом легалізації за умови, що їх одержання відбулося заздалегідь і було поєднано з порушенням норм тільки кримінального законодавства України або іншої держави. Вказівка на винятково злочинний характер одержання майна – предмета кримінально караної легалізації не означає, що ст. 209 КК України є нормою з кримінально-правовою преюдицією, яка вимагає для свого застосування попереднього винесення обвинувального вироку за суспільно небезпечне протиправне діяння – джерело «брудних» доходів. Для інкримінування ст. 209 КК України особі, яка не вчиняла предикатного діяння, достатньо встановленого за допомогою будь-яких об'єктивних даних усвідомлення нею того, що вона вчинює дії з майном, одержаним унаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації доходів. Наявність обвинувального вироку суду, яким особу визнано винною у вчиненні предикатного злочину, іншого процесуального документа суду, що підтверджує факт вчинення такого злочину (наприклад, постанови про звільнення особи від

кримінальної відповідальності), полегшує з'ясування і доказування усвідомлення кримінально караного характеру походження відповідного майна.

Обстановка вчинення злочину охоплює різні економічні, нормативно-правові відносини у державі, ставлення банківських працівників, правоохоронців до власних професійних обов'язків. Важливим фактором, що сприяє поширенню злочину, є організована злочинність, що стрімко поширює сфери свого впливу та укріплюється на теренах сучасної світової спільноти. Боротьба з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, є вкрай необхідною з трьох основних причин : 1) такі заходи дають можливість виявити злочини, спрямованих на отримання «брудних» коштів; 2) відмивання доходів сприяє розвитку міжнародної корупції, що підриває зусилля України, спрямовані на становлення демократичних політичних інститутів та стабільної національної економічної системи; 3) боротьба з цим економічним злочином допомагає захистити цілісність української фінансової системи від негативного впливу кримінального капіталу.

Література:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму [Електронний ресурс] : закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/249-15>.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – Х. : Одіссей, 2012. – 360 с.

ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВИЙ КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Мястковецький Віталій Дмитрович

бакалавр правознавства, Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія»

Кримінальне право є однією з найважливіших галузей права. Вона складається з Загальної та Особливої частин. Загальна частина містить фундаментально значущі норми для всієї галузі права. Особливу частину

складають норми, які визначають перелік суспільно небезпечні діянь, що є злочинними та покарання до осіб, які їх вчинили. Норми Особливої частини застосовуються на базі Загальної частини. Однією з найважливіших складових кримінально-правової доктрини є інститут складу злочину (складу кримінального правопорушення). Останній має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Згідно з ч.1 ст.2 Кримінального кодексу України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом [1]. А.В. Савченко, підкреслюючи важливість складу злочину, зазначає, що даний інститут є однією з найважливіших і найзмістовніших категорій у кримінальному праві України, за допомогою якого здійснюється нормативне позначення конкретного злочину, опис відповідних елементів й ознак, а також реалізація провідних завдань, без яких неможливе існування галузі кримінального законодавства та доктрини кримінального права [4, с.261].

Складом злочину визнається сукупність закріплених у кримінальному законі ознак, за наявності яких реально вчинене суспільно небезпечне діяння визнається злочином [2, с.11]. Склад злочину включає в себе чотири елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Кожен з них має обов'язкові та факультативні ознаки. Виділення окремих видів складів злочинів (їх класифікація) має важливе значення для пізнання окремих складів злочинів і встановлення їх істотних ознак і в кінцевому підсумку — для точної кваліфікації злочину. Склади можна класифікувати за різними критеріями: за ступенем суспільної небезпечності; за структурою, тобто за способом опису ознак складу в законі; за особливістю законодавчого конструювання [3, с.82].

За ступенем суспільної небезпечності відомі такі види складів злочину: простий (основний), привілейований, кваліфікований. Існують точки зору, згідно з якими до цього критерію класифікації необхідно включати також особливо кваліфікований склад злочину [5, с.283]. За характером структури (за способом опису їх ознак)клади поділяються на прості та складні. Залежно від особливостей конструкції розрізняють матеріальний, формальний, усіченийклади злочинів.

Логічним було б здійснювати поділ складів кримінальних правопорушень залежно від кількості основ поряд з існуючими критеріями. За цим критеріємклади правопорушень поділяються наклади правопорушень з однією та з декількома основами. Прикладом складу злочину з однією основою є ст.115 КК України. Основа складу злочину вважатиметься ч.1. ст.115 КК України, оскільки кожен пункт ч.2 цієї ж статті має ознаки, які умовно додані до ч.1 ст.115 КК України (до основи). Інший приклад. Ч.1 ст. 147 КК України вважатиметься основою складу злочину ст.147 КК України. Про це свідчить пряме посилання ч.2

цієї статті на ч.1 (ті самі дії...). Відсутність ч.2 у ст.148 КК України прямо говорить, що це склад кримінального правопорушення з однією основою. Прикладом складу кримінального правопорушення з декількома основами є ст.263 КК України – це підтверджує відсутність у ч.2 цієї статті посилання на ч.1 ст.263 КК України (відсутні слова: ті самі дії; дії, передбачені частинами першою тощо). Також варто звернути увагу на різні предмети у ч.1 та ч.2 ст.263 КК України (ч.1: вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої; ч.2: кинджали, фінські ножі, кастети чи інша холодна зброя). Ще одним прикладом складу кримінального правопорушення з декількома основами є ст.279 КК України. Ч.2 ст.279 не містить посилання на ч.1 ст.279 КК України. Також у ч.1 та ч.2 присутні різні предмети. Ч.3 даної статті посилається на дві основи (дії, передбачені частинами першою або другою...). Таким чином, наведені приклади ст.ст.263, 279 КК України в цілому можна вважати складами кримінальних правопорушень з декількома основами.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне дати визначення поняттю «основа складу кримінального правопорушення». Це сукупність первинних суб'єктивних і об'єктивних ознак, які можуть виступати як самотійний склад кримінального правопорушення, а також фундаментом для інших складів.

Джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – ст. 131
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Грищук, О. О. Дудоров та ін.; За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — [7-е вид., переробл. та допов.]. — К.: Юридична думка. – 2010. — 1288 с.
3. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Р.В. Вереша. - 2-ге вид. перероб. та доп. - К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 320 с.
4. Савченко А.В. Склад злочину: проблеми визначення конструктивних елементів та ознак / А.В. Савченко // Вісник Академії адвокатури України. – К.: Видавничий центр Академії адвокатури України. – 2009. – число 1(14). – С.261-263.
5. Харатян Т.Н. Проблеми кримінальної відповідальності у сфері застосування біотехнологій / Т.Н. Харатян // Національна правова система в умовах формування європейського правового простору: Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції "Актуальна юриспруденція", м. Київ, 10 жовтня 2012 року. Тези наукових доповідей. – К., – 2012. – С.280-285.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ВІД ПОСЯГАНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ

Осадчук Катерина Михайлівна

студентка Інституту підготовки слідчих кадрів для органів МВС

*України Національного університету «Юридична академія України імені
Ярослава Мудрого»*

Важливим завданням України як правової держави є всебічний захист прав та законних інтересів особи від будь-яких посягань, а особливо тих, що містять ознаки злочинів. Істотну загрозу правам особи можуть становити посягання з боку службових осіб.

За останній час у ЗМІ з'являється інформація про все більшу кількість службових злочинів, що порушують права громадян у різних сферах: освіті, медицині, політиці тощо.

Ілюстрацією поширення небезпечних злочинів у сфері службової діяльності є судова практика розгляду кримінальних справ про корупційні діяння (статті 364, 365 та 368 Кримінального кодексу України), а також справ про адміністративну відповідальність за порушення вимог Закону від 5 жовтня 1995 р. «Про боротьбу з корупцією».

Згідно зі статистичними даними Державної судової адміністрації України (далі — ДСА), у 2007 р. за вироками, що набрали законної сили, засуджено за: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК) — 505 осіб, або 0,3 % від числа засуджених за всі види злочинів; перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК) — 217 осіб, або 0,1 %; одержання хабара (ст. 368 КК) — 487 осіб, або 0,3 %.

За оперативними даними апеляційних судів, із загальної кількості засуджених у 2007 р. за вчинення службових злочинів з ознаками корупційних діянь, відповідальність за які передбачена статтями 364, 365, 368 КК, засуджено: суддів — одну особу (ст. 368 КК); прокурорів — одну особу, інших працівників прокуратури — трьох осіб (ст. 364 КК); працівників податкових органів — 23 особи та працівників прикордонних органів — чотирьох осіб. Враховані лише ті злочини, вироки щодо яких набрали законної сили.

Унаслідок вчинення службових злочинів особі, чії права порушуються, завжди заподіюється істотна шкода або ж створюється реальна можливість її заподіяння. Наприклад, якщо злочин вчиняє службова особа, яка є медичним працівником, то порушення конституційного права особи на безкоштовне професійне лікування, що може полягати в завідомо неправильному лікуванні або відмові від лікування, створює реальну загрозу настання тяжких наслідків для здоров'я потерпілого аж до смерті.

Істотною шкодою у злочинах, вчинених службовими особами в освітній сфері, можуть бути, наприклад, втрата особою можливості здобути освіту внаслідок необґрунтованої відмови у прийнятті в школу або вищий навчальний заклад.

Ефективним напрямком протидії зазначеним суспільно небезпечним діянням, на нашу думку, є запобігання вчиненню правопорушень службовими особами, що повинно включати більш ретельну та систематичну перевірку осіб, які законом віднесені до службових, джерел їх прибутків та прибутків членів їх сімей, адекватне реагування на скарги громадян щодо службової діяльності. При виявленні порушення норм чинного законодавства, однак без ознак злочину, необхідно своєчасно притягати службових осіб до дисциплінарної відповідальності. Важливе значення має також виявлення та своєчасне усунення (якщо є така можливість) причин й умов вчинення службових злочинів.

Зміни, внесені до чинного Кримінального кодексу України Законом України від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», свідчать про посилення кримінально-правової протидії злочинам корупційного характеру.

У світлі негативних тенденцій, що засвідчують надзвичайне поширення та високий ступінь суспільної небезпечності подібних діянь, слід прогнозувати подальший розвиток законодавства про відповідальність за правопорушення службових осіб саме в напрямку встановлення більш суворих санкцій, що стосується кримінального закону – переважно за рахунок підвищення розміру покарань майнового характеру і ще більш широкого запровадження штрафу як обов’язкового додаткового покарання, що, на нашу думку, є цілком доцільним.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ОКРЕМИХ ВИДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Піщенко Геннадій Іванович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Минуле ХХ століття показало, що об’єкти інтелектуальної власності сформувалися у великі галузі аудіовізуальної, комп’ютерної й іншої індустрії, включаючи віртуальний світ Інтернету, з найвищим рівнем доходів. Крадіжки, грабежі й шахрайства, не стали менш небезпечні, але в частині заподіюваної шкоди, злочини проти авторських прав становлять

їм «гідну конкуренцію», що не дивно, тому що інтелектуальна власність має властивість переростати в матеріальну (комп'ютерні програми і бази даних і т.і.).

Незважаючи на серйозність ситуації, вітчизняна судова та правоохоронна системи як і раніше недооцінюють суспільну небезпеку порушення права інтелектуальної власності на комп'ютерні програми і бази даних, не сприймають такі злочини всерйоз, думаючи, що вони становлять небезпеку лише для іноземних корпорацій з багатомільйонними статками. При цьому не враховується, що будь-яка нелегальна діяльність, яка приносить серйозні доходи, неминуче починає контролюватися організованими злочинними угрупованнями. А комп'ютерне піратство здатне приносити не просто дохід, а надприбутки, порівнянні за розмірами з прибутками від незаконного наркобізнесу.

Парадоксальним є те, що однієї з основних причин високого рівня піратства є загальносвітовий науково-технічний прогрес. З одного боку інтелектуальна власність на комп'ютерні програми і бази даних набула значної цінності, а з іншого – сучасна технологія дозволяє з мінімальними видатками створити незаконну копію об'єкта авторських прав, який не відрізняється за якістю від аналогічної легальної.

Друга причина привабливості комп'ютерного піратства – у набагато меншій небезпеці кримінального переслідування. Кримінальне покарання за порушення авторських прав на комп'ютерні програми і бази даних в нашій державі не перевищує п'яти - шести років позбавлення волі, й не порівняно за своєю вагою з покаранням за розкрадання майна або незаконний наркобізнес. Дійсно, важко знайти інший вид незаконної діяльності, де б прибуток був настільки високим, а ризик судового переслідування таким малим. Згаданий нами незаконний наркобізнес карається тривалим позбавленням волі, тоді як комп'ютерне піратство, у більшості випадків, карається лише умовним покаранням.

Комп'ютерне піратство схоже з іншими видами нелегального бізнесу. Однак у порушенні авторських прав на комп'ютерні програми і бази даних є й своя специфіка. Ця злочинна діяльність підриває творчий потенціал націй, позбавляє людей, зокрема комп'ютерних програмістів й представників різноманітних напрямів інформаційних технологій можливості одержувати співрозмірну оплату за свою працю, захищати свої творчі здобутки від різноманітних замахів. І справа тут не тільки в розмірі гонорарів розробників комп'ютерних програм і баз даних, хоча й це не маловажливо. Питання ширше – йдеться про реалізацію положень ст. 41 Конституції України, відповідно до якої кожному гарантується право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Україна як суверенна держава зобов'язана забезпечити умови для реалізації творчих здібностей особи. Крім суто матеріальної шкоди, автор комп'ютерної програми і бази даних відчуває й моральні страждання, тому що творчий здобуток, у яке він вклав не тільки працю, але й душу, використовується для збагачення спритними ділками, найчастіше всупереч його творчому задуму. Це може спричинити найтрагічніші наслідки аж до відмови від подальшої творчої діяльності або від'їзду за кордон.

Необхідно відзначити, що «комп'ютерні пірати» нічим не сприяють розвитку творчої індустрії країни, вони лише привласнюють собі її кращі плоди. Вони не вкладають гроші в авторів-розробників програмного забезпечення, не займаються пошуком талановитої молоді, фінансуванням наукових досліджень. Таким чином, комп'ютерні пірати, наносячи матеріалу шкоду правовласникам, підривають національну індустрію комп'ютерних програм й інших видів бізнесу, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Комп'ютерні пірати завдають шкоди й безпосередньо державі – як її економічному благополуччю, так і авторитету на міжнародній арені. Бюджет України недоодрержує значні суми у вигляді податків.

Ще одна негативна якість комп'ютерного піратства – сприяння правовому нігілізму, для якого характерні: юридична некомпетентність (відсутність правових знань); негативна оцінка права (заперечення його соціальної цінності); поширення навичок і стереотипів неправової й протиправної поведінки.

Злочинне порушення авторських прав на комп'ютерні програми і бази даних носить масовий характер – більша частина угод цього ринку нелегальна, і лише невелика частина його учасників діє відповідно до закону. Для наочності змодельюємо дану ситуацію стосовно відносин власності: уявимо, що основний обіг майна в Україні здійснюється не за допомогою цивільно-правових угод, а шляхом крадіжок і шахрайства. Відповідно, в ситуації, коли протиправне є нормою, уявлення населення про законність зміщується; досвід зневаги до права, отриманий у цій «малозначній», на перший погляд, сфері, громадяни переносять й на інші життєві ситуації.

Тому, підсумовуючи, вважаємо за можливе класифікувати негативні наслідки порушення авторських прав на комп'ютерні програми і бази даних (комп'ютерне піратство) за такими групами:

- 1) комп'ютерне піратство підриває індустрію інтелектуальної власності, що у свою чергу негативно позначається на можливості реалізації творчого потенціалу конкретних авторів-розробників програмного забезпечення і баз даних;

2) комп'ютерне піратство підриває економічну міць України, тому що в бюджет не надходять значні суми податків;

3) комп'ютерне піратство підриває міжнародний авторитет України – цивілізованими країнами вона не сприймається як правова держава й надійний діловий партнер, що перешкоджає інвестуванню в економіку України іноземних капіталів;

4) масове порушення авторських прав на комп'ютерні програми і бази даних сприяє правовому нігілізму, тому що є для населення наочним прикладом відкритої зневаги законом з боку комп'ютерних піратів і нездатності держави переломити ситуацію;

5) надприбутки, які утворюються в сфері комп'ютерного піратства, контролюються й використовуються організованою злочинністю.

Тому, держава, для того щоб виконати завдання, які перед нею постають, зобов'язана використовувати весь арсенал засобів, наявних у її розпорядженні, включаючи – кримінально-правові.

ОБ'ЄКТ НЕЗАКОННОГО ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ І БАЗ ДАНИХ

Піщенко Геннадій Іванович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

У КК України кримінально-правовій охороні комп'ютерних програм і баз даних присвячено ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав».

Загальновизнано, що кожний склад злочину являє собою сукупність чотирьох елементів: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, то і дослідження кримінально-правової характеристики незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних ми здійснюватимемо через розкриття зазначених елементів.

Першим з елементів складу злочину є *об'єкт злочину*. Це те, на що посягає особа, яка вчиняє протиправне діяння, і чому може завдати або завдає шкоди.

У публікаціях з проблем кримінального права радянського періоду, визнається, що об'єктом будь-якого злочину є суспільні відносини, тобто відносини між людьми у процесі їх спільної діяльності чи спілкування, які охороняються нормами права. Однак, згідно сучасних поглядів, вищезазначена концепція передбачає визнання у соціальній сфері лише категорії «публічного» і не сприйняття категорії «приватного». В радянський період із суспільного і особистого життя людини і

громадянина було виключено право приватної та інтелектуальної власності, без яких людина позбавлялася творчості, самостійності, самовираження та ініціативи, повністю підпадала під вплив та опіку держави. Недооцінка людини як особистості у творчості, створенні об'єктів інтелектуальної власності зумовлювала те, що навіть саме поняття «людина» підмінялося та деякою мірою продовжує підмінятися знеособленим поняттям «особа як сукупність суспільних відносин» (Матишевський П. С., 2001 р.).

Людина як самостійна і найвища цінність не може бути зведена до носія суспільних відносин. Вона має природне, невід'ємне і невідчужуване право на індивідуальність, самовираження та творчість. Конституцією України закладено кардинально нові ціннісні орієнтації, в ст. 3 Конституції найвищою соціальною цінністю визнано людину, а її права, свобода та їх гарантії мають визначати зміст і спрямування діяльності держави.

Отже, виходячи з вище обґрунтованої позиції об'єкт як елемент складу злочину – це не суспільні відносини, а цінності та блага, що охороняються кримінальним законом, проти яких спрямовано злочинне діяння і яким воно може заподіяти або заподіює шкоду (Матишевський П. С., 2001 р.).

У кримінальному праві до об'єкта злочину як елемента складу злочину входять: потерпілий від злочину – фізична особа, якій злочином було завдано фізичну, матеріальну або моральну шкоду, визначення якого дає відповідь на питання, проти кого спрямовано діяння, та предмет злочину – речі, коштовності тощо – це матеріалізовані об'єкти, які дають відповідь на питання, на що діє суб'єкт злочину, посягаючи на цінності та блага (Кримінальний кодекс України : [наук.-практ. комент]; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація, 2003 р.).

Науковці у теорії кримінального права об'єкти злочинів поділяють на три групи: загальний об'єкт (уся сукупність соціальних цінностей та благ, що охороняється кримінальним законом (у стислому вигляді викладені у ч. 1 ст. 1 КК України), родовий об'єкт (соціальні цінності та блага, на які посягає певна група злочинів), безпосередній об'єкт (соціальні цінності та блага, на які посягає конкретний злочин. При цьому безпосередній об'єкт злочину «по горизонталі» можна поділити на основний та додатковий об'єкти (Кримінальний кодекс України : [наук.-практ. комент]; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація, 2003 р.).

Юридичне значення об'єкта злочину полягає у тому, що він є обов'язковим елементом будь-якого складу злочину і вирішення питань кваліфікації злочину неможливо без дослідження його об'єкта.

Науковці не виробили також єдиної точки зору до визначення об'єкта незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних

програм і баз даних, як злочину передбаченого ст. 176 КК України. Важливість правильного визначення безпосереднього об'єкта злочину полягає ще й у тому, що він сприяє з'ясуванню соціальної суті злочину, зокрема, характеру і ступеня його суспільної небезпеки.

Вивчаючи поняття об'єкта незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних П. П. Андрушко наводить різноманітні точки зору (Андрушко П. П., 2003 р.).

М. І. Хавронюк безпосереднім об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбаченого ст. 176 КК України, називає авторське право. При цьому під авторським правом розуміються особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням комп'ютерних програм і баз даних (Хавронюк М. І., 2003 р.).

Л. Б. Ільковець застосовує вищезгаданий протилежний підхід до визначення об'єкта незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, вважаючи, що об'єктом даного злочину є суспільні відносини в сфері інтелектуальної власності, які забезпечують захист авторського прав, тобто прав авторів комп'ютерних програм і баз даних, їх спадкоємців і правонаступників (Ільковець Л. Б., 2001 р.).

А. П. Бабій об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбаченого ст. 176 КК України, називає право громадян та юридичних осіб на авторське право (Бабій А. П., 2001 р.). Дещо пізніше цей автор уточнює свою думку, називаючи об'єктом авторські права (Бабій А. П., 2002 р.).

На думку Л. М. Кривоченко об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбаченого ст. 176 КК України, є авторське право (Кривоченко Л. М., 2005 р.).

С. Я. Лихова зазначає, що об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбаченого ст. 176 КК України, є право інтелектуальної власності, котре включає в себе авторське право і яке є складовою права власності взагалі, а тому через зазначений підхід до визначення об'єкта злочину «Порушення авторського права і суміжних прав» пропонує ст. 176 КК України помістити у розділі VI «Злочини проти власності» Особливої частини КК України (Лихова С. Я., 2003 р.).

В. Б. Харченко, вважає, що об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних є право громадян на результати своєї інтелектуальної праці (Харченко В. Б., 2002 р.).

На думку провідних науковців у галузі кримінального права (П. С. Матишевський, С. С. Яценко, П. П. Андрушко, С. Д. Шапченко), об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних

програм і баз даних, за ст. 176 КК України, є права осіб, які мають авторське право на комп'ютерні програми і бази даних (Кримінальне право України: Особлива частина: [підруч.] / за ред. П. С. Матишевського, 1999 р.). Уточнюючи свою думку П. П. Андрушко, основним безпосереднім об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбаченого ст. 176 КК України, вважає авторське право, а додатковим обов'язковим – майнові права легального виробника матеріальних носіїв, на яких зафіксовані об'єкти авторського права, а додатковим факультативним – порядок здійснення господарської діяльності, пов'язаної із виготовленням та розповсюдженням зазначених об'єктів авторського права.

С. В. Бородин, дотримуючись підходу радянського кримінального права, зазначає, що безпосереднім об'єктом «порушення авторського права» є суспільні відносини, які забезпечують авторські права (Бородин С. В., 1997 р.). Поділяючи інший підхід Н. К. Семернева вважає об'єктом порушення авторського права охоронювані законом права: авторів; співавторів на результати їх творчої діяльності; інших творчих працівників, які на законних підставах (договорах) використовують наукові, літературні, музичні твори (Семернев Н. К., 1998 р.). Схожу думку поділяє М. І. Ветров вважаючи, що безпосереднім об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, як злочину є соціальні права та свободи, які забезпечують авторське право (Ветров М. І., 1998 р.).

Отже, у публікаціях з аналізованої нами проблеми переважає підхід, згідно з яким основним безпосереднім об'єктом незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбаченого ст. 176 КК України, є у рівній мірі авторське право. Також, опубліковані погляди науковців, що основним додатковим об'єктом даного злочину є майнові права легального виробника матеріальних носіїв, на яких зафіксовані об'єкти авторського права (П. П. Андрушко) та встановлений порядок здійснення службовими особами своїх повноважень (М. І. Хавронюк), а додатковим факультативним - порядок здійснення господарської діяльності, пов'язаної із виготовленням та розповсюдженням об'єктів інтелектуальної власності (П. П. Андрушко).

На нашу думку такі погляди на визначення безпосереднього об'єкта аналізованого нами злочину базуються на вихідних засадах ст. 3 Конституції України, відповідають назві ст. 176 КК України «Порушення авторського права і суміжних прав» та знаходять своє підтвердження у матеріалах конкретних кримінальних справ про розслідування незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбачених ст. 176 КК України, а отже, з цими поглядами слід погодитися.

Отже, вчинюючи незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних, передбачене ст. 176 КК України, злочинець посягає саме на належне правовласникам авторське право (основний безпосередній об'єкт).

На наш погляд, слід погодитися з точкою зору П. П. Андрушка, який зазначає, що додатковим об'єктом даного злочину є майнові права легального виробника матеріальних носіїв, на яких зафіксовані об'єкти авторського права, а залежно від конкретних обставин справи факультативним об'єктом даного злочину може бути порядок здійснення господарської діяльності, пов'язаної із виготовленням та розповсюдженням об'єктів інтелектуальної власності. Це можна пояснити тим, що при незаконному відтворенні та розповсюдженні комп'ютерних програм та баз даних, їх незаконному тиражуванні та розповсюдженні на дискетах, інших носіях інформації порушуються як майнові права легального виробника матеріальних носіїв, на яких зафіксовані об'єкти авторського права, так і порядок здійснення господарської діяльності, пов'язаної із виготовленням та розповсюдженням зазначених об'єктів інтелектуальної власності, через порушення, наприклад, відповідних приписів норм чинного законодавства України.

Крім цього, слід погодитись з точкою зору М. І. Хавронюка, який додатковим об'єктом аналізованого нами злочину визнає встановлений порядок здійснення службовими особами своїх повноважень. Однак, при цьому доцільно зауважити, що такий додатковий об'єкт злочину має відношення до ч. 3 ст. 176 КК України, якою передбачено кримінальну відповідальність за порушення авторського права, вчинене службовою особою з використанням службового становища.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Руденко Микола Павлович

студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України

Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Аналізуючи положення Кримінального процесуального кодексу, присвячені запобіжним заходам, слід відмітити, що розробники намагалися втілити ідею за якою застава фактично має стати центральним заходом серед інших запобіжних заходів у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Як неодноразово відзначав Андрій Портнов, якого, до речі, вважають одним із ідейних натхненників

цього нормативно-правового акта, гуманізація кримінального процесу відбувається у тому числі й за рахунок зменшення кількості випадків застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою. Правоохоронці змінюють розуміння виключного характеру такого заходу як ув'язнення особи, а, відтак, і змінюються підходи до питання обмеження прав учасників кримінального процесу [1]. Такі прагнення, безумовно, є правильними та природними, до того ж вони цілком відповідають духу європейських традицій та цінностей.

Подібного роду результату планується досягнути за рахунок застосування альтернативних, більш м'яких запобіжних заходів, зокрема домашнього арешту і застави. При цьому грошова застава стане основним запобіжним заходом [2]. Так, при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, слідчий суддя, суд повинен обов'язково визначити розмір застави, достатній для забезпечення виконання підозрюваним обвинуваченим обов'язків, передбачених КПК, як альтернативу триманню під вартою (ч. 3 ст. 183 КПК).

Сутність застави полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок, визначений у порядку, встановленим КМУ, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у доход держави в разі невиконання цих обов'язків (ч. 1 ст. 182 КПК).

За ступенем обмеження прав і свобод особи, яка залучається до сфери кримінального судочинства, застава займає центральне місце у, передбаченому ч. 1 ст. 176 КПК, виключному переліку запобіжних заходів і спрямована головним чином на майнову сферу особи. Застава спирається на економічну заінтересованість у збереженні грошової суми і на моральні зобов'язання підозрюваного, обвинуваченого перед іншими особами, які виступили заставодавцями [3; 259].

Уявляється, що можливість використання застави, як запобіжного заходу у кримінальному провадженні, залежить не тільки від наявності/відсутності умов її застосування. Специфіка кримінально процесуальної застави полягає у тому, що вона передбачає необхідність здійснення певних позитивних дій з боку особи, відносно якої вона обирається, або інших осіб, як умова її застосування. Мається на увазі внесення коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок Державної казначейської служби України. Саме з цього моменту запобіжний захід починає діяти.

Принципове значення для надання гнучкості підходу щодо застосування застави на практиці має предмет застави [4; 76]. Думається, що кількість випадків застосування застави об'єктивно залежить від кількості об'єктів, що можуть виступати у якості її предмета. Предметом застави, враховуючи положення ст. 182 КПК, можуть бути виключно

кошти у грошовій одиниці України. Тобто предмет кримінальної процесуальної застави обмежений виключно матеріальними цінностями у вигляді грошової одиниці України – гривні.

Виникає цілком логічне запитання – чому тільки грошові кошти? Адже досить очевидним є те, що загроза звернення у доход держави грошових коштів рівною мірою забезпечує дотримання підозрюваним, обвинуваченим своїх зобов'язань як і загроза втрати інших матеріальних цінностей, наприклад, нерухомого майна. Подібна теза базується на тому, що майно є формою існування грошових коштів. І його втрата є рівнозначною втраті грошових коштів – у обох випадках зазнає шкоди майновий стан особи.

До речі, перед прийняттям чинного КПК у другому читанні народним депутатом Швець В.Д. у пропозиції до статті 182 проекту КПК (застава) було вказано: «проектом КПК (ст. 182) передбачено, що як застава можуть бути внесені лише кошти у національній грошовій одиниці. Вважаємо, що таке положення є дещо дискримінаційним. Кримінально-процесуальне законодавство багатьох інших держав передбачає можливість внесення як застави не лише грошових коштів, а й інших об'єктів, зокрема, нерухомості. На цих же позиціях стоїть і Європейський суд з прав людини» [5]. Мойсик В.Р. пропонував ст. 182 проекту КПК доповнити частиною такого змісту: «застава може бути внесена у вигляді рухомого або нерухомого майна, що належить підозрюваному, обвинуваченому або іншій особі. Порядок використання такої застави визначається законодавством» [5]. Подібну поправку пропонував і Ківалов С.В., вказуючи, що предметом застави, крім грошових коштів, можуть бути й «інші матеріальні цінності» [5].

Враховуючи подібні пропозиції, на наш погляд, більш обґрунтованими є перші дві, але вони потребують певних поправок. Розширення предмета застави у кримінальному провадженні має відбуватися з урахуванням специфіки відносин, які регулюються нормами кримінального процесуального права. Їх особливістю є те, що вони носять яскраво виражений публічно-правовий характер, а кримінальне процесуальне право входить до галузей публічного права, з характерним йому імперативним методом правового регулювання. Відтак, і говорити, що предмет застави є результатом вільного волевиявлення рівноправних сторін можемо досить умовно. Інтерес підозрюваного, обвинуваченого відносно предмета застави може бути врахований слідчим суддею, судом, але вони не зобов'язані визначати у якості предмета застави той об'єкт на якому наполягає підозрюваний, обвинувачений. Саме тому не вважаємо за доцільне закріплення конструкції, на кшталт, «інші матеріальні цінності», оскільки це призведе до значного розширення предмета застави різноманітними об'єктами (ювелірні вироби, дорогоцінні метали,

дорогоцінне каміння, твори мистецтва тощо). Кожен з таких об'єктів вимагатиме відповідної процедури прийняття, оцінки, оформлення, зберігання, що призведе не тільки до необхідності додаткової правової регламентації, створення додаткових структурних підрозділів [6], але й до ускладнення системи внесення застави у цілому.

Вбачається, що предмет застави має бути чітко визначений шляхом встановлення вичерпного переліку його об'єктів – окремих видів майна. Проблемним моментом залишається питання про обсяг такого майна. Очевидно, що це не може бути будь-яке майно, а лише те, що відповідає певним характеристикам.

По-перше, воно повинно знаходитися у цивільному обороті та бути вільно оборотоздатним. Такий об'єкт може вільно відчужуватися однією особою і переходити у власність іншої. По-друге, таке майно повинно належати підозрюваному, обвинуваченому або заставодавцю на праві власності. Вимога ґрунтується на тому, що саме за рахунок ризику майнових втрат забезпечується належна поведінка підозрюваного, обвинуваченого. Якщо підозрюваний, обвинувачений не є власником майна, то у нього відсутні будь-які майнові ризики, а якщо заставодавець не є власником майна, то навряд чи можемо говорити про особливі морально-особистісні зобов'язання підозрюваного, обвинуваченого перед заставодавцем. По-третє, повинна бути наявна можливість звернення такого майна в доход держави без порушення прав третіх осіб (не може бути предметом застави майно на яке накладено арешт, майно, яке вже є предметом цивільно-правової застави тощо). По-четверте, майно, що є предметом застави, має бути цінним. Вартість об'єкта має відповідати розміру застави, визначеному ухвалою слідчого судді, суду.

З огляду на викладене, вважаємо за доцільне розширити предмет кримінальної процесуальної застави, вказавши, що ним можуть бути також нерухоме майно і транспортні засоби. Таке рішення дозволить активніше застосовувати як запобіжний захід саме заставу і тим самим убезпечити підозрюваного, обвинуваченого від більш тяжких запобіжних заходів.

Література:

1. Новий КПК суттєво гуманізував кримінальний процес – Андрій Портнов [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/26438.html>
2. Портнов вважає, що критика нового КПК необґрунтована [Електронний ресурс] // Веб-сайт Newsru.ua. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/23nov2012/portnov.html>

3. Кримінальний процес: підручник / за ред.. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. Х. : Право, 2010. – 608 с.
4. Щерба Т. Л. Залог в уголовном процессе стран СНГ / Т. Л. Щерба // Криміналістичний вісник, 2012. – № 1 (17) – С. 73 – 77.
5. Порівняльна таблиця до Проекту Кримінального процесуального кодексу України до другого читання 29.03.2012 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42312
6. Вершинина С. И. Залог в системе мер пресечения // Тольятти, 1999. – 120 с.

ЩОДО ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Цвігун Таїсія Станіславівна

*здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

Згідно з ч.ч. 1, 3 ст. 55 КПК України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і, у зв'язку з цим, вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

У ст. 56 КПК України йдеться про права потерпілого. Їх можна поділити на три групи: 1) права, які він має протягом всього кримінального провадження (ч.ч. 1, 4 ст. 56 КПК України); 2) права, які він має під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 56 КПК України); 3) права, які він має під час судового провадження (ч. 3 ст. 56 КПК України).

Права, якими потерпілий наділяється протягом всього кримінального провадження, мають загальний характер і можуть бути реалізовані на всіх його етапах. Права, які має потерпілий під час досудового та судового провадження, можуть бути реалізовані лише на відповідних стадіях провадження і визначаються їх специфікою [1, с. 185].

Протягом кримінального провадження потерпілий має право: 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені КПК України; 2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути

повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування; 3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; 4) заявляти відводи та клопотання; 5) за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла; 6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати; 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК України; 8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг; 9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження; 10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом; 11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у порядку, передбаченому КПК України, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі ст. 290 цього Кодексу, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження; 12) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, у яких він бере участь; 13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених КПК України; 14) користуватися іншими правами, передбаченими КПК України.

Також на всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК України випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

Під час досудового розслідування потерпілий має право : 1) на негайне прийняття й реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим; 2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття й реєстрацію; 3) подавати докази на підтвердження своєї заяви; 4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі; 5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього

кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право : 1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду; 2) брати участь у судовому провадженні; 3) брати участь у безпосередній перевірці доказів; 4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення; 5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 6) знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання й технічним записом кримінального провадження в суді; 7) оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому КПК України.

Потрібно звернути увагу на те, що у ст. 56 КПК України не наведений вичерпний перелік прав потерпілого. У п. 14 ч. 1 цієї статті зазначено, що протягом кримінального провадження потерпілий має право користуватися іншими правами, передбаченими цим Кодексом. На наш погляд, регулювання даного питання має бути іншим. Потерпілому, права та законні інтереси якого не представляє адвокат, досить складно з'ясувати, якими правами, крім вказаних у ст. 56 КПК України, він має право користуватися. Тому вважаємо, що у ст. 56 КПК України потрібно навести повний перелік його прав.

Необхідно зазначити, що деякі з прав потерпілого належним чином не забезпечені. Так, наприклад, у п. 2 ч. 1 ст. 56 КПК України йдеться про те, що потерпілий має право знати сутність підозри. У юридичній літературі відмічається, що реалізація потерпілим цього права дозволяє йому зіставити письмове повідомлення про підозру зі змістом своєї заяви про вчинення кримінального правопорушення, з'ясувати, чи всі істотні обставини його вчинення в ньому враховані й заявити клопотання про зміну чи доповнення підозри [2, с. 173].

Отже, зі змісту цього роз'яснення випливає, що слідчий або прокурор має направити потерпілому письмове повідомлення про підозру. Разом з тим у главі 22 КПК України «Повідомлення про підозру» про це не вказано. Проблемаю застосування п. 2 ч. 1 ст. 56 КПК України є те, що законодавець не визначив, яким чином слідчий або прокурор мають забезпечити реалізацію права потерпілого знати сутність підозри [3, с. 139]. На наш погляд, главу 22 цього Кодексу доцільно доповнити статтею про обов'язок слідчого, прокурора вручити потерпілому копію письмового повідомлення про підозру.

Уже відмічалось, що відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 56 КПК України потерпілий має право на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом. Згідно зі ст. 127 цього Кодексу, дане право забезпечується: 1) добровільним відшкодуванням шкоди підозрюваним, обвинуваченим або за його згодою будь-якою іншою фізичною чи юридичною особою; 2) стягненням шкоди за рішенням суду, прийнятим за результатами розгляду цивільного позову; 3) компенсуванням шкоди за рахунок Державного бюджету України.

Що стосується останнього положення, то у ст.ст. 1177, 1207 Цивільного кодексу України зазначено про обов'язок держави відшкодувати: 1) майнову шкоду, завдану майну фізичної особи внаслідок злочину; 2) шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок злочину. Шкода відшкодовується, якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин, або якщо вона є неплатоспроможною.

Однак закон, який визначає умови та порядок її відшкодування, ще не прийнятий. Таким чином, залишається незабезпеченим право потерпілого на компенсацію заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди у вказаних випадках. Тому необхідно прийняти даний закон, зміст якого має відповідати міжнародним засадам захисту законних прав та інтересів потерпілих, що визначені Декларацією основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою та Європейською конвенцією щодо відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів.

Необхідно належним чином забезпечити право потерпілого мати представника. На наш погляд, слід доповнити КПК України нормою про обов'язкове представництво адвокатом прав та законних інтересів потерпілого. Відсутність такої норми ставить у нерівне положення учасників кримінального провадження. Дійсно, на стороні підозрюваного у випадках, передбачених ст.ст. 49, 52 КПК України діє адвокат, а потерпілому не надається обов'язкова правова допомога.

Вважаємо, що адвокат повинен надавати потерпілому таку допомогу у наступних випадках: 1) потерпілий не володіє мовою, якою ведеться кримінальне провадження; 2) у провадженні про кримінальне правопорушення, внаслідок якого сталася смерть потерпілого; 3) адвокат представляє права цивільного відповідача; 4) у неповнолітнього потерпілого немає законних представників; 5) потерпілий має фізичні або психічні вади, через які не може самотійно відстоювати свої права та законні інтереси; 6) прокурор відмовився підтримувати державне обвинувачення, а потерпілий наполягає на продовженні судового розгляду.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за загальною редакцією В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Мартинов О. М. Актуальні проблеми застосування положень ст. 56 (права потерпілого) Кримінального процесуального кодексу України під час проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні / О. М. Мартинов // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання досудового розслідування слідчими органів внутрішніх справ : проблеми теорії та практики» : тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 18-19 квітня 2013 року). – К. : «Хай-Тек Прес», 2013. – С. 138-142.

ПРАВА ГРОМАДЯН НА РЕЄСТРАЦІЮ ЗАЯВИ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Цицаковський Олег Станіславович
студент Донецького національного університету

Згідно з Конституцією України розбудова соціальної, демократичної і правової держави передбачає, що утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3). При цьому конституційні права і свободи гарантуються й не можуть бути скасовані. До того ж перелік прав і свобод, закріплених у Конституції, не слід вважати вичерпним (ст. 22) [1].

Таким, що безпосередньо не сформульоване в Основному Законі, є право громадянина звертатися у правоохоронний орган із заявою чи повідомленням про кримінальне правопорушення.

Це право та особливості його реалізації здебільшого регулюються ст. 214 Кримінального-процесуального кодексу України (КПК України), яка визначає механізм реєстрації заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення [2]. Норма цієї статті зобов'язує слідчого, прокурора та іншу службову особу, уповноважену на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення не пізніше 24 годин після її подання, внести

відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) та розпочати розслідування.

Реєстрації в ЄО (єдиний облік) підлягають всі без виключення повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення з подальшим внесенням їх в ЄРДР (єдиний реєстр досудових розслідувань) за умови наявності в них формальних ознак кримінального правопорушення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення законом не допускається.

Прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника, здійснюється цілодобово і негайно тим правоохоронним органом, до якого надійшло звернення чи повідомлення.

Прийом та реєстрація письмових заяв, а також повідомлень, які надійшли телефонним зв'язком, заяв і повідомлення, що надійшли поштою, телеграфом, факсимільним зв'язком або іншим видом зв'язку здійснюється працівниками чергових частин всіх органів і підрозділів правоохоронних органів, оператором телефонної лінії "102", або іншою службовою особою.

Згідно положень ст. 214 КПК України, наказом МВС України №1050 від 19.11.2012 р. була затверджена інструкція «Про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події», зареєстрована в Міністерстві юстиції України [3].

Дана інструкція вказує на те, що при особистому зверненні заявника до органу внутрішніх справ із заявою чи повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення та інші події, оперативний черговий або інша службова особа зобов'язана цілодобово оформлять протоколи усних заяв в кімнаті для приймання громадян, та відразу їх реєструвати в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ, до якої також відразу вносяться усі відомості з журналу ЄО. При отриманні від громадянина заяви про кримінальне правопорушення працівник міліції зобов'язаний оформити та видати заявнику талон-повідомлення.

Необхідно звернути увагу на те, що особа, яка подає заяву чи повідомляє про кримінальне правопорушення, під підпис попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, передбачене статтею 383 Кримінального кодексу України, крім випадків надходження заяви або повідомлення поштою чи іншим видом зв'язку.

Згідно зі ст.60 КПК України заявник, який подає заяву про кримінальне правопорушення до правоохоронного органу має право:

- 1) отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію (талон-повідомлення);
- 2) подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;
- 3) отримати інформацію про закінчення досудового розслідування.

Однак не завжди на практиці діє положення даної статті закону. Працівники міліції не завжди вносять заяви громадян про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а реєструють заяву в книзі вхідної кореспонденції органу внутрішніх справ, посилаючись на надане їм ч.2 п.3.5 Інструкції № 1050 від 19.11.2012 р. право розглядати заяву і приймати по ній рішення в порядку Закону України „Про звернення громадян”.

При цьому не зрозуміло, як керівник органу внутрішніх справ, вивчаючи заяву без проведення будь якої перевірки і підтвердження зазначеної в ній інформації, може самостійно дійти до висновку про відсутність відомостей, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зазначеного в заяві і дати вказівку не реєструвати цю заяву в Єдиному реєстру досудових розслідувань.

Як показує практика, такі заяви розглядаються не слідчим, а дільничними інспекторами, які після її розгляду роблять письмовий висновок, який затверджується начальником органу внутрішніх справ.

Однак не можна вважати дану практику правильною та законною, так як згідно інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Щодо практики розгляду справ з оскарження бездіяльності органів дізнання, слідчого, прокурора» від 16.06.2011р. [4], провадження в кримінальних справах на території України згідно з вимогами КПК України здійснюється за правилами цього Кодексу незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення. При провадженні в кримінальній справі застосовується кримінальний процесуальний закон, який діє, відповідно, під час дізнання, досудового слідства або судового розгляду справи.

Тому необґрунтованими, тобто такими, що суперечать КПК України, є посилення органів, досудового розслідування та прокуратури про можливість розгляду заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення у порядку, передбаченому Законом України «Про звернення громадян», оскільки, відповідно до ст. 12 цього Закону, його дія не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, установлений кримінальним-процесуальним, цивільно-процесуальним, трудовим законодавством і законодавством про захист економічної конкуренції.

Хотілося б відзначити, що за умовами п.1 ч.1 ст.303 КПК України, на досудовому провадженні можуть бути оскаржені рішення, дії чи

бездіяльність слідчого чи прокурора, які полягають у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення.

Таким чином, якщо заява громадянина про кримінальне правопорушення розглядалося не слідчим, а наприклад дільничним інспектором, то згідно чинного КПК України неможливо оскаржити невнесення заяви до ЄРДР слідчому судді, так як дільничний інспектор не є процесуальною особою дії якого можна оскаржити.

Література:

1. Конституція України. Науково-практичний коментар [Текст] / редкол.: В.Я. Тацій, О.В. Петришин та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Текст]: від 13.04.2012 № 4651-VI // Верховна Рада України; Кодекс України.
3. Інструкція «Про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події», затверджена приказом МВС України № 1050 від 19.11.2012 р.
4. Інформаційний лист ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ «Щодо практики розгляду справ з оскарження бездіяльності органів дізнання, слідчого, прокурора» від 16.06.2011р.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПРИСЯЖНИХ

Щерба Вікторія Миколаївна

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

З 20 листопада 2012 року діє новий Кримінальний процесуальний кодекс України. Однією з особливостей цього Кодексу є запровадження суду присяжних. Отже, нарешті реалізована така конституційна засада кримінального судочинства, як безпосередня участь народу в здійсненні правосуддя через присяжних (ч. 4 ст. 124 Конституції України). Процедура кримінального провадження в суді присяжних регламентується ст.ст. 383-391 параграфу 2 глави 30 КПК України.

У ст. 383 КПК України зазначено, що кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил цього Кодексу з особливостями, встановленими параграфом 2 глави 30. Суд

присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції. Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, крім питання, передбаченого ч. 3 ст. 331 КПК України, судді і присяжні вирішують спільно.

Порядок роз'яснення права на суд присяжних визначає ст. 384 КПК України. Прокурор, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних. Письмове роз'яснення прокурора обвинуваченому про можливість, особливості й правові наслідки розгляду кримінального провадження судом присяжних додається до обвинувального акта й реєстру матеріалів досудового розслідування, що передаються до суду. Обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі, під час підготовчого судового засідання має право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних.

У ст. 385 КПК України встановлений порядок виклику присяжних. Після призначення судового розгляду судом присяжних головуючий повинен дати секретарю судового засідання розпорядження про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу з числа осіб, які внесені до списку присяжних. Громадяни, які внесені до списку присяжних і можуть бути викликані до суду як присяжні, визначаються згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Письмовий виклик має бути вручений під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. У виклику зазначаються день, час і місце проведення судового засідання, права та обов'язки присяжного, перелік вимог до присяжних, а також підстави для увільнення їх від виконання обов'язків, припис про явку, а також обов'язок присяжного (чи іншої особи, яка одержала виклик для передачі його присяжному) невідкладно повідомити суд про причини неможливості явки. На підставі письмового виклику роботодавець зобов'язаний звільнити присяжного від роботи на час виконання ним обов'язків зі здійснення правосуддя.

Присяжному надані значні процесуальні права. Так, відповідно до ч. 1 ст. 386 КПК України він має право : 1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні; 2) робити нотатки під час судового засідання; 3) з дозволу головуючого ставити запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються; 4) просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа.

На присяжного покладається процесуальні обов'язки. Згідно з ч. 2 ст. 386 КПК України, він зобов'язаний: 1) правдиво відповісти на запитання головуючого й учасників судового провадження щодо можливих перешкод, передбачених цим Кодексом або законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його обставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе; 2) додержуватися порядку в судовому засіданні і виконувати розпорядження головуючого; 3) не відлучатися із залу судового засідання під час судового розгляду; 4) не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього; 5) не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням; 6) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і стали відомі присяжному у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Процедура відбору присяжних у суді встановлена у ч.ч. 1-10 ст. 387 КПК України. Складові цієї процедури такі: 1) відбір присяжних здійснюється після відкриття судового засідання; 2) головуючий повідомляє присяжним, яке провадження підлягає розгляду, роз'яснює їм права та обов'язки, а також умови їхньої участі в судовому розгляді. Кожен із присяжних має право заявити про неможливість його участі в судовому розгляді, вказавши на причину цього, та заявити собі самовідвід; 3) головуючий з'ясовує, чи немає передбачених КПК або Законом «Про судоустрій і статус суддів» підстав, які перешкоджають залученню громадянина в якості присяжного, або є підставою для звільнення окремих присяжних від виконання їх обов'язків, а так само для звільнення присяжних від виконання їх обов'язків за їх усними чи письмовими заявами. Для з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, прокурор, потерпілий, обвинувачений з дозволу головуючого можуть ставити присяжним відповідні запитання; 4) кожному з присяжних, який з'явився, учасники судового провадження можуть заявити відвід з підстав, передбачених ст.ст. 75 і 76 КПК України; 5) усі питання, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і відводом присяжних, вирішуються ухвалою суду у складі двох професійних суддів, що постановляється після проведення наради на місці без виходу до нарадчої кімнати, крім випадків, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним. У разі якщо судді не прийшли до одностайного рішення щодо вирішення питання, пов'язаного зі

звільненням присяжного від участі в розгляді кримінального провадження або самовідводом чи відводом присяжного, присяжний вважається звільненим від участі в розгляді кримінального провадження або відведеним; 6) якщо після виконання вимог, передбачених ч.ч. 1-5 ст. 387 КПК України, присяжних залишилось більше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, присяжні визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа присяжних, що не були звільнені або відведені від участі в розгляді кримінального провадження; 7) якщо в результаті виконання дій, зазначених у ч. 5 ст. 387 КПК України, присяжних залишилось менше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, секретар судового засідання за вказівкою головуючого викликає присяжних додатково; 8) після відбору основних присяжних відбирається двоє запасних присяжних з дотриманням зазначених у ст. 387 КПК України правил; 9) прізвища відібраних основних і запасних присяжних заносяться до журналу судового засідання в тому порядку, в якому їх було відібрано; 10) запасні присяжні під час судового засідання постійно перебувають на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості кого-небудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Про заміну вибулих основних присяжних запасними суд присяжних виносить ухвалу.

Після закінчення відбору основних і запасних присяжних вони займають місця, відведені їм головуючим. За його пропозицією присяжні мають бути у порядку, передбаченому ст. 388 КПК України, приведенні до присяги, зміст якої визначений у ч. 2 цієї статті.

Одна з гарантій об'єктивності діяльності присяжного полягає у тому, що прокурору, обвинуваченому, потерпілому та іншим учасникам кримінального провадження протягом усього часу судового розгляду забороняється спілкуватися з присяжними інакше, ніж у порядку, передбаченому КПК України. Про це йдеться у ст. 389 цього Кодексу.

КПК України регулює і порядок усунення присяжного. Як зазначено у ст. 390 КПК України, він може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження у таких випадках : 1) у разі невиконання присяжним обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 386 цього Кодексу; 2) за наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження відповідно до закону.

Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження за ініціативою головуючого рішенням більшості від складу суду присяжних, яке приймається в нарадчій кімнаті та оформлюється мотивованою ухвалою. У разі усунення присяжного до складу суду включається запасний присяжний, після чого

судовий розгляд продовжується, або, у разі відсутності запасного присяжного, здійснюється відбір нового присяжного в порядку, передбаченому параграфом 2 глави 30 КПК України, після чого судове провадження розпочинається з початку.

У ст. 391 КПК України йде мова про порядок наради і голосування в суді присяжних. Такий порядок полягає у наступному : 1) нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені ст. 368 КПК України, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів; 2) усі питання вирішуються простою більшістю голосів. При цьому головуючий голосує останнім; 3) ніхто зі складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується шляхом голосування; 4) кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення; 5) у випадку, коли серед більшості складу суду, яка прийняла рішення, відсутні професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.

З деякими положеннями параграфу 2 глави 30 КПК України не можна погодитися. Йдеться про ч. 3 ст. 383, ст. 391 КПК України, відповідно до яких усі питання, пов'язані з судовим розглядом, передбачені ст. 368 цього Кодексу, судді і присяжні вирішують спільно. Вважаємо, що присяжні повинні без участі суддів вирішували питання, які визначені у п.п. 1-3 ч. 1 цієї статті.

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В МЕХАНІЗМІ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вітвіцький Сергій Сергійович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

В умовах становлення демократичної правової держави важливу роль набуває питання створення ефективної, дієвої системи контролю за діяльністю державного механізму. Практика розвинених країн показує, що важливе місце при здійсненні контролю належать саме контрольній діяльності представницького органу держави – парламенту.

Світовий досвід парламентаризму свідчить, що ефективність здійснення парламентом усіх функцій залежить від забезпечення дієвого парламентського контролю. Функція такого контролю за змістом є широкою і багатогранною, а контрольні повноваження виступають одними із засадничих у його діяльності. Обсяг, зміст, ступінь використання та форми здійснення контрольних повноважень парламенту залежать насамперед від його місця і ролі в системі державного правління, тобто від правового статусу.

Державний контроль був і залишається однією з найважливіших функцій державного управління. В умовах формування правової демократичної держави контроль залишається провідною ланкою управління суспільним розвитком як: способом забезпечення законності та державної дисципліни; одним з основних і важливих методів управління; функцією управління; певним етапом управлінського процесу. Складовою завдань і владних повноважень органів і посадових осіб – управлінців, є організація та застосування контролю (нагляду). Тому в процесі здійснення контролю необхідно виявляти й усувати обставини, які перешкоджають покращенню роботи підконтрольного об'єкта; потрібно виявляти причини, що спричиняють розходження практичних результатів з поставленою метою. Під час чи після закінчення контролю можуть порушуватись адміністративні або дисциплінарні провадження, відшкодовування збитків чи майнових стягнень, або можуть бути передані матеріали перевірки у слідчі органи для порушення кримінального переслідування [1, с. 40].

Відповідно до п. 33 ст. 85 Конституції України на Верховну Раду України покладено обов'язок здійснення парламентського контролю у

межах, визначених Конституцією [2]. Як зазначає О. Майданник, «контрольна функція фактично пронизує всі сфери діяльності парламенту України. Такий висновок випливає з аналізу процедури здійснення парламентом своїх функцій, прийняття ним рішень» [3, с. 87].

Парламентський контроль посідає провідне місце у механізмі контрольної діяльності, оскільки парламент є єдиним законодавчим та вищим представницьким органом державної влади, має виключне право виступати від імені українського народу. Юридична природа парламентського контролю і його специфіка впливають передусім із представницького характеру Верховної Ради [4, с. 14]. У науковій літературі пропонуються такі точки зору щодо визначення парламентського контролю. Так, В. Шаповал визначає, що парламентський контроль – це діяльність парламенту, його органів та посадових осіб, а також інших державних органів і посадових осіб, з відповідною метою функціонально поєднаних з парламентом у здійсненні повноважень контролю за виконавчою владою, насамперед урядом, яка полягає у перевірці виконання законів, рішень тощо [5, с. 323]. Відповідно до даного визначення парламентський контроль слід розглядати як перевірку Верховною Радою України виконання законів та інших нормативно-правових актів органами виконавчої влади. На такі ж риси парламентського контролю вказується у працях В. Залюбовської, М. Утяшева, А. Корнілаєвої, С. Ківалова та М. Орзіха. На думку В. Журавського, парламентський контроль – це передбачена Конституцією та законами України діяльність Верховної Ради України, утворених нею органів, обраних нею посадових осіб та народних депутатів України щодо отримання, вивчення, оприлюднення інформації про діяльність, рішення, правові акти інших органів і посадових осіб публічної влади, підприємств, установ та організацій і впровадження на основі цієї інформації передбачених Конституцією і законами України заходів реагування [6, с. 24].

В. Авер'янов парламентський контроль називає «особливою формою державного контролю, котра виходить за межі традиційного уявлення про державний контроль як засіб забезпечення законності у державному управлінні..., метою якого є: встановлення не тільки відповідності діяльності на території України або в межах її інтересів за кордоном Конституції і законам України, а й доцільності, соціально-економічної та політичної обґрунтованості діяльності; виявлення відхилень від конституційних вимог, державних програм; визначення причин незаконної або недоцільної діяльності та засобів, спрямованих на вдосконалення, раціоналізацію, розвиток об'єкта контролю; виявлення передумов притягнення винних до відповідальності» [7, с. 365].

У науковій літературі зазначається, що об'єктом парламентського контролю може бути і діяльність глави держави [8, с. 126], діяльність державних чи приватних корпорацій, а також певних підприємницьких об'єднань у випадках здійснення ними публічних функцій [9, с. 425].

О. Майданник визначає парламентський контроль як провідний вид в системі державного контролю, обумовлений самим правом народу, як першоджерела влади, на здійснення контролю за функціонуванням органів і структур, через які влада реалізується, здійснюється народом України – першоджерелом всієї влади [10, с. 21-22].

Дещо іншої точки зору дотримується О. Андрійко, яка вважає, що парламентський контроль – це особлива форма державного контролю, що виходить за межі традиційного уявлення про державний контроль [11, с. 365].

С. Ківалов та М. Орзіх характеризують парламентський контроль як систему нагляду і перевірки процесу створення, функціонування, встановлення відповідальності за діяльність (бездіяльність), припинення повноважень об'єкта контролю [12, с. 68].

Ю. Барабаш визначає парламентський контроль як важливу функцію Верховної Ради України, яка здійснюється парламентом як безпосередньо, так і його органами, посадовими особами, народними депутатами України та спеціалізованими допоміжними інституціями Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Рахунковою палатою і спрямована на перевірку діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб та підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, з точки зору відповідності цієї діяльності вимогам законності, ефективності та доцільності [13, с. 7].

На підставі аналізу законодавства зарубіжних країн О. Коврякова доходить висновку, що парламентський контроль може бути визначений як система норм, які регулюють встановлений порядок спостереження і перевірки в основному діяльності органів виконавчої влади, який здійснюється як парламентською більшістю й опозицією, так і допоміжними органами вищого законодавчого органу, і спрямований на оцінку цієї діяльності з можливим застосуванням санкцій (вотуму недовіри, резолюції осуду, імпічменту тощо) [14, с. 17].

На підставі сказаного можна зазначити, що парламентський контроль – це вид державного контролю, який є системою норм, встановлених Конституцією і законами України, та регламентує діяльність Верховної Ради України, утворених нею органів, обраних нею посадових осіб та народних депутатів України, яка здійснюється як парламентською більшістю й опозицією, так і допоміжними органами вищого законодавчого органу щодо отримання, вивчення, оприлюднення

інформації про діяльність, рішення, правові акти інших органів і посадових осіб публічної влади, підприємств, установ та організацій, і впровадження на основі цієї інформації передбачених Конституцією і законами України заходів реагування.

Отже, слід зазначити, що важливе місце в діяльності Верховної Ради України посідає парламентський контроль. Парламентський контроль – це передбачений Конституцією та законами України вид діяльності парламенту, народних депутатів та утворених парламентом органів, який полягає в одержанні інформації, її аналізі, здійсненні у визначених законом формах засобів реагування задля запобігання порушенням Конституції, законів України, інших нормативно-правових актів та притягнення до конституційно-правової відповідальності за їх порушення.

Література:

1. Педак І. С. Тенденции представления категориального аппарата "государственный контроль" в теоретической рефлексии / І. С. Педак, І. В. Рыжикова // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – №2. – 2012. – С. 37-42.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Майданник О. Питання теорії функцій парламенту України / О. Майданник // Вісник Конституційного Суду України. – 2006. – № 1. – С. 81-88.
4. Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Барабаш Юрій Григорович. – Х., 2004. – 205 с.
5. Шаповал В. М. Контроль парламентський / В. М. Шаповал // Юридична енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. – Т. 3. – С. 323-325.
6. Журавський В. С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму: дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / В. С. Журавський. – Одеса, 2001. – С. 24.
7. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. :Т. 1. Загальна частина / редколегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Юридична думка, 2011. – 584 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2011. – 656 с.
9. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : учебник : в 4 т. Т. 1-2 / отв. ред. Б. А. Страшун. – М., 2009. – 778 с.
10. Майданник О. О. Теоретичні проблеми контрольної функції парламенту України: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Майданник Олена Олексіївна. – К, 2008. – 39 с.

11. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / О. Ф. Андрійко. – К, 1999. – 390 с.
12. Ківалов С. Парламентський контроль в умовах державно-правової реформи в Україні / С. Ківалов, М. Орзіх // Юридический вестник. – 1999. – № 4. – С. 68.
13. Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Барабаш Юрій Григорович. – Х., 2004. – 205 с.
14. Коврякова Е. В. Парламентский контроль в зарубежных странах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Е. В. Коврякова. – Москва, 2002. – С. 17.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Міловідова Світлана Валеріївна

*аспірант кафедри правового регулювання економіки Київського
національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Актуальність дослідження питання класифікації заходів запобігання адміністративним правопорушенням обумовлена необхідністю удосконалення чинного законодавства та юридичної практики у відповідній сфері суспільних відносин. У науковій літературі подається кілька класифікацій адміністративно-запобіжних заходів, в основу яких покладено різні критерії. Так, наприклад, А.П. Коренєв вважає, що найбільш практичне значення має класифікація адміністративно-запобіжних заходів лише в залежності від мети застосування, на основі якої він виділяє дві групи заходів адміністративного попередження: 1) адміністративно-запобіжні заходи, які застосовуються з метою запобігання випадкам можливого порушення громадської безпеки; 2) адміністративно-запобіжні заходи, які використовуються для попередження правопорушень [1, с. 199-200].

А.Т. Комзюк також поділяє адміністративно-запобіжні заходи, які застосовуються міліцією, в залежності від мети застосування, на дві групи: а) заходи, які застосовуються для попередження чи виявлення конкретних правопорушень або правопорушень з боку конкретних осіб, і б) заходи, які застосовуються для забезпечення громадського порядку і громадської безпеки за різних надзвичайних обставин. Більшість заходів адміністративно-запобіжного характеру, які застосовують працівники міліції, він відносить до першої групи та вважає, що завдяки їм або створюються умови для виявлення певних правопорушень і наступного їх

припинення, а також встановлення особи порушника і притягнення його до відповідальності (перевірка документів, особистий огляд і огляд речей, обстеження (огляд) вантажів, багажу, транспортних засобів, зброї і боєприпасів, інших об'єктів, відвідування підприємств, установ і організацій, входження на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення громадян), або попереджується вчинення правопорушень конкретними особами (взяття на облік і офіційне застереження осіб про неприпустимість протиправної поведінки, внесення подання до державних органів, підприємств, установ, організацій, посадовим особам про необхідність усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень, адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі).

До другої групи належать тимчасове обмеження доступу громадян на окремі ділянки місцевості (блокування районів місцевості, окремих споруд і об'єктів), обмеження (заборона) руху транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних шляхів, використання транспортних засобів і засобів зв'язку, які належать підприємствам, установам та організаціям. Ці заходи можуть застосовуватися як у зв'язку з правопорушеннями (наприклад, блокування ділянок місцевості в разі втечі осіб з-під варти), але застосовуються вони в цих випадках не до самих правопорушників, а до інших осіб з метою забезпечення їх безпеки, так і за відсутності правопорушень (наприклад, у разі виявлення якихось небезпечних предметів), що буває значно частіше [2, с.101].

Цікавим є досвід деяких зарубіжних країн у сфері класифікації заходів запобігання правопорушенням. Так, законодавство Іспанії, як і більшості західноєвропейських держав, передбачає можливість застосування поряд з покаранням великої кількості додаткових заходів до осіб. Одним із різновидів цих заходів є заходи безпеки, які поділяються на такі, що стосуються позбавлення волі, та такі, що не стосуються позбавлення волі. Заходами безпеки з позбавленням волі є поміщення до психіатричного, відновлювального та спеціального виховного центру.

Заходами, які не пов'язані з позбавленням волі, визнаються: професійна дискваліфікація; виселення з національної території іноземців, які нелегально проживають в Іспанії; зобов'язання проживати у визначеному місці; заборона проживання у певному визначеному місці чи території; заборона переїзду у визначені місця чи території, відвідувати спортивні чи культурні заходи, місця продажу алкогольних напоїв та проведення ігор; опіка і нагляд з боку призначеного родича; позбавлення права керувати транспортним засобом; позбавлення права зберігання і носіння зброї; заборона наближатися до потерпілого, його родичів та інших осіб, визначених судом; заборона спілкуватися з потерпілим, його родичами та іншими особами, визначеними судом; обов'язок пройти

лікування в медичних центрах та установах соціально-санітарного характеру; обов'язок долучитися до освітніх, культурних, виховних, професійних програм, програм сексуального виховання та інших [3, с. 59].

У Республіці Словенія та Республіці Сербія наслідком вчинення проступку є застосування до особи проступкових санкцій, які є таких видів: покарання, попередження, заходи безпеки і виховні заходи.

Заходами безпеки у випадку вчинення проступків є: вилучення майна, яке було використано або призначалося для вчинення проступку; заборона на здійснення певної діяльності; заборона юридичній особі здійснювати певну діяльність; заборона відповідальній особі виконувати певну роботу; заборона керувати транспортним засобом; обов'язкове лікування алкоголіків та наркоманів; заборона наближення до потерпілого, об'єктів чи місця вчинення проступку; публічне оголошення вироку; видалення іноземця з території країни.

Виховними заходами є проступкові санкції, що застосовуються тільки до неповнолітніх, які вчинили проступки. При цьому до неповнолітніх осіб, які вчинили проступок у віці від 14 до 16 років, можуть застосовуватися тільки ці заходи, а до неповнолітніх віком від 16 до 18 років – виховні заходи разом з покараннями та запобіжними заходами. Різновидами виховних заходів є:

1. Заходи застереження: зауваження; окремі зобов'язання (попросити вибачення у потерпілого; виправити або відшкодувати завдану шкоду в межах своїх можливостей; відвідувати школу; не відвідувати визначені місця й уникати товариства осіб, що негативно впливають на неповнолітнього; відвикнути і пройти лікування від алкоголю, наркотиків та інших психотропних речовин і засобів залежності; приєднатися до роботи гуманітарних організацій чи робіт екологічного, соціального чи місцевого значення на безоплатній основі; приєднатися до роботи спортивних та інших секцій в школі при педагогічному контролі вчителя; здати іспит на знання порушених приписів; звернутися до компетентної установи з метою навчання або перевірки знань правил дорожнього руху та для отримання кваліфікації водія; керувати транспортними засобами тільки під контролем; відвідувати виховні, психологічні курси).

2. Заходи посиленого контролю (нагляду) [3, с. 91-105].

Таким чином, класифікація заходів запобігання адміністративним правопорушенням у вітчизняній адміністративній науці повинна здійснюватися із врахуванням накопиченого власного досвіду та позитивного досвіду зарубіжних країн. Доцільним вбачається нормативне закріплення максимально широкого переліку заходів запобігання адміністративним правопорушенням у перспективному Законі України «Про профілактику правопорушень».

Література:

1. Коренев А.П. Административное право России : [учебник] / А.П. Коренев – В 3-х ч. – М.: МЮИ МВД России. Изд-во „Щит-М”, Ч. 1. 1999. – 280 с.
2. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : дис... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Комзюк Анатолій Трохимович. – Х., 2002. – 408 с.
3. Адміністративно-деліктне законодавство : Зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упорядник О.А. Банчук. – К. : Книги для бізнесу, 2007. – 912 с.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Співак Марина Вікторівна

кандидат юридичних наук, викладач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя.

Головна мета будь-якої країни – як за мінімальні ресурси побудувати ефективну модель системи охорони здоров'я та досягти найвищого рівня здоров'я населення. Здоров'я – це беззаперечна цінність[1].

Охорона здоров'я – система заходів, які здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, медичними та фармацевтичними працівниками і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя.

Реформи системи охорони здоров'я – діяльність, пов'язана зі зміною політики та інститутів охорони здоров'я, через які вона проводиться. Ключовими елементами реформи є: зміст, процес, інститути. В Україні реформування галузі охорони здоров'я відбувається поетапно. Для реального запровадження реформ необхідними є політична воля керівництва держави або галузі, розуміння та підтримка суспільства, чітка визначеність майбутньої моделі системи охорони здоров'я, наявність

професійної команди галузі, здатної реалізувати заплановані заходи. З позицій системного підходу реформи повинні бути комплексними, забезпечувати ефективне функціонування всіх складових системи та її гармонічну взаємодію з зовнішнім соціальним середовищем. В основі політики охорони здоров'я повинні бути покладені принципи, що відображають ті суттєві характеристики, які відповідають за правильне функціонування системи, без яких вона не виконувала б свого призначення.

В основу охорони здоров'я відповідно до чинного законодавства покладені основні принципи до яких законодавець відносить:

- визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним з головних чинників виживання та розвитку народу України;

- дотримання прав і свобод людини і громадянина в сфері охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій;

- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення;

- рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я;

- відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість;

- орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом в сфері охорони здоров'я;

- попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я;

- багатоукладність економіки охорони здоров'я і багатоканальність її фінансування, поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції;

- децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі [2].

Суть реформи охорони здоров'я можна сформулювати як значні цілеспрямовані зусилля з покращення системи охорони здоров'я. Система охорони здоров'я – сукупність організацій, інститутів і ресурсів, призначених для надання будь-якого виду медичних послуг на індивідуальному чи колективному рівні (у тому числі на основі міжсекторальної взаємодії), головна мета яких полягає у зміцненні,

відновленні та підтриманні здоров'я. Реформи розрізняються залежно від того, скільки аспектів системи змінюються та наскільки радикально нова практика відрізняється від попередньої. Успішна реформа впроваджує взаємозалежні заходи, що підтримують один одного.

Мета реформування – поліпшення стану здоров'я населення (зниження захворюваності, смертності, збільшення тривалості життя й активного довголіття), а також оптимізувати витрати на медичну допомогу; покращити якість медичної допомоги (40–70 % коштів витрачається на усунення дефектів, наслідків помилок, відшкодування судових позовів). Принципи реформування:

- справедливість;
- солідарність;
- орієнтованість на покращення громадського здоров'я;
- орієнтованість на задоволення справедливих потреб населення;
- орієнтованість на покращення якості медичної допомоги;
- результативність;
- ефективність;
- участь громадськості у формуванні політики [3].

У світогляді людини принципи відображають найголовніші цінності і водночас обмежують можливий спектр дій. Збереження і зміцнення здоров'я населення України становлять одну з найважливіших функцій нашої держави. Саме широта і складність завдань з охорони здоров'я зумовлює необхідність виконувати ті чи інші функції державної політики з питань охорони здоров'я всіма без винятку органами державної влади України. Для здійснення аналізу і вибору стратегії державної політики стосовно перебудови системи охорони здоров'я необхідно в їх основу включити певні принципи, що покращать механізми державного управління в процесі перетворення.

Література:

1. Актуальні проблеми здоров'я та охорони здоров'я у III тисячолітті. [Електронний ресурс] Олександр Устінов. Режим доступу до статті: <http://www.amnu.gov.ua/index.php?p=articles&area=1&action=displayarticle&id=68&name=ktualn-problemi-zdorov-ya-ta-ohoroni-zdorov-ya-u-iii-tisyachol-tt>
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я. [Електронний ресурс] Верховна Рада України; Закон від 19.11.1992 № 2801-XII. Режим доступу до бази: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
3. Реформа системи охорони здоров'я України: проблеми сьогодення. [Електронний ресурс] / М.Б. Щербиніна, д.м.н., професор, І.Ю. Скирда,

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Хорт Ігор Володимирович

доктор філософії в галузі права, аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом м. Київ

Пошук нових ефективних форм боротьби із правопорушеннями, зміцнення законності й правопорядку в суспільстві та безпеки громадян, повинні ґрунтуватися на сучасній доктрині про юридичну природу правоохоронної діяльності, включаючи і охоронну. Розглядаючи охоронну діяльність як один з видів юридичної діяльності слід зазначити, що сучасний світовий досвід свідчить про те, що чимало країн світу при забезпеченні правопорядку в суспільстві та безпеки громадян покладаються не тільки на державні правоохоронні органи, але й на суб'єкти охоронної діяльності які перебувають в інших формах власності. Досить зазначити, що в деяких країнах світу, від загального числа осіб, які професійно працюють в сфері правоохоронної діяльності 50 - 80% зайняті в індустрії забезпечення безпеки.

У цьому зв'язку виникає необхідність у з'ясуванні ролі й місця охоронної діяльності як одного з видів правоохоронної діяльності, формуванні методологічних підходів до вивчення її природи, організаційно - правових засад здійснення. Не менш актуальним є і проведення аналізу особливостей правового регулювання діяльності суб'єктів охоронної діяльності в Україні та удосконаленню її поняттєво-категоріального апарату. З позицій системного підходу, охоронну діяльність можна розглядати як складну, певним чином організовану систему. Реалізація саме цього підходу дозволяє виявити в охоронній діяльності як державно-правовому явищі таких елементів, як системність, наявність структурних і функціональних залежностей та взаємозв'язків з суб'єктами правоохоронної діяльності.

Як нам уявляється природа охоронної діяльності повинна розглядатися в контексті теорії юридичної діяльності, якій властиві специфічні риси. До їх числа віднесені наступні: 1) юридична діяльність здійснюється в сфері забезпечення прав людини; 2) вона здійснюється на професійній основі з використанням юридичних знань і практичних навичок; 3) діяльність суб'єктів цієї діяльності зорганізується відповідно до отриманої ліцензії; 4) в ході здійснення цієї діяльності встановлюються,

змінюються та припиняються суспільні відносини для чого використовуються як правові, так і організаційні засоби; 5) здійснення охоронної діяльності регламентуються Законом «Про охоронну діяльність»; 6) охоронна діяльність здійснюється в різноманітних формах, включаючи як теоретичну (навчання охоронників) так і практичну (охорона майна та фізичних осіб).

Аналізуючи чинне законодавство України, що регламентує порядок здійснення охоронної діяльності, слід зазначити, що воно має певні недоліки, а саме:

1) відсутнє легалізоване, закріплене в законодавстві поняття "Недержавна охоронна діяльність";

2) фактично закріплена дво - векторна можливість здійснення недержавної охоронної діяльності, щодо-першого, то вона здійснюється з метою захисту публічно-правових інтересів, щодо-другого, то це специфічний вид господарської діяльності, мета якої є одержання прибутку;

3) має місце неповнота й фрагментарність нормативно-правової бази, що регулює взаємодію і координацію недержавних охоронних структур з державними правоохоронними органами, щодо спільних дій спрямованих на забезпечення правопорядку в суспільстві та безпеки громадян;

4) на відміну від державних органів, що здійснюють охоронну діяльність, використання суб'єктами недержавної охоронної діяльності спеціальних способів, прийомів та засобів, в тому числі і зброї, забороняється;

5) встановлене обов'язкове ліцензування певних видів охоронної діяльності, що здійснюються недержавними суб'єктами, причому ліцензії видаються державними органами, які самі безпосередньо здійснюють охоронну діяльність;

6) відсутнє належне правове регулювання відомчими нормативними актами МВС України порядку здійснення охоронної діяльності не державними суб'єктами та інші.

Суттєва особливість українського «охоронного» законодавства полягає в тому, що її недержавні суб'єкти не можуть мати назв, схожих з назвами офіційних державних правоохоронних органів і відповідні знаки відмінності.¹

Як нам уявляється, правовим фундаментом на якому повинна будуватися нормативно-правова база охоронної діяльності є Конституція

¹Наприклад в США такої заборони не існує. Так, недержавна служба безпеки, яка забезпечує громадський порядок на залізничному транспорті має назву американської поліції на залізничному транспорті [6, с.61; 7, с.88].

України. Саме вона містить ряд принципових положень, сукупність яких і визначає характер і зміст охоронної діяльності яку здійснюють її недержавні суб'єкти в Україні.

До їхнього числа належать:1) ст.3 Конституції України, яка закріпила положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищими соціальними цінностями. Тому саме, визнання прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності, а також забезпечення гарантій їх дотримання повинні визначати зміст і спрямованість діяльності як держави в цілому, так і органів виконавчої влади, зокрема. Саме тому держава повинна відповідати перед людиною за дотримання законності в діяльності своїх органів, а забезпечення прав і свобод людини є їх головним обов'язком;2) ст. 42 Конституції України закріплює право кожного громадянина на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом;3) ч.4 ст. 55 Конституції України, встановлює право кожної особи захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань будь-якими способами і засобами, що не заборонені законом, а ч.1 ст. 59 Конституції України закріплює право кожного громадянина на правову допомогу [1, с.11; с.97; с.134; с.145].

Аналіз законодавства, що регулює охоронну діяльність в Україні, показує, що порядок її здійснення регулюється нормами як публічного, так і приватного права.

² Причому у переважній більшості випадків норми, що регулюють публічно-правові відносини є імперативними, тобто такими, які не допускають будь-яких відхилень від дотримання передбачених цими нормами приписів. Щодо, цивільно - правових відносин то "правовим фундаментом" їх регулювання є природне право кожного громадянина на захист і самозахист своїх цивільних прав (ст.ст. 15, 19, 20 Цивільного кодексу України)[2], і на право особи на здійснення підприємницької діяльності (ст. 43 Господарського кодексу України)[3].Тому в межах цивільно - правових відносин охоронна діяльність може здійснюватися як з метою захисту особистих немайнових, так й особистих майнових прав.

Розглядаючи охоронну діяльність, як певний вид підприємництва, необхідно вказати, що згідно ст. 9 Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" охоронна діяльність, а саме: надання послуг, пов'язаних з охороною державної й іншої власності, надання послуг з охорони громадян, підлягає ліцензуванню[4].

Порядок й умови охоронної діяльності, а також умови одержання ліцензій на її здійснення, і організація контролю за її суб'єктами

²Для порівняння, у Федеративній республіці Німеччина діяльність приватних служб безпеки регулюється законодавством про мале підприємство.

визначаються відомчими нормативними актами МВС України. Щодо використання пристроїв і спеціальних технічних засобів, які використовуються для негласного зняття інформації з каналів зв'язку в Україні то незалежно від виду охоронної діяльності, воно заборонено.³

Законодавство України здійснення такого різновиду охоронної діяльності як приватна детективна діяльність, прямо не передбачає, проте і не забороняє. У зв'язку із цим, становить певний інтерес досвід Російської Федерації в цій сфері, оскільки правовий статус приватних детективних структур у цій країні детально регламентований. Крім того, інтерес до досвіду Росії обумовлений і тим, що легалізація діяльності недержавних охоронних підприємств проходила в період підвищеної криміногенної ситуації в країні, що, у свою чергу, "наклало відбиток" на прийняття законодавства про приватну детективну й охоронну діяльність і на правозастосовчу практику.

Так, аналіз нормативно-правової бази Російської Федерації, яка регулює діяльність недержавних охоронних структур, показує, що відносини в цій сфері врегульовані як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Приватні детективи й охоронці мають певне коло службових повноважень, які дають їм можливість здійснювати свою діяльність на законних підставах. Щодо контролю за діяльністю недержавних охоронних структур то ці повноваження покладені на Міністерство внутрішніх справ[8].

Слід зазначити, що законодавством країн Європи, Росії, Молдови й Казахстану такий вид охоронної діяльності також допускається насамперед для охорони комерційної таємниці, запобігання спроб збору відомостей, які її становлять. Тому, на наш погляд українському законодавцеві варто врахувати досвід Російської Федерації в цій сфері при розробці відповідних законів й інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність недержавних охоронних структур. Головне, у цьому напрямку виявити тенденції й закономірності між ефективністю функціонування недержавних суб'єктів охоронної діяльності і рівнем законності й правопорядку в суспільстві; створити надійні юридичні механізми захисту цивільно - правових інтересів громадян у сфері надання охоронних послуг; визначити та нормативно закріпити оптимальні форми взаємодії й координації як державних, так і недержавних суб'єктів охорони, а також детально регламентувати контроль у цій сфері.

³Відповідно до п.7 Додатку № 1 до Переліку видів майна, яке не може знаходитися у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших країн на території України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 17.06.1992 г., № 2471 - XII, пристрої та спеціальні технічні засоби, які використовуються для негласного зняття інформації з каналів зв'язку, знаходитися у власності недержавних охоронних структур, не можуть [5].

Звертаючись до сучасного світового досвіду можна зробити висновок про те, що забезпечення правопорядку й безпеки в суспільстві можна досягти тільки при належній взаємодії правоохоронних органів із суб'єктами охоронної діяльності, які перебувають в інших формах власності. Головним завданням такої взаємодії є погодженість дій при виконання функцій по охороні правопорядку. Саме тому, правова політика держави в сфері охоронної діяльності повинна бути спрямована на подолання їх взаємної недовіри та протиставленні, удосконаленні правового статусу недержавних суб'єктів охоронної діяльності та обмеження їхнього числа тими, хто відповідає встановленим державою стандартам.

Джерела:

1. Конституція України: офіц. текст: Коментар законодавства України про права й волі людини й громадянина: Навч.посіб./ Авт.-упоряд. М.И. Хавронюк.-К.: Парламент.в: 1999.- 544 С.
2. Цивільний кодекс України Верховна Рада України;Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України Верховна Рада України; Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Закон України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 р. //Відомості Верховної Ради.- 2000.-№ 36-ст.299.
5. Постанова Верховної Ради України “Про право власності на окремі види майна” від 17.06.1992 р. //Відомості Верховної Ради.- 1992.- N 35.- Ст. 517.
6. Безпека підприємницької діяльності в США: Під ред.А.А. Безуглова.- М., 2004.- 180 с.
7. Свон Р. Ефективність правоохоронних органів у США й Росії.- Спб.: Алетейя, 2010.- 130 с.
8. Приватна детективна й охоронна діяльність.- М.: РИОР, 2009.- 145 с.

**ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРА ПОСТАВКИ
СОГЛАСНО ГРАЖДАНСКОМУ И ХОЗЯЙСТВЕННОМУ
КОДЕКСАМ УКРАИНЫ**

Горбоконь Алла Григорьевна

*магістрант, економіко-правовий факультет, Маріупольський
державний університет*

В связи с развитием коммерческой деятельности, возрастанием количества и активизацией субъектов хозяйствования, разветвлением и расширением рынка товаров, провозглашением базисного принципа для хозяйственной деятельности как принцип свободы договора закономерным является возрастание роли договора поставки в хозяйственном обороте., Данный договор один из самых распространенных видов хозяйственной деятельности. Торговля, осуществляемая на основании договоров поставки обеспечивает связь между производством и потребителем.

Анализ последних исследований и публикаций показывает чрезвычайную заинтересованность проблемой правовой природой договора поставки, порядка его заключения и регулирования Гражданским и Хозяйственным кодексами Украины. Необходимо выделить следующих авторов: В. В. Посполитак, Е. Глоба, И. В. Апопий и др. В своих трудах они акцентируют внимание на проблемах правового регулирования договора поставки в рыночной среде. Авторы проводят анализ основных расхождений между Гражданским и Хозяйственным кодексами Украины, освещают особенности заключения конкретно договора поставки.

Целью данного исследования является правовой анализ нормативного регулирования договора поставки. Для установления основных характерных черт договора поставки необходимо обратиться к нормам Гражданского и Хозяйственного кодексов Украины.

Поставка как форма платно-денежной реализации товара по юридической сути происходит от купли-продажи, но имеет свои отличия [1].

Некоторые ученые подчеркивают, что определение договора поставки, указанное в Хозяйственном кодексе практически ничем не отличается от определения договора купли продажи и поэтому нет оснований отнесения этого договора к отдельному виду. С иной стороны, Хозяйственный кодекс точно очерчивает сферы применения договора поставки, поскольку определяет его сторонами субъектов хозяйствования.

Также, существенное отличие между договором поставки и договором купли продажи проявляется в следующем: цель использования продукции или товара при поставке является предпринимательская деятельность, которая не связана с личным, домашним или другим подобным использованием; предмет поставки значительно уже и ограничивается продукцией или товарами. То есть, предметом поставки не могут быть имущественные права, право требования, ценные бумаги, недвижимость и т. д. Предметом поставки являются определенные родовыми признаками продукция, изделия с наименованием, указанным в стандартах, технических условиях документации к образцам (эталонам) или продукция, изделия, определенные индивидуальными признаками, условия поставки должны излагаться сторонами в соответствии с Правилами «Инкотермс» [2].

Что касается непосредственного определения договора поставки, то согласно статье 712 ГКУ, по договору поставки продавец (поставщик), осуществляющий предпринимательскую деятельность, обязуется передать в установленный срок (сроки) товар в собственность покупателя для использования его в предпринимательской деятельности или в иных целях, не связанных с личным, семейным, домашним или иным подобным использованием, а покупатель обязуется принять товар и уплатить за него определенную денежную сумму" [3; Ст. 712.]. В нормах Хозяйственного кодекса Украины содержится иное определение данного договора, согласно статье 265 "по договору поставки одна сторона поставщик обязуется передать (поставить) в обусловленные сроки (срок) второй стороне покупателю товар (товары), а покупатель обязуется принять указанный товар (товары) и уплатить за него определенную денежную сумму " [4; Ст. 265].

Подчеркивая, что ни одно из законодательных определений договора поставки не является удачным, свое решение проблемы предлагает такой исследователь как Апопий И. В. путем внесения изменений в Гражданский кодекс Украины. Апопий И. В. предлагает свою дефиницию договора, согласно которой: «...по договору поставки продавец (поставщик), осуществляющий хозяйственную деятельность, обязуется передать в установленный срок (сроки) товар в собственность покупателя для использования его в хозяйственной или иной деятельности, не связанной с личным, семейным, домашним или иным подобным использованием, а покупатель обязуется принять товар и уплатить за него определенную денежную сумму» [5].

Нельзя с данным автором не согласиться, так как в норме, которая содержится в Гражданском кодексе Украины значительно ограничивает круг субъектов договора поставки субъектами предпринимательства, однако ст. 42 Хозяйственного кодекса определяет предпринимательство

как вид хозяйственной деятельности. В Хозяйственном кодексе сторонами данного договора выступают субъекты хозяйствования, среди которых: хозяйственные организации юр. лица, которые созданные и действуют в соответствии с Гражданским кодексом, государственные, коммунальные и иные предприятия созданные в соответствии с кодексом, а также др. юридические лица, созданные и зарегистрированные в установленном законом порядке, и которые занимаются хозяйственной деятельностью; граждане Украины, иностранцы, а также лица без гражданства, которые осуществляют хозяйственную деятельность и зарегистрированы в соответствии с законодательством как предприниматели.

Среди основных признаков договора поставки можно выделить следующие: - специальный субъектный состав договора; - хозяйственная целевая направленность данного вида договора; - объектом договора является продукция производственного назначения, либо товары.

Таким образом, можно сделать вывод, что несмотря на важность и распространенность договора поставки он на сегодняшний день остаётся наименее урегулированным гражданским и хозяйственным законодательством, а наличие противоречий между базовыми кодексами только усугубляют данную проблему. Автор считает необходимым выработать дефиницию, которая бы могла синтезировать определения вышеприведенного договора, которые даны в ГКУ и ХКУ И устранить противоречия между нормами указанных кодексов. В свою очередь, предлагается следующее определение договора: по договору поставки продавец (поставщик), осуществляющий хозяйственную деятельность, обязуется передать в обусловленные сроки (срок) второй стороне покупателю продукцию производственного назначения, товар (товары) для использования его в хозяйственной деятельности или в иных целях, не связанных с личным, семейным, домашним или иным подобным использованием, а покупатель обязуется принять указанную продукцию, товар (товары) и уплатить за него определенную денежную сумму.

Литература:

1. Глоба О. Укладення договору поставки: теорія і практика. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: URL : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2030>
2. Заїка Ю.О. Українське цивільне право: Навч. Посіб..— . “Істина”, - 2005.
[Електронний ресурс]. - Режим доступа: URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/4159/16/>
3. Цивільний кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44. – Ст. 712.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради. - 2003. - № 18, №19-20 N 21-22. - Ст. 265.
5. Апопій І.В. Договір поставки в цивільному та господарському законодавстві: проблеми та шляхи їх подолання [Електронний ресурс]. - Режим доступа: URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Sepsru/2008_6/sep20086_23.pdf

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Гуцин Євген Володимирович
Маріупольський державний університет

Формування та розвиток ефективного конкурентного середовища є невід'ємною частиною функціонування ринкової економіки. Саме конкуренція створює найбільш сприятливі умови для економічного розвитку окремих підприємців і, в цілому, виступає рушійною силою економічного прогресу. В Україні з метою забезпечення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, захисту інтересів підприємців та споживачів від його порушень утворено спеціальний державний орган – Антимонопольний комітет України.

Сьогодні Антимонопольний комітет України (далі - АМК) виступає по-перше, як орган державної виконавчої влади, покликаний забезпечувати законність у конкурентних відносинах. Це означає, що він, повинен діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. По-друге, діяльність АМК, відповідно вимог законності, здійснюється у межах статей 15, 42 Конституції України. Так, стаття 15 визначає, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах, зокрема – економічної багатоманітності, а стаття 42 – обов'язок держави забезпечити захист конкуренції у підприємницькій діяльності. По-третє, діяльність АМК з метою забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель, реалізації норм Конституції України здійснюється виключно у правовій формі [1].

Правовий статус Комітету визначено Конституцією України, Законом України «Про Антимонопольний комітет України», окремими статтями законів «Про захист від недобросовісної конкуренції» та «Про захист економічної конкуренції». Згідно ст.1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», комітет є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом [2].

Особливістю АМК як органа із спеціальним статусом полягає у наявності особливих завдань та повноважень. Держава формує систему антимонопольних органів для здійснення певного виду державної діяльності. Метою діяльності Комітету є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності [3; с. 210].

Таким чином, слід сказати, що наявність спеціального нормативного акту і особливих завдань та повноважень контрольного, організаційно-регулятивного та правоохоронного характеру; спеціальний порядок утворення, підконтрольності, підзвітності, а також спеціальний порядок призначення і звільнення Голови Антимонопольного комітету України підтверджують його особливе місце в системі органів виконавчої влади, як центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом. Необхідно також на рівні закону закріпити правовий статус державних уповноважених та інших відповідальних працівників антимонопольних органів. Все це сприятиме підвищенню ефективності роботи Антимонопольного комітету України по забезпеченню державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 р. №3660-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
3. Пономарьов О.В. Правові основи діяльності Антимонопольного комітету України // Форум права. -2007. -№ 3. – С.207–211.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Каца Віталій Євгенійович

студент Маріупольського державного університету

Актуальність вибраної теми полягає в зростанні ролі і значення інформаційних технологій і як інструменту, і як найважливішого чинника розвитку нової економіки. Дослідження особливостей розвитку ринку інформаційних технологій представляє безперечний інтерес, як з точки зору вивчення загальних закономірностей його розвитку в провідних країнах світу, так і з позиції аналізу можливостей застосування наявного світового досвіду державної конкурентної політики.

Найбільш вагомий внесок в аналіз ринку інформаційних технологій внесли К. Адельман, Т. Аллен, М. Мортон, Абрамова А. В., Денисов Ю. Д., Русакова А. Ю., Стрелец І. А., Титоренко Г. О., Шамраєва О. В.

Метою статті є аналіз теоретичних основ і напрямів розвитку ринку інформаційних технологій.

Переходячи безпосередньо до розгляду питань стосовно ринку інформаційних технологій, треба перш за все розглянути безпосередньо визначення поняття інформаційний ринок.

Інформаційний ринок — система економічних, організаційних і правових відносин щодо продажу, купівлі і розповсюдження інформаційних ресурсів, технологій, продукції та послуг [1].

Також, треба зауважити що ринок інформаційних технологій є досить молодим порівняно з ринком промисловості та ринків товарів та послуг. Активно розвиватися він почав приблизно з середини 80-х років ХХ ст., і це в першу чергу пов'язано з технологічним розвитком всіх сфер виробництва. Саме в цей час зароджувалися компанії, які є провідними на сьогодні.

Світовий ринок інформаційних технологій складається із трьох основних сегментів: сегмент апаратного забезпечення, сегмент програмного забезпечення та сегмент ІТ-технологій. В зв'язку з розділенням ринку інформаційних технологій на сегменти, конкуренція спостерігається не тільки в кожному із сегментів, а навіть між окремими сегментами. Так, аналіз динаміки розвитку ринку інформаційних технологій свідчить про нерівність розвитку ринку за сегментами. За 2001-2012рр. середні темпи зростання ринку інформаційних технологій апаратного забезпечення складає лише 2%, натомість ринок програмного забезпечення і ІТ-технологій займає 4% та 6%. Традиційно, сегмент ІТ-технологій відрізнявся вищими темпами розвитку. Це пов'язано зі зростання вагомості ІТ-послуг в світовому господарстві та зацікавленістю ІТ-компаній в розвитку саме цього виду своєї діяльності яка є однією з самих високо оплачуваних у відношенні затраченого часу та отриманого прибутку [2, с.164-167].

Важливим є питання монополізації ринку інформаційних технологій. Перш за все, треба сказати, що монополізація ринку світових технологій пов'язана з історичними процесами. Важливим в цьому питанні є те, що деякі країни пережили науково-технічну революцію раніше, в зв'язку з цим їх виробництво розвивалося швидше, та на певному етапі потребувало значних модернізацій. Така модель розвитку виробництва найбільш характерна для Японії та США, саме ці країни є монополістами на ринку інформаційних технологій. Особлива роль у світовому ринку інформаційних технологій належить американським ІТ-компаніям, на які припадає приблизно одна третина ринку ІТ та програмного забезпечення.

Окрім монополізму з боку країн можна говорити і про монополізм міжнародних організацій в цій сфері. Особливе місце серед міжнародних організацій на ринку інформаційних технологій займає Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Саме цією організацією розробляються програми економічного розвитку, які в тому числі стосуються і ринку інформаційних технологій. Серед країн-учасників ОЕСР треба зазначити США та Німеччину, як провідних експортерів програмного забезпечення на світовий ринок, та Великобританію, Францію, та Італію, як провідних імпортерів програмного забезпечення.

Наступною ланкою монополізму ринку інформаційних технологій є монополії окремих компаній. В зв'язку з тим, що ринок інформаційних технологій є досить специфічним, окремі види технологій окремих компаній мають більший попит за рахунок новизни цих технологій. Так, найбільшими постачальниками ІТ-продукції є такі компанії, як IBM, Hewlett-Packard, Fujitsu, Accenture та CSC. Так, компанія IBM, в 2012р. зайняла приблизно 12% світового ІТ-ринку. Хоча за Українськими мірками вона і не стане монополістом, але на фоні мирового ринку інформаційних технологій 12% є досить вагомими, зважаючи на те, що в цій сфері своє місце займає доволі велика кількість компаній [3, с.36].

Треба зазначити, що аналітики прогнозують вихід на міжнародний ринок інформаційних технологій країн які розвиваються. Це перш за все Азіатсько- тихоокеанський регіон окрім Японії та країни Південної Америки. Це пов'язано перш за все з великим попитом на дешеві інформаційні технології, які ці країни можуть надати за рахунок дешевої робочої сили та досить високої якості зазначеної продукції. Тому в 2014-2015рр. прогнозується перерозподіл світових центрів розвитку інформаційного бізнесу у світі.

Переходячи до України, хотілось би зазначити правильність вибраного напрямку розвитку. В зв'язку з тим, що Україна досить молода держава, а в СРСР інформаційні технології розвивались лише в військових цілях, після розпаду радянського союзу, Україна почала розвиток інформаційно-технічного ринку з чистого аркушу. Верховною Радою України були прийняті ряд законів в інформаційній сфері України. С точки зору розвитку інформаційного ринку, це вірне рішення, тому що для ефективного розвитку перш за все треба підготувати нормативну базу.

Як висновок, треба зазначити, що темпи зростання світового ринку інформаційних технологій випереджають темпи світового ВВП. Розвинені країни є одночасно найбільшими виробниками і споживачами інформаційних технологій. Варто відмітити зростання ролі таких країн, як Індія і Китай, які поступово займають провідне місце в міжнародній торгівлі, та в перспективі можуть потіснити навіть Японію та США. Зі зростанням вагомості на світовому ринку інформаційних технологій

Китаю та Індії, передові виробники втратили можливість диктувати стандарти виробництва та рівень цін, що свідчить про зниження рівня монополізації ринку інформаційних технологій. Поступово, можна спостерігати спад виробництва апаратного забезпечення та підвищення інтересів к ІТ-технологіям. В підсумку хотілось би зазначити, що ринок інформаційних технологій – це перш за все динамічний та перспективний ринок, який можливо через декілька років буде диктувати тенденції розвитку вій міжнародній економіці, адже ринок сировини поступово спадає нанівець в зв'язку із закінченням самої сировини.

Література:

1. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.1993 № 3322-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 17.08.1993. - №33. - ст. 345.
2. Абрамова А.В., Савинова Ю.А., Международный бизнес в отрасли информационных технологий: Учебное пособие для студентов вузов / А.В. Абрамова, Ю.А. Савинова; под общ. редакцией Н.Н. Ленивцева. – М.: Аспект Персс, 2010. – 206 с.
3. Савельев С.И. Рынок IT-услуг растет за счет поддержки ПО и Индии/ С.И. Савельев // Экономика и бизнес. – 2011г. - №6. – с 34-38.

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ НАДАННЯ ПОСЛУГ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ

Смертенюк Денис Володимирович
студент Маріупольського державного університету

За сучасних умов стрімкого розвитку технологій передачі інформації, а на сам перед мобільного зв'язку, постає важливе питання що до регулювання конкурентних відносин в даному секторі надання послуг. Створюються умови для комерційного змагання між мобільними операторами з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими операторами, внаслідок чого споживачі мають можливість вибирати між кількома постачальниками послуг зв'язку, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови надання таких послуг на всьому ринку.

Метою дослідження стала оцінка зловживання операторами зв'язку монопольним становищем на ринку та державна політика боротьби з зловживаннями.

Стаття 29 Господарського кодексу України поміж іншим вбачає зловживання монопольним становищем у встановленні монопольно

високих або монопольно низьких цін (тарифів) на свої товари, що призводить до порушення прав споживачів або обмежує права окремих споживачів.

23 листопада 2006 року в Антимонопольному комітеті України відбувся «круглий стіл» з питань конкурентної політики на ринку мобільного зв'язку по питанню збереження абонентських номерів при зміні оператора. В обговоренні взяли участь представники Національної комісії з регулювання зв'язку, «Насамперед це питання потребує законодавчого врегулювання для забезпечення можливості споживачам, не втрачаючи телефонного номера, обрати більш привабливого оператора. Потрібно врахувати досвід європейських країн, зважити на сучасні економічні умови, - наголошує Голова Комітету Олексій Костусев. – Це сприятиме посиленню конкуренції між операторами в боротьбі за абонентів, а відтак спонукатиме компанії до підвищення якості своїх послуг та зниження тарифів».

На сьогоднішній день кількість мобільних SIM-карт в Україні перевищує чисельність населення, тому з цілковитою впевненістю можна стверджувати, що період боротьби мобільних операторів за клієнтів добігає кінця. Тепер українські гравці GSM-ринку переключають свою увагу на одержання прибутку від вже існуючих клієнтів, пропонуючи їм нові продукти і послуги. Найбільші оператори мобільного зв'язку – Київстар і МТС, послугами яких користуються 80% загального числа GSM-абонентів, згодні, що в питаннях освоєння і проникнення, ринок знаходиться на порозі зрілості. Вже зараз вони готуються до переходу від орієнтації на клієнта до завоювання ринку новими послугами.

Проте, конкуренти «Київстара» та «МТС» вважають, що, сектор мобільного зв'язку ще недостатньо насичений. Багато експертів сходяться в тому, що реальне завоювання мобільного ринку, тобто кількість одиничних користувачів, складає близько 60%. Інші 40% - це клієнти мобільних операторів, що володіють декількома SIM-картами. Використання двох SIM-карт стало причиною падіння рівня середнього прибутку на користувача, тому що відбувається обмін клієнтами між операторами. Хоча малі мобільні гравці LIFE і BEELINE проводять агресивну цінову політику аби залучити нових клієнтів, цінової війни не відбулося. [3; с. 12]

Зловживання монопольним становищем українських операторів врижається в першу чергу в встановленні плати за з'єднання. У листопаді 2005 року Антимонопольний комітет рекомендував двом лідерам мобільного зв'язку України – МТС та "Київстар" - до 4 грудня 2005 року розглянути рекомендації комітету про можливе скасування плати за з'єднання при дзвінках мобільних абонентів, або обґрунтувати її необхідність. 15 грудня 2005 року Антимонопольний комітет України

порушив справу за ознаками зловживання ЗАТ “Київстар Дж. Ес. Ем.” монопольним становищем на ринку мобільного зв’язку.

В 2013 році «Київстар» знов може зацікавити Антимонопольний комітет агресивною ціновою політикою що до тарифів на мобільний інтернет. У разі виявлення ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі наслідків такого порушення, органи Антимонопольного комітету України приймуть розпорядження про початок розгляду справи.

Виконуючи рекомендації Антимонопольного комітету України, «МТС» повідомило про впровадження тарифу без плати за з’єднання для абонентів передплатеної послуги. Новий тариф ввели в дію 15 січня 2007 року. Таким чином, компанія «МТС» забезпечила споживачам можливість вільно обирати тарифи з платою за з’єднання чи без, і уникла відповідальності за порушення антимонопольного законодавства. [3; с.14]

У підсумку слід зазначити, що державне регулювання конкурентних відносин, і контроль за зловживанням монопольним становищем в галузі мобільного зв’язку дає позитивні результати і сприяє розвитку здорової конкуренції на цьому ринку, що в свою чергу позитивно відображається на рості даного економічного сектору.

Завдяки заходам щодо демонополізації економіки, створенню системи захисту конкуренції в підприємницькій діяльності частка монопольного сектору в економіці країни помітно знизилася.

Література:

1. Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року N 2210-III. Редакція станом на 11.08.2013р.// Відомості Верховної Ради України. -2001, -№12. Ст. 64.
2. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции. - М.: Прогресс, 1986. 312с.
3. Сем Джеремі, регіональний редактор Oxford Business Group Підсумки року-2006 для мобільного зв’язку // “Економічна правда”, 31.01.2007, <http://www.epravda.com.ua>

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Вальковський Анатолій Вікторович
бакалавр

Ногіна Каміла Олександрівна
курсант

Глодова Діана Василівна
курсант

Національний університет державної податкової служби України

Сьогодні розвинуті країни світу йдуть шляхом цілеспрямованого правового упорядкування відносин у національному інформаційному просторі, що визначається юрисдикцією відповідної держави, приймають необхідні законодавчі акти, перебудовують діяльність органів державної влади, які відповідають за формування і реалізацію інформаційної політики.

Виділення інформаційної проблематики, як особливого напрямку державної політики є відбиттям соціально-економічних змін, що відбуваються з зростанням ролі інформації у діяльності державних органів, установ, організацій, суспільних об'єднань громадян.

Якщо йдеться про поняття «інформація», то в Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992р. воно зазначається, як - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1].

В умовах інформаційної революції, що відбулася в світі наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, однією з ключових особистостей світового, соціально-економічного простору є зростання значимості інформації в суспільних відносинах.

За цих умов актуальними постають проблеми формування нормативно-правової бази у сфері інформаційних відносин та її подальшого розвитку в контексті євроінтеграції України, імплементації норм європейського та міжнародного права в інформаційне законодавство України, а також проблема систематизації національного законодавства.

Необхідно відмітити науковців, які вносять великий вклад в розвиток інформаційної науки, такі дослідники як: Р.А. Каможного, М.Я.

Швеця, К.І. Белякова, В.М. Брижко, В.М. Бутузов, В.Д.Гавловський, А.І. Марущак, В.С. Цимбалюк та інші.

Сьогодні, інформаційне право як наука розвивається, хоча його основні положення перебувають у стадії формування. Автори згідно з точкою зору дослідника Марущака А.І, який пише, що найбільш гострі дискусії ведуться навколо місця інформаційного права як сукупності правових норм у системі права України. Для вирішення цієї проблеми виникає необхідність науково-теоретичного обґрунтування предмета, методів, правового регулювання інформаційного права, а також існування відносного законодавства щодо регулювання інформаційних відносин.

Отже, аналіз відпрацьований авторами досліджень свідчить, що в області становлення інформаційного законодавства України після проголошення державної незалежності в Україні, розпочалося активне формування національної інформаційної нормативно-правової бази, яке потребує систематизації та подальшого удосконалення.

Література:

1. Про інформацію: Верховна Рада України; Закон від 02.10.1992 № 2657-ХІІ
2. Словник іноземних слів/уклад.: Л.О.Пустовіт, О.І. Скопенко, Г.М. Сюта, Т.М. Цимбалюк.-К.:Довіра, 2000. – 481.

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Гожий Микола Степанович

бакалавр, Національний університет державної податкової служби України

В наш час важко уявити життя людини без використання комп'ютерних технологій, які глибоко вкоренилися в побут сучасного суспільства. Для абсолютної більшості молоді використання потужних смартфонів, планшетів, ноутбуків стало звичним, а інколи конче необхідним явищем. Широкі можливості, які надають ці портативні потужні пристрої можуть задовольнити більшість потреб, які виникають у сучасних індивідів. Але розвиток і прогрес, який несе нові блага та можливості, на жаль, тісно пов'язаний і з негативними явищами які виникають на його основі. Так, стрімкий розвиток цифрових технологій значно полегшив існування людини але водночас він приховує у собі серйозні загрози, як для окремого індивіда, так і для суспільства в цілому.

Виникає небезпека несанкціонованого втручання в приватне життя громадян, шахрайства, розповсюдження вірусів, протизаконної інформації та цілої низки інших, пов'язаних між собою проблем.

Тому гостро постає проблема вивчення кіберзлочинності та способів боротьби з нею. Цьому важливому питанню приділили свою увагу такі вчені як: Батурин Ю.М., Біленчук П.Д., Прохоренко В., Макаров А.С., Мельник С.В., Тихомиров О.О., Юрасов А.В., Європіна І.В. та ін.

До кіберзлочинів варто відносити злочини, для скоєння яких застосовується комп'ютер та використовується Інтернет. Розповсюдження комп'ютерних вірусів, шахрайство з пластиковими платіжними картками, крадіжки коштів з банківських рахунків, викрадення комп'ютерної інформації - це далеко не повний перелік подібних злочинів. Найчастіше в Україні за допомогою комп'ютера та Інтернету вчиняються такі традиційні злочини, що передбачені Кримінальним кодексом України як: шахрайство (ст. 190); незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200); ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)(ст. 212); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231).

Правоохоронна практика свідчить про необхідність забезпечити активну участь України у всіх міжнародних організаціях, що здійснюють діяльність у галузі боротьби з організованими транснаціональними злочинними угрупованнями; створення системи збору та аналізу даних про джерела загроз інформаційній безпеці України, а також про наслідки їх здійснення; розробку нормативних правових актів, що визначають організацію слідства і процедуру судового розгляду за фактами протиправних дій у сфері комп'ютерної інформації, а також порядок ліквідації наслідків цих протиправних дій. Крім цього, потрібно знайти кошти на поліпшення матеріальної бази правоохоронних структур, які займаються протидією кіберзлочинності.

Література:

1. Прохоренко В.П. Кіберзлочинність для України стає актуальним поняттям – НБУ. - //Економічна правда від 26 лютого, 2013 року.
2. Кіберзлочинність можна зупинити тільки разом.-// Україна:бізнес-ревю №5-6 від 11.02.2013.
- 3.Супруненко А.М., Гожий М.С. Кіберзлочинність як особливий вид протиправної діяльності Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференція на тему: «Боротьба з Інтернет-злочинністю» 12-13 червня 2013р. м. Донецьк - 2013р.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА

Горохівська Діана Володимирівна
бакалавр

Овдієнко Максим Юрійович
курсант

Стасів Тарас Михайлович
курсант

Національний університет державної податкової служби України

Інформаційне право - нова, лише формуюча галузь права, що відіграє визначну роль розвитку сучасного суспільства XXI віку й найближчим часом стане повноцінною галуззю права.

Звідки з'явилося поняття «інформаційне право»? Що це означає? На жаль, цей об'єкт недостатньо досліджений правовою наукою. Недостатньо досліджений і інформатикою - наукою, що вивчає сутність інформації. Мало уваги приділяється правовій інформатиці і правовій кібернетиці - наукам, що вивчає інформацію у правовій сфері. Здається, що комплексне дослідження інформації методами правової науки й математично-природничої грамотності дозволить вивчити їх у повній мірі як об'єкт правовідносин.

Отже, важливим і актуальним є дослідження поняття, предмета, методів і принципів інформаційного права, інформаційного права як науки і як навчальної дисципліни.

Поняття «інформаційне право» з'явилося порівняно недавно і трактується різними вченими юристами по-різному. Однак в основу всіх визначень покладено принцип предметної галузі інформаційного права, по відношенню до якого або у зв'язку з яким виникають суспільні відносини, що підлягають правовому регулюванню.

Автори згодні з точкою зору дослідника Рассолова М.М., що стверджує: *інформаційне право* - це система правових норм, що регулюють на комплексній основі дозволів і заборон область громадських відносин з пошуку, накопичення, передачі, виробництва та розповсюдження інформації та похідних від неї продуктів.

Предметом інформаційного права є суспільні відносини, що виникають у процесі створення, перетворення, зберігання, розповсюдження та споживання інформації. Під методом правового регулювання розуміються способи впливу галузі інформаційного права на інформаційні відносини. Багатофункціональність і специфіка інформації

призводять до необхідності застосовувати в інформаційному праві як диспозитивні, так і імперативні методи залежно від виду та призначення інформації [1].

Інформаційне право можна розглядати як науку, і як навчальну дисципліну. Наука інформаційного права покликана виробляти теоретичні знання шляхом вивчення закономірностей, особливостей та проблем формування і розвитку цієї галузі.

Інформаційне право як навчальна дисципліна покликана узагальнити основи наукових знань у галузі теорії інформаційного права, розкрити особливості інформаційно-правових норм та інститутів, практику їх застосування, озброїти майбутніх фахівців необхідними для самостійної роботи знаннями і навичками.

Література:

1. Цимбалюк В. Інформаційне право: визначення сутності та змісту як комплексної галузі права// Правова інформатика. – 2005. – № 2 (6). – С. 14.
2. Рассолов М.М. Інформаційне право. М., 1999.
3. Демкова М. Інформаційне право: стан та перспективи розвитку в Україні // Право України. – 2004. – № 5. – С. 196–197.
4. Стасів Ю.М., Горохівська Д.В., Глодова Д.В. Захист інформації в органах Державної податкової служби України: матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф. [«Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики і освіти»], (м. Київ, 29 листопада 2012 р.) / – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2012. – С. 129 – 131.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Жаров Анатолій Іванович

професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки

Кочалова Юлія Сергіївна

курсант

Кочетов Юрій Геннадійович

курсант

Національний університет державної податкової служби України

З 1990-х років, після проголошення державної незалежності в Україні, розпочалося активне формування національного інформаційного законодавства. За цей період прийнято значну кількість законів та інших

нормативно-правових актів, що дозволило врегулювати найбільш важливіші норми інформаційно-правових відносин та інформаційної діяльності.

Проаналізувавши авторів, які одні із перших в Україні займалися формуванням інформаційного законодавства нашої країни треба відмітити таких, як: Беляков К.І., Брижко В.М., Гавловський В.Д., Голубев В.С., Гуцалюк М.В., Жалинський А.Е., Леонов Б.Д., Пилипчук В.Г., Марущак А.І., Каможний Р.А., Костицький М.В., Цимбалюк В.С., Швець М.Я. та інші.

Слід погодитися з думкою К.І. Белякова про те, що сьогодні в законодавчому регулюванні сфери інформаційних відносин переважають практичні підходи формування інформаційного законодавства. [1]

Закон України «Про інформацію» у редакції від 13.01.11р. №2938 – VI (далі – Закон) згадує види інформації, серед яких виділяється проваова інформація. Згідно з частиною I статті 17 Закону проваова інформація – це будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьба з ними та їх профілактику, тощо. [2]

Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань. З метою забезпечення доступу до законодавчих та інших нормативних актів фізичним та юридичним особам держава забезпечує офіційне видання цих актів масовими тиражами у найкоротші строки після їх прийняття.(частина 2 і 3 статті 173 закону). [3]

Оскільки до сьогодні інформаційне законодавство не систематизовано, напрями державної інформаційної політики визначені різними нормативно-правовим актами.

На нашу думку, формуванням нових суспільних відносин в інформаційному суспільстві передбачає створення відповідного комплексу правового забезпечення.

Так, в Україні щодо шляхів правового регулювання інформаційних відносин формування два напрямки: перший, базується на доктрині англо-американської системи права (фрагментарне вирішення на законодавчому рівні в окремих законах проблем правового регулювання інформаційних відносин); другий – на доктрині європейської(континентальної) системи права(легальне визначення галузей законодавства та їх систематизація на рівні кодифікації).

Таким чином, формування правової інформації України висунуло проблему гармонізацію його на міждержавному рівні з урахуванням міжнародного права (його провідних чинників – публічного і приватного).

Література:

1. Беляков К.І. Інформаційно-правові дослідження: становлення, стан та перспективи розвитку//Інформація і право.-2011.-№2
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. №2657-ХІІ.- Режим доступу:// www.rada.gov.ua.
3. Панова І.В. Актуальні питання реформування інформаційного законодавства // Право і безпека.-2010.-№5(37).-С.95-98.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Місяць Денис Ігорович
бакалавр

Богуцький Максим Олександрович
бакалавр

Корчинський Махайло Олександрович
бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

Сучасний світ не можливо уявити без інформаційних правовідносин, які відіграють значну роль у розвитку сучасного суспільства. Тим не менш, залишаються недостатньо вивченими питання інформаційного права, інформаційної системи та інформаційної правоздатності. Тому є важливим і актуальним їх дослідження на сучасному етапі розвитку правової держави.

Інформаційні правовідносини - це врегульоване інформаційно-правовою нормою інформаційні суспільні відносини, сторони якого виступають в якості носіїв взаємних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих інформаційної нормою [2].

Інформаційні правовідносини виникають саме в рамках інформаційної сфери. Такі відносини неоднорідні і включають в себе декілька груп суспільних відносин, що виникають в інформаційній сфері з приводу інформації: відносини, пов'язані зі створенням і перетворенням інформації (створення офіційної інформації); відносини, пов'язані зі

зберіганням інформації (захист інформації, зберігання інформації з особливим режимом доступу); відносини, пов'язані з передачею та розповсюдженням інформації (правове становище засобів масової інформації, поширення інформації за допомогою використання мережі Інтернет, глобальних інформаційних мереж); відносини, пов'язані зі споживанням інформації (реалізації прав громадян на інформацію, відносини у сфері бібліотечної та архівної справи).

Суб'єкти інформаційних правовідносин - це суб'єкти інформаційного права, під якими розуміються фізичні та юридичні особи, а також публічні освіти, які є носіями передбачених інформаційним законодавством прав та обов'язків. Однак для того, щоб виступати в ролі суб'єкта інформаційних правовідносин, необхідно мати інформаційної правоздатністю та інформаційної дієздатністю [1].

Під *інформаційною правоздатністю* розуміється визнана правовими нормами фактична можливість або здатність суб'єкта мати суб'єктивні інформаційні права і виконувати суб'єктивні інформаційні обов'язки. У той же час здатність володіти суб'єктивними інформаційними правами і обов'язками не означає здатності самостійно їх набувати і здійснювати. У даному випадку необхідна *інформаційна дієздатність*, під якою розуміється здатність і можливість суб'єкта своїми діями набувати суб'єктивні юридичні права, створювати для себе юридичні обов'язки, а також нести відповідальність за свої дії в інформаційній сфері.

Об'єктами інформаційних правовідносин є блага, що існують у формах інформації, з приводу яких виникає і здійснюється діяльність учасників цих правовідносин. При цьому інформація є благом особливого роду, а документована інформація та інформаційні системи - благами матеріальними[1].

Отже, інформаційні правовідносини на сучасному етапі виступають своєрідним показником розвитку правового суспільства і відіграють важливу роль у формуванні сучасної інформаційно-правової держави.

Література:

1. Гриценко В., Гавловський В., Цимбалюк В., Ковпак Р. // Науковий-вісник НАДПСУ. – 2001. – № 3 (13). – С. 18.
2. Рассолов М.М. Інформаційне право. М., 1999.

ДОГОВІР ПРО ВЗАЄМНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ТВІР

Поліщук Мар'яна Анатоліївна

*факультет соціологій та права Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут»*

Зараз у провадженні судів перебуває багато справ за позовами організацій колективного управління про захист прав на твори іноземного походження. Зазвичай такі організації колективного управління керуються, зокрема, договорами про взаємне представництво інтересів, укладених із іноземними організаціями колективного управління. Згідно статті 48 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (надалі - Закон) організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Проте, не всі договори між організаціями колективного управління про взаємне представництво інтересів являються достатніми для належного управління майновими правами авторів на конкретні твори, та, за необхідності, захисту таких майнових прав.

Згідно статті 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права», передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором. Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

На жаль, у багатьох договорах про взаємне представництво інтересів, присутнє положення, відповідно до якого одній організації колективного управління передаються права та твори, що входять до «репертуару» або увійдуть протягом строку дії договору до «репертуару» іншої організації колективного управління. Проте, практично завжди цей так званий «репертуар» не визначається конкретними творами.

Лише інколи у договорах про взаємне представництво інтересів передбачається, що твори, які входять до «репертуару» або увійдуть до «репертуару» будуть зазначені, наприклад, у додатках, додаткових угодах до таких договорів чи будуть передані організації колективного управління будь-яким іншим чином. Але навіть при цьому положенні через великий обсяг роботи щодо систематизування творів, технічні складнощі та інші причини конкретні твори не завжди передаються організації, яка має ними управляти. За таких умов організація

колективного управління ніби уклала договір, проте, якими саме творами вона управляє невідомо.

У випадку, коли організація колективного управління приходить в суд із такими договорами, стверджувати про наявність у неї майнових авторських прав на конкретні твори не можна. Зазвичай такі договори не являються належними та допустимими доказами наявності в організації колективного управління майнових авторських прав, права на управління конкретними творами, їх захист.

Таким чином, організаціям колективного управління при укладенні договорів про взаємне представництво інтересів із іншими іноземними організаціями колективного управління слід уважно та пильно обдумувати кожне положення договору, особливо ті положення, що стосуються об'єктів авторського права, які передаються. У таких договорах, чи будь-яких додатках, додаткових угодах до таких договорів, потрібно обов'язково зазначати перелік конкретних творів, що передаються, та уникати узагальнюючої термінології щодо передання усіх творів, що входять або увійдуть до «репертуару».

Література:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права».

ДОВЕДЕННЯ НАЯВНОСТІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В СУДІ

Поліщук Мар'яна Анатоліївна

факультет соціологій та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»

На сьогодні правильне укладення авторського договору є актуальним не лише для правомірного використання об'єкта авторського права, а й у випадку судового процесу виступає чи не найголовнішим доказом та аргументом для сторони.

Лише автор (чи інша особа, яка має авторське право) має виключне право на використання твору та виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами (стаття 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права», надалі - Закон).

На практиці доволі часто до правомірних користувачів об'єктів авторського права особи, які також мають майнові авторські права на такі самі об'єкти авторського права, подають позови про стягнення компенсації за порушення авторських прав. В такому разі в судовому процесі слід довести наявність в сторони авторського права, що інколи буває досить складно.

По-перше, якщо особі за авторським договором передаються авторські права (невиключні авторські права), це означає, що такі ж самі права можуть бути передані й іншим особам. Згідно статті 31 Закону передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором. Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

Необхідно наголосити, що в авторському договорі мають бути чітко зазначені, зокрема, об'єкт авторського права, обсяг прав, що передаються, із зазначенням конкретних способів використання об'єкта, строк та територія, на які передаються права, авторська винагорода.

По-друге, слід відмітити, що судова практика склалась таким чином, що для доведення позивачем наявності у нього майнового авторського права, для задоволення позову про стягнення компенсації за порушення авторського права, йому потрібно надати суду належні та допустимі докази належності у нього майнових авторських прав. Це включає весь ланцюг договорів про передачу (відчуження) чи надання дозволів на використання, починаючи з авторського договору, який є єдиним документом, що підтверджує факт передачі (відчуження) автором чи його спадкоємцями майнових авторських прав та (або) передачу цими особами прав на використання твору, так і обсяги цих прав та способи їх використання. Це, зокрема, зазначається в судовому рішенні по господарській справі, розміщеному в Єдиному державному реєстрі судових рішень на <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20532387>.

По-третє, якщо ж особа уклала авторський договір щодо використання об'єкта авторського права, яке нею здійснюється, та оплатила авторську винагороду за це, то ставити вимоги до такої особи про стягнення компенсації за порушення авторського права недоречно.

З другої сторони, якщо особа уклала договір, за яким вона має право використовувати об'єкт авторського права, але якщо вона не сплатила авторську винагороду, до неї можна поставити вимоги про стягнення авторської винагороди. В такому випадку позивачу все одно слід довести наявність в нього авторського права через ланцюг відповідних авторських договорів.

Слід пам'ятати, що стягнення компенсації за порушення авторського права та стягнення авторської винагороди є різними видами оплати за використання об'єктів авторського права. Так, якщо авторська винагорода є оплатою за правомірне використання об'єктів авторського права, то компенсація за порушення авторського права, є збитками (шкодою), що має бути сплачена у зв'язку з неправомірним використанням об'єктів авторського права.

Література:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права»,
2. Єдиний державний реєстр судових рішень.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОРГАНІВ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ

Полянська Віта Сергіївна

бакалавр, Національного університету державної податкової служби України

В сучасних умовах Євроінтеграції та глобалізації важливі політичні, соціально-економічні, культурні та інформаційні процеси безпосередньо впливають не тільки на законодавство країн, а й на відповідні нормативно-правові процеси у самій державі, у тому числі України.

Тому, впровадження новітніх інформаційно-телекомунікаційних систем в подальшу діяльність Міністерства доходів і зборів надасть можливість: забезпечити концентрацію інформації в органах фінансових розслідувань та її ресурсів (трудових, фінансових, матеріально-технічних), що посилить контроль за дотриманням податкового, валютного, фінансового, пенсійного законодавства; зменшити податкове навантаження на сумлінних платників податків за рахунок виведення грошової маси із «тіньової» економіки; удосконалити базу оподаткування; вдосконалити систему контролю за нарахуваннями та надходженнями платежів до бюджету, аналізу та виявлення ухилення від сплати платежів шляхом забезпечення ефективного обміну інформацією та проведенням спільних дій по боротьбі зі злочинами у фінансовій сфері.

Наявність потужних інформаційно-телекомунікаційних систем та комп'ютерних технологій, які проникають в усі сфери суспільного життя, зокрема, і у сферу оподаткування, створюють не тільки нові можливості, але й загрози, що у свою чергу вимагає створення єдиної взаємоузгодженої нормативно-правової бази, яка буде спрямована на інформатизацію податкових органів України [1].

Вагомий внесок у дослідження інформаційного забезпечення зробили наступні дослідники та практики-податківці: В.Б.Авер'янов, М.Я. Азаров, В.І. Антипов, О.М. Бандурка, В.Т. Білоус, Р.А. Калюжний, О.М. Розум, Д.Я. Семир'янов, О.В. Солдатенко, Л.Л. Тарангул, П.В. Цимбал, В.С. Цимбалюк, Ф.А. Ярошенко та інші.

Так, на сьогоднішній день спостерігається тенденція до збільшення фінансової потужності транснаціональних та міжнародних компаній, в яких провідне місце належить, зокрема, і новітнім інформаційним технологіям, покликаних у першу чергу забезпечити стабільне одержання

необхідної різнопланової інформації (політичної, економічної, податкової). Це реалізується з метою збільшення прибутку із власної фінансово-господарської діяльності, пошуку нових ринків збуту товару, зниження бази оподаткування та ін. [2].

Таким чином пріоритетним завданням Міністерства доходів і зборів України є інформатизація, широке використання інформаційних технологій та розбудова інформаційної системи. Структура автоматизованої інформаційної системи є багаторівневою та багатофункціональною. До неї, як і до інших систем такого класу висувається ряд наступних вимог: досягнення кінцевих цілей створення інформаційної системи; відкритість та сумісність даної системи, як у внутрішніх рамках, так і з іншими системами; декомпозиції; системності та захищеності.

Література:

1. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007 – № 8. – Ст.12.
2. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 27-28. - ст. 181.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Сухих Володимир Антонович
старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту

Годимчук Вікторія Олександрівна
курсант

Мірінков Дмитро Сергійович
курсант

Національний університет державної податкової служби України

Сьогоднішній день вдало ілюструє загальновідомий вислів: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». І насправді, людство дедалі більше приділяє увагу питанню інформатизації, тому й успіх у майбутньому матиме лише та людина, яка вміє оперувати належним чином такими поняттями як отримання, обробка і трансляція інформації.

Людство неминує вступати в інформаційну епоху і ХХІ століття - це століття інформатизації. Стрімкий розвиток інформаційного суспільства впливає на характер суспільних відносин, що зумовило появу нової цілісної галузі права - інформаційного права, яка за існуючими на сьогодні визначеннями регулює сферу суспільних відносин щодо пошуку, отримання, передачі, виробництва, поширення та знищення інформації. Налічується понад 4000 нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері. В Україні визначено ряд законів, що здійснюють таку регуляцію щодо різноманітної інформації. Потребують доопрацювання на сьогоднішній день низка питань щодо інформаційних правовідносин.

Насправді, до даного питання раніше зверталось чимало вчених, таких як: В.М. Брижка, І.Б. Жилиєва, Д.В. Ланде, А.М. Новицький, Д.Я. Семир'янов, І.В. Сергієчко, Л.Л. Тарангул, В.Г. Хахановський, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець, В.К. Шкарупа. Проте через те, що інформаційне суспільство постійно розвивається, перебуває у русі та не стоїть на місці, дану тему можна розкривати ширше, наповнюючи її новими думками і знаннями.

Нормативно-правовою базою, що регулює обіг інформації є Конституція України, Закони України «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну таємницю», «Про науково-технічну інформацію», «Про електронні документи та електронний документообіг», окремі норми Цивільного кодексу України, що регулюють правовідносини щодо інформації, а також підзаконні нормативно-правові та відомчі акти.

Отже, одним із найважливіших завдань, що стосується інформаційного права, є прийняття Інформаційного кодексу України. Для цього необхідно: визначення внутрішньої структури та ієрархії актів інформаційного права України на рівні правової доктрини; прийняття необхідних змін та доповнень до законів України, що регулюють інформаційні відносини; інкорпорація галузевого законодавства, тобто визначення відповідної сукупності нормативно-правових актів і розміщення її у Зводі законів України як окремого розділу – «Інформаційне законодавство».

Такі кроки дозволять упорядкувати інформаційні відносини в Україні в межах чіткої ієрархії законів та єдиної системи правових норм і понять.

Література:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. №2657-ХІІ.- Режим доступу:// www.rada.gov.ua.

2. Баєв О.О. Сфера інформаційних відносин України як об'єкт правового регулювання // Правова інформатика. - 2011. - №1(29). - с.37-41.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО – КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Турчиняк Юрій Богданович

бакалавр, Національний університет державної податкової служби України

На сьогодні питання розвитку інформаційного суспільства української держави та процес входження її до світового простору набуває особливої важливості. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» проголошує, що розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, впровадження в діяльність органів державної податкової служби та органів місцевого самоврядування визначити одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави.

Актуальність даної роботи обумовлена особливим значенням інформації в розвитку «інформаційної епохи» ХХІ сторіччя, а також умовами стрімкої глобалізації, тобто формування єдиного планетарного фінансово-економічного простору.

Вирішенням проблем розвитку інформаційного права та інформаційного суспільства в Україні займались такі провідні науковці як: Баранов О. А., Бойко Н. Л., Вернер І. Є., Гуляєв К. Д., Дубов Д. В., Ємельяненко Б. М., Жаліло Я.А. , Котова А. Б., Лисицький І. В., Макаренко Є. А., Моторіна Т. А., Ожеван М. А., Пилипчук В.Г., Рубанець О. М., Савицький А.І., Трофимчук О. М., Цимбалюк В.С. та інші.

Опираючись на дослідження вищезазначених науковців можна зробити висновок, що інформаційне суспільство та глобальний інформаційний простір це якісно нове середовище функціонування і розвитку міжнародних відносин, яке органічно містить у собі економічні, політичні, соціальні й культурні процеси, а самі інформаційні технології стають значною змістовною характеристикою цих процесів, створюють принципово нові умови функціонування й розвитку інформаційних ресурсів. Тому постає питання важливості розвитку, використання й захисту інформаційних ресурсів, формування інформаційного права в умовах розвитку України і отримання нею асоційованого членства в ЄС.

Українська держава не увійде до світового та європейського інформаційного простору на рівноправній основі без інтенсивного запровадження в усі сфери життя інформаційно - комунікаційних технологій, істотної перебудови системи державної інформаційної політики, необхідності зміцнювати прямі й зворотні зв'язки між владними структурами та суспільством, вирішення проблем ефективного розвитку національної інформаційної інфраструктури, створення інформаційно-аналітичних систем органів державної влади, прискорення процесів модернізації матеріально-технічної бази, надійного захисту інформаційних ресурсів.

У той же час, проблеми, що впливають із природних потреб розвитку інформаційного суспільства, обумовлюють мету законодавця з їх врегулювання та удосконалення.

Література:

1. Жаров А.І. Проблемні поняття феномену інформації: філософсько-правовий аспект // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці». – ДПСУ; Національний університет ДПС України. – Ірпінь. – 2012. – С. 375 – 380.
2. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. – К. : НІСД. – 2010. – 64 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Якименко Олександр Васильович

старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки

Кисличенко Павло Валерійович

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

За умов інтенсивної політики щодо інформатизації, розбудови та розвитку інформаційного суспільства особливого значення набувають інформаційні відносини, це і зумовлює актуальність та важливість питання правового регулювання інформаційних відносин України.

Питання інформаційних відносин, досліджувало чимало вчених, таких як: І.Л. Бачило, В.М. Брижко, В. Гавловський, І.Б. Жиляєва, Р.А. Калюжний, О.М.Кальченко, Д.В. Ланде, А.М. Новицький, О.М.Розум, А.А. Снитников, Л.Л. Тарангул, Л.В. Туманова, В.С. Цимбалюк, В.Г.

Хахановський, В.С. Цимбалюк, В.О.Шамрай.

Так, у свою чергу, Р. А. Калюжний та В. О. Шамрай визначають інформаційне забезпечення як: 1) забезпеченість системи управління відповідною множиною інформації; 2) діяльність, пов'язану з організацією збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання і представлення інформації; 3) діяльність щодо формування цілеспрямованої суспільної й індивідуальної свідомості суб'єктів суспільних відносин щодо управління у конкретній сфері суспільних відносин (реклама, формування іміджу суб'єкта управління, інформаційна боротьба тощо) [1].

Така різноманітність підходів до визначення пов'язана зі складністю та неоднозначністю суспільного явища.

На сьогоднішній день, у юридичній літературі не має єдиного визначення поняття інформаційно-правових відносин. Так, Р. А. Калюжний, В. Гавловський, В. С. Цимбалюк визначають їх як суспільні відносини щодо інформації, які є основним об'єктом регулювання інформаційного права. В.М.Брижко, О. М. Кальченко та інші кваліфікують їх як відносини, що виникають в усіх сферах життя і діяльності людини, суспільства та держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. І.Л.Бачило під інформаційно-правовими відносинами розуміє суспільні відносини, які виникають в процесі інформаційної діяльності. Л.В.Туманова та А.А.Снитников трактують інформаційні відносини, як суспільні відносини, які виникають відповідно до норм права і юридичних фактів при формуванні і використанні інформаційних ресурсів на основі створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення і надання споживачу документованої інформації; створенні і використанні інформаційних технологій і засобів забезпечення; захисту інформації, прав суб'єктів, які беруть участь в інформаційних процесах та інформатизації [2].

Таким чином, як і будь-які правовідносини, інформаційні правовідносини потребують тих чи інших нормативно - правових актів, що їх регулюватимуть. В Україні існує ряд таких законів.

Література:

1. Арістова І.В. Наука «Інформаційне право» на новому етапі розвитку інформаційного суспільства // Правова інформатика. - 2011. - №1(29). - с.3-11.
2. Проценко В.А. Особливості механізмів захисту персональних даних в законодавстві ЄС // Правова інформатика. - 2012. - №2(34). - с.45-50.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. №2657-ХІІ.- Режим доступу:// www.rada.gov.ua.
- 4.Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.10 №2297-УІ. - Режим доступу:// www.rada.gov.ua.

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Сагиров Константин Константинович СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ
ОПРЕДЕЛЕНИЙ ПОНЯТИЯ "КОНКУРЕНЦИЯ".....3

Тімашова Вікторія Михайлівна ЕТНІЧНИЙ ЧИННИК У
ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ.....5

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Тімашов Віктор Олександрович ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС
СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....8

Фалалєєва Людмила Григорівна ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО
МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ЄС З РАДОЮ ЄВРОПИ У СФЕРІ
ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....10

Федоренко Вікторія Василівна ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ
КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....13

Федоренко Вікторія Василівна КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ
СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....18

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право

Городовенко Артур Вікторович ОБЯЗАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ
ОГРАНИЧЕНИЯ МОНОПОЛИЗМА И ЗАЩИТЫ
КОНКУРЕНЦИИ.....23

<i>Коломієць Олена Германівна</i> НЕУСТОЙКА ЯК ВИД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	25
<i>Короєд Сергій Олександрович</i> ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ПИТАННЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ.....	26
<i>Костенко Ольга Олегівна</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ТА ГОСПОДАРСЬКИМ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ.....	29
<i>Кушерець Дарина Василівна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОВІДНОСИН В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД.....	31
<i>Саул Тетяна Володимирівна</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ.....	36
<i>Чертова Олександра Сергіївна</i> СПІВВІДНОШЕННЯ НЕУСТОЙКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ.....	38
<i>Ящелдова Регіна Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ УГОД.....	40

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право**

<i>Богдан Ольга Юріївна</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	44
<i>Івасік Роман Михайлович</i> ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ ГРОШЕЙ.....	47
<i>Івасік Роман Михайлович</i> ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ.....	49

<i>Мястковецький Віталій Дмитрович</i> ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВИЙ КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	53
<i>Осадчук Катерина Михайлівна</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ВІД ПОСЯГАНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ.....	56
<i>Піщенко Геннадій Іванович</i> СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ОКРЕМИХ ВИДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ.....	57
<i>Піщенко Геннадій Іванович</i> ОБ'ЄКТ НЕЗАКОННОГО ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ І БАЗ ДАНИХ.....	60
<i>Руденко Микола Павлович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	64
<i>Цвігун Таїсія Станіславівна</i> ЩОДО ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	68
<i>Цицаковський Олег Станіславович</i> ПРАВА ГРОМАДЯН НА РЕЄСТРАЦІЮ ЗАЯВИ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	72
<i>Щерба Вікторія Миколаївна</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПРИСЯЖНИХ.....	75
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право	
<i>Вітвіцький Сергій Сергійович</i> ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В МЕХАНІЗМІ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	80
<i>Міловідова Світлана Валеріївна</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ.....	84
<i>Співак Марина Вікторівна</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	87

<i>Хорт Ігор Володимирович</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	90
---	----

Господарське право. Господарське процесуальне право

<i>Горбоконь Алла Григорьевна</i> ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРА ПОСТАВКИ СОГЛАСНО ГРАЖДАНСКОМУ И ХОЗЯЙСТВЕННОМУ КОДЕКСАМ УКРАИНЫ.....	95
--	----

<i>Гущин Євген Володимирович</i> ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ.....	98
--	----

<i>Кац В'талій Євгенійович</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	99
---	----

<i>Смертенюк Денис Володимирович</i> ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ НАДАННЯ ПОСЛУГ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ.....	102
--	-----

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

<i>Вальковський Анатолій Вікторович, Ногіна Каміла Олександрівна, Глодова Діана Василівна</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	105
--	-----

<i>Гожий Микола Степанович</i> КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ.....	106
--	-----

<i>Горохівська Діана Володимирівна, Овдієнко Максим Юрійович, Стасів Тарас Михайлович</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА.....	108
--	-----

<i>Жаров Анатолій Іванович, Кочалова Юлія Сергіївна, Кочетов Юрій Геннадійович</i> ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	109
---	-----

<i>Місяць Денис Ігорович, Богуцький Максим Олександрович, Корчинський Махайло Олександрович</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	111
<i>Поліщук Мар'яна Анатоліївна</i> ДОГОВІР ПРО ВЗАЄМНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ТВІР.....	113
<i>Поліщук Мар'яна Анатоліївна</i> ДОВЕДЕННЯ НАЯВНОСТІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В СУДІ.....	114
<i>Полянська Віта Сергіївна</i> ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОРГАНІВ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ.....	116
<i>Сухих Володимир Антонович, Годимчук Вікторія Олександрівна, Мірінков Дмитро Сергійович</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	117
<i>Турчиняк Юрій Богданович</i> РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО – КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	119
<i>Якименко Олександр Васильович, Кисличенко Павло Валерійович</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ.....	120

Підписано до друку 11.10.2013
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідoctво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

